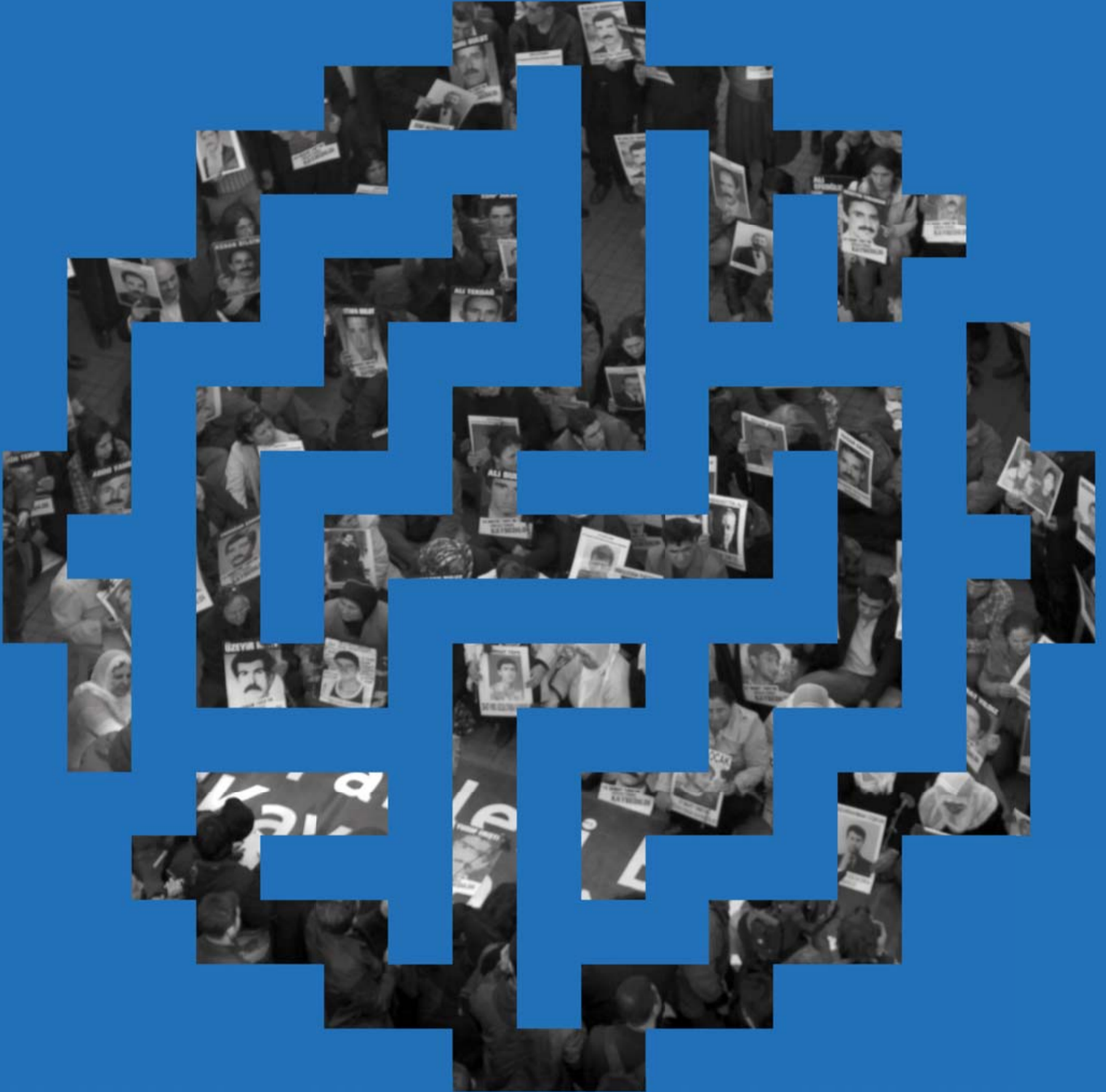

HAKİKAT ADALET HAFIZA MERKEZİ

FAALİYET RAPORU
2015 – 2016

BİZ KİMİZ?

Hakikat Adalet Hafıza Merkezi (Hafıza Merkezi) geçmişte yaşanan hak ihlallerine ilişkin hakikatlerin ortaya çıkmasına, toplumsal hafızanın güçlenmesine ve bu ihlallerden etkilenenlerin adalete erişmesine katkı sağlamak hedefleriyle kuruldu. Hafıza Merkezi, sürdürülebilir barış ve demokrasi tahayyülünün ancak geçmişteki hak ihlali yaşamış mağdurlara karşı adil ve kabul edici bir yaklaşım gözetilerek yaratılabileceğine inanır. Geçmişte yaşanan devlet şiddetini, mağdur haklarını ve bireysel özgürlükleri tanıyan, devletin baskı araçlarının etkili sivil denetimini sağlamış, özgür kapsayıcı ve farklılıklara değer verip kabul eden bir toplum hayal eder. İnsan haklarını temel değerleri olarak kabul eden, barışçıl ve özgür bir toplumun inşası için mekanizmalar ve araçlar geliştirmeye katkı sunar.

KURUMSAL DESTEKÇİLER:

OAK Vakfı, Sigrid Rausing Trust

PROJE DESTEKÇİLERİ:

Chrest Vakfı, Açık Toplum Vakfı, Global Dialogue Vakfı, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, Friedrich Ebert Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, Charles Stewart Mott Vakfı, Robert Bosch Derneği

HAKİKAT ADALET HAFIZA MERKEZİ

Tütün Deposu
Lüleci Hendek Caddesi 12 Tophane 34425
İstanbul, Türkiye
info@hafiza-merkezi.org
www.hakikatadalethafiza.org

YAYIMA HAZIRLAYANLAR

Burcu Ballıktaş Bingöllü
Kerem Çiftçioglu

EDİTÖR

Ekin Sanaç

DÜZELTİ

Asena Günal

BASKI

Mas Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.
Hamidiye Mahallesi
Soğuksu Caddesi 3
Kağıthane 34408 İstanbul
T: +902122941000
www.masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

© HAKİKAT, ADALET VE HAFIZA
ÇALIŞMALARI DERNEĞİ YAYINLARI

EKİP

DİREKTÖRLER

Meltem Aslan
Murat Çelikkkan

HAFIZA ÇALIŞMALARI PROGRAMI

Özgür Sevgi Göral
(Program Yöneticisi)
Hatice Bozkurt
Gamze Hızlı
Özlem Kaya

HUKUK ÇALIŞMALARI PROGRAMI

Emel Ataktürk Sevimli
(Program Yöneticisi)
Melis Gebeş
Duru Yavan

İLETİŞİM VE SAVUNUCULUK PROGRAMI

Murat Çelikkkan
(Program Yöneticisi)
Burcu Ballıktaş Bingöllü
Kerem Çiftçioglu

PROJE VE KAYNAK GELİŞTİRME

Enis Köstepen

YÖNETİM KURULU

Yiğit Ekmekçi (Başkan)
Murat Akduman
Meltem Aslan
Deniz Batıbeki
Yıldırım Türker

YÜRÜTME KURULU

Meltem Aslan
Murat Çelikkkan
Yiğit Ekmekçi
Emel Ataktürk Sevimli
Özgür Sevgi Göral
Gamze Hızlı
Enis Köstepen

DANIŞMA KURULU

Meltem Ahıska
Celal Başlangıç
Ali Bayramoğlu
Yılmaz Ensaroğlu
Yüksel Genç
Osman Kavala
Eren Keskin
Hüsnü Öndül

4	5 YILIN ARDINDAN
5	ÇATIŞMA DÖNEMİNDE HAFIZA MERKEZİ ÇALIŞMALARI
6	SAYILARLA HAFIZA MERKEZİ
8	ZORLA KAYBETME SUÇUNUN TANIMI
9	ZORLA KAYBEDİLENLERİN ANISINI YAŞATMAYA KATKI SAĞLAYAN BİR ARŞİV
10	BUGÜNÜ KONUŞMADAN DÜNÜ KONUŞMAK ÇOK GÜÇ
11	ÇATIŞMALI DÖNEMLERDE HAFIZA ÇALIŞMALARINI SÜRDÜRMEK
12	CEZASIZLIĞIN TANIMI
13	RAPOR: TÜRKİYE’NİN CEZASIZLIK MEVZUATI
14	CEZASIZLIK ZIRHINA KARŞI ADALET VE HUKUK MÜCADELESİ
16	KAMPANYA: #21İNSANIKİMÖLDÜRDÜ?
18	FAİLİBELLİ.ORG
22	ÇOK KATMANLI BİR SORUNA KARŞI NİTELİKLİ ANALİZ SAĞLAMA ÇABASI
24	KAMPANYA: #90LARLAYÜZLEŞMEKİÇİN
25	İNSAN HAKLARI GÜNÜNDE ASILAN AFİŞLER SORDU: KAYIPLAR NEREDE?
26	#DÜNYADAYÜZLEŞME
27	BASTIRILMIŞ HAKİKATLER VE YENİLİKÇİ ANLATIM BİÇİMLERİ
28	BİLGİ VE DENEYİM AKTARIMI İLE DAHA GÜÇLÜ İLİŞKİLER
30	DÜZENLENEN VE KATILINAN ETKİNLİKLER
31	MALİ TABLOLAR

5 YILIN ARDINDAN

2016 yılı sonu itibarıyla, Hakikat Adalet Hafıza Merkezi (Hafıza Merkezi) olarak, geçmişte yaşanmış ağır insan hakları ihlallerinin ve insanlığa karşı suçların tanınması, onarılması ve bir daha yaşanmamasına katkı sağlamak amacıyla yürüttüğümüz çalışmalarımızın 5. yılını geride bırakmış oluyoruz.

Merkez olarak 2011 yılında kurulduğumuzda çalışma odağımızı Türkiye’de yakın geçmişte yaşanmış ağır bir insan hakkı ihlali olan *zorla kaybetmeler* olarak belirlemiştik. Hedefimiz, zorla kaybetme suçuna yönelik hesaplaşma talebini yükseltmekti. Bu talebi yükseltmek adına zorla kaybetmelere ilişkin hakikatlerin ortaya çıkarılmasına, ihlallerden etkilenenlerin adalete erişmesine ve ihlallerle ilgili toplumsal hafızanın güçlenmesine yönelik faaliyetler yürüttük.

İlk 3 yılımızda bu hedeflere yönelik somut adımlar attık. Önce, Türkiye’de zorla kaybetmelere dair evrensel standartlarla uyumlu belgeleme faaliyetlerimizi başlattık, zorla kaybetmelere ilişkin kamuya açık bir veri tabanı oluşturduk. Bu bilgiyi düzenli olarak ve yenilikçi yöntemlerle kamuoyuyla paylaştık. Zorla kaybetme pratiğine ilişkin hukuki ve siyasi örüntüleri ortaya koyup taleplerimizi dile getirdik. Bunların yanı sıra *Büka Baranê* belgeselinin yapımcılığını üstlendik, dünyada geçmişle yüzleşme literatürüne dair bilgi ve deneyim aktarımlarında bulunduk ve bu alanda Türkiye’ye yakın bölge ülkelerinden STK’larla sınır ötesi bir ağ ilişkisi geliştirdik.

Bu dönemin kazanımlarının ardından, 2015-2016 yıllarında bir yandan başladığımız çalışmaların üzerine ne koyacağımız, bir yandan da değişen siyasi bağlama nasıl karşılık vereceğimiz sorularına cevap aradık.

2015 yazında yeniden başlayan çatışmalı dönem, zorla kaybedilenlere dair belgeleme faaliyetimizin merkezinde yer alan saha çalışmalarımızı son derece olumsuz etkiledi. Bu dönemde uygulanan sokağa çıkma yasakları neticesinde saha çalışmalarımız yalnızca teknik olarak imkânsızlaşmadı, çatışmalar sırasında yaşanan ağır hak

ihlalleri nedeniyle beraber çalıştığımız kayıp yakınları ile bugünü konuşmadan dünü konuşmak da güçleşti. Saha ziyaretlerini yapamadığımız bu dönemde belgeleme çalışmalarımızda ikincil kaynaklara ağırlık verdik. Tüm bu zorluklara rağmen 2016 yılı sonu itibarıyla doğrulamasını yapıp detaylı bilgisini derlediğimiz zorla kaybedilen kişi sayısı 472 oldu.

Bu dönemde cezasızlık sorununa ilişkin hukuki çalışmalarımızı dört temel başlık altında yürüttük. İlk olarak hukuki veri toplama faaliyetlerimize devam ettik. Bu çerçevede 1990’lı yıllarda Şırnak’ta zorla kaybedildiği doğrulanmış 133 kişinin hukuki verisine ulaştık. Böylece toplamda hukuki verisine ulaştığımız kişi sayısı 344 oldu. İkinci olarak, ulaştığımız dosyalar üzerinden farklı yargısal düzeylerde hukuki destek ve müdahalelerde bulunduk. Bu kapsamda soruşturması süren dosyaların canlandırılmasına yönelik dilekçeler yazdık ve Anayasa Mahkemesi (AYM) aşamasındaki dosyalara *Amicus Curiae* aracılığıyla müdahil olduk. Cezasızlık alanında çalışan diğer kurumlarla olan işbirliğimizi Cezasızlıkla Mücadelede Güçbirliği (CMG) ağı çerçevesinde geliştirdik ve 2015 yılı itibarıyla takip ettiğimiz 6 yüzleşme davasına ilişkin evrensel standartları referans alan dava izleme faaliyetlerine başladık.

Çatışmalı dönemin etkileri yüzleşme taleplerimizin görünürlüğünü artırmaya yönelik çalışmalarımızı da etkiledi. 2015 yılında, çatışmaların henüz başlamadığı ve yeni başladığı aylarda görünürlük adına yaptığımız faaliyetler ilgi uyandırdı. İhlallerin ağırlaşmasıyla beraber 2016 yılının başından itibaren bu imkânlar ortadan kalktı. Örneğin 7 Haziran 2015 genel seçimleri öncesinde #90larlaYÜZLEŞMEKiçin sloganıyla yüzleşme taleplerimizi Twitter üzerinden milletvekili adaylarına sordüğümüz bir kampanya yürüttük. Bu kampanya kapsamında HDP’den 9, CHP’den 6, AKP’den ise 3 milletvekili adayını kampanyaya katılmaya ikna edebildik. Benzer bir kampanya katılımı veya mevcut taleplerin takibi Kasım 2015’teki erken seçim arifesinde veya sonraki süreçte ise mümkün olmadı. 2015 yılının Ekim ayında yürüttüğümüz bir başka kampanyada ise Temizöz ve

Diğerleri Davası’nın karar duruşmasını merkeze aldık. Kampanyada, JİTEM’in Şırnak yapılanması altında yargılandığı davanın iddianamesinde 21 kişinin yasa dışı keyfi infaz edilmesi ve zorla kaybedilmesi suçlarının sanığı olarak 6 yıl boyunca yargılanmış olan emekli Albay Cemal Temizöz’ün aklanmasındaki maddi çelişiklere dikkat çektik. Son olarak, Aralık 2015’te, İnsan Hakları haftası boyunca zorla kaybedilenlerin akıbetini sordüğümüz bir poster kampanyası yürüttük.

Bu dönemde Kafkaslar, Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da faaliyet gösteren STK’larla ilişkilerimizi geliştirmeye yönelik de önemli adımlar attık. Tarihsel Diyalog ve Geçmişle Yüzleşme Ağı faaliyetleri kapsamında 1 tematik atölye, 2 yaz okulu düzenledik ve ağın iletişim listesine dâhil olan kurum sayısı 53’ü buldu.

Bu faaliyet raporu ile 2015-2016 yıllarında yürüttüğümüz faaliyetler hakkında sizlere hem daha detaylı bilgi vermek, hem de bu süreçte yürüttüğümüz bazı iç tartışmaları paylaşmak istedik. Kürt meselesinde çatışmalı döneme geri dönüldüğü, sivil alanın daraldığı ve hukuk devletinin aşındığı bugünlerde, yürüttüğümüz çalışmaların Türkiye’nin demokratikleşme mücadelesine bir katkı sunmasını umuyoruz.

Bu faaliyet raporunun hazırlanma sürecinde Eş Direktörümüz Murat Çelikkan, Özgür Gündem Gazetesi ile dayanışma amaçlı bir günlük “Nöbetçi Genel Yayın Yönetmenliği Kampanyası”na katılımı nedeniyle Terörle Mücadele Kanunu (TMK) 7/2 maddesinde 18 ay hapis cezasına çarptırıldı. Kararın istinaf mahkemesince onaylanması sonucunda Eylül 2017 itibarıyla Kırklareli E Tipi Cezaevi’nde tutuklu bulunuyor. Hafıza Merkezi’nin kurulmasından bugüne gelmesine muazzam emeği olan Eş Direktörümüz Murat Çelikkan’ın hüküm giyerek tutuklanmış olmasını Türkiye’nin genel siyasi durumunun parçası olarak görüyor ve onun için özgürlük talep ediyoruz. Bu bilgi onu çok özlememize engel değil ama; yeniden birlikte çalışmaya başlamak için gün sayıyoruz.

ÇATIŞMA DÖNEMİNDE HAFIZA MERKEZİ ÇALIŞMALARI

Yazı: Murat Çelikkan (Direktör)

2015'ten bu yana gerek dünyanın ahvali ve gerek Türkiye'deki gelişmeler, insan hakları alanında çalışan kurumlar açısından çok da olumlu olmadı. Batılı ülkelerdeki durum geniş anlamıyla demokrasi karşısında otoriter dayatmalar şeklinde özetlenebilecekken, Ortadoğu ve Doğu Asya'daki durum da insan hakları açısından gerileme gösterdi.

Öyle ki ABD dış politikasında insan haklarına gösterilen sözde bağlılık artık sözel önemini de yitirdi. Trump yönetiminin Arap Yarımadası'nda hedef haline getirdiği ve "terörizme destek" verdiği gerekçesiyle istenmeyen ülke ilan ettiği Katar ile zaman kaybetmeden 12 milyar dolarlık silah satış sözleşmesi yapması; Avrupa Birliği ülkelerinin özellikle mülteci meselesinde insani yaklaşımı geri plana iterek uluslararası iltica sözleşmelerine aykırı hareket etmesi; ve sonuçta bugün dünyada 68 milyon insanın zorla yerinden edilmiş olması, dünyada kartların yeniden dağıtılacağı yeni bir altüst sürecine girişin göstergeleri olarak adlandırılabilir.

Demokrasi ve insan haklarının beşiği kabul edilen Batılı ülkelerin uzun zamandır güvenlik politikalarını ön plana çıkarmaları ve insan yaşamına özellikle yoksul ve dezavantajlı konumda bulunan insanların yaşamına değmeyen politikaları ve ABD'nin yıllardır başını çektiği korku politikaları, insanların ırkçı, yabancı düşmanı ve milliyetçi damarını besleyerek muhafazakâr bir beyaz öfkeye dönüştüğünden bahsedilebilir. Daha iyimser yorumcular ise Londra'da 79 kişinin ölümüne yol açan Grenfell Tower yangınının simgesel olarak neoliberalizmin de ölümünü muştuladığı ve bunun ezilenlere, yoksullara, dışlananlara yönelik eşitlikçi politikaların dönüşüne yol açabileceğine inanıyor.

Türkiye'de ise bu dönemde iki olay bir yandan insan hakları savunucularının mücadele alanını genişletirken, bir yandan da hareket alanını iyice daralttı. Bunlardan ilki 2013 Newroz'unda Abdullah Öcalan'ın çağrı mektubuyla başlayan Kürt meselesinin Barış/Çözüm sürecinin 24 Temmuz 2015'te sona ererek çatışmalı sürecin başlaması.

İkincisi ise 15 Temmuz 2016'da yaşanan darbe girişimi.

İlk gelişme hükümetin 30 yıldır insan kıyımından başka sonuç doğurmuş güvenlik politikalarına dönerek Kürt meselesinin şiddete dayalı çözüm paradigmasına dönmesi; PKK'nin ise bugüne kadar ağırlıkla kırsalda yaşanan çatışma sürecini kentlere taşıyarak yeni bir strateji benimsemesi sonucunu doğurdu. Bu stratejiler Kürt illerinde bir yılı aşan sokağa çıkma yasakları, çok sayıda sivil ölüm ve yaklaşık 400 bin kişinin zorla yerinden edilmesi sonucunu doğururken; şehirlerin de yıkılıp yerle bir edilmesi ve yeni bir hak ihlali olarak kamulaştırmalar sonucunu yarattı. Bu yoğun tahrip ve yıkım sürecinde gündeme gelen yaşam hakkı ihlallerini dile getiren insan hakları kuruluşları ya kapatıldı ya yöneticileri gözaltına alındı ya da soruşturma ve kovuşturmayla uğradı. 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında ise hükümet darbeye mücadele adı altında ülkede bir darbe yaşanmışçasına önlemler almaya başladı. 23 Kanun Hükümünde Kararname (KHK) ve Yenilenen Olağanüstü Hal uygulamalarıyla 371'i "Bu Suça Ortak Olmayacağız" adlı Barış Bildirisini imzalamış 5 bin akademisyen de aralarında olmak üzere yaklaşık 105 bin kamu görevlisi işinden ihraç edildi. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC) verilerine göre 159 gazeteci hapse atıldı (yurtdışında "kaçak" muamelesi gören 123 gazeteci bu rakama dâhil değil). Bağımsız İletişim Ağı (BİA) Medya Gözlem Raporu'na göre 179 medya kuruluşu kapatıldı, 54 gazetecinin mal varlığına el konuldu, 46 gazetecinin pasaportu iptal edildi. Dokunulmazlıkların kaldırılmasıyla 10 HDP milletvekili hapse atıldı, 4 milletvekilinin vekillikleri düşürüldü. 37 HDP İl Başkanı, 97 İlçe Başkanı tutuklandı. DBP'li 85 Belediye Başkanı tutuklanırken 86 belediyede seçilmişlerin yerine kayyum atandı. Çeşitli insan hakları kuruluşlarının yöneticileri kovuşturmayla uğradı ve hapsedildi. Yine KHK'larla 375 sivil toplum kuruluşu kapatıldı.

Tüm bu gelişmeler Türkiye'de sivil toplum alanının popüler deyimle iyice daralması sonucunu doğurdu. Kürt meselesine değinen, barıştan bahseden, Olağanüstü

Hal uygulamalarının haksızlığına dikkat çekenler için Terörle Mücadele Kanunu'nun terör örgütü üyesi olmayı veya terör propagandası yapmayı düzenleyen maddeleri Demokles'in kılıcı gibi kullanıldı.

Bu gelişmeler karşısında Hafıza Merkezi için birçok sivil toplum kuruluşu açısından geçerli olan hayatta kalma faaliyeti birincil hedef haline geldi. Bu bağlamda merkez, kurumsal kimliğini, örgüt yapısını ve demokratik yapısını güçlendirme hedeflerine ağırlık verdi. Ayrıca ulusal ve uluslararası dayanışma ve işbirliğini güçlendirmek de daha fazla önem kazandı.

Bu gelişmelerin Hafıza Merkezi faaliyetlerine en önemli yansımaları geçmişle yüzleşme sorununda "geçmiş" kavramının yeniden tanımlanması oldu. Bir yıl önceki hak ihlallerinin geçmişle bağlantısı ve hızla "geçmiş" hale gelmesi strateji değişikliğine yol açtı. Saha çalışmalarının imkânsızlaşması veya çok güç hale gelmesi sonucunda *Hafıza Çalışmaları Programı* yeni stratejiler geliştirmek zorunda kaldı. *Hukuk Çalışmaları Programı*'nın iş yoğunluğuna günceli de içeren ihlal dosyaları girdi. Türkiye'nin son 15 yıldır gündeminde güçlü yer almasına da, Hafıza Merkezi'nin ana çalışma alanı olan zorla kaybedilmelerde yeni gelişmeler yaşanmaya başlanması, bunların da takibini zorunlu kıldı. Şu anda bu iddiaların doğrulanarak kesinlik kazanması zor görünse de doğrulanmak üzere takibi zorunlu hale geldi.

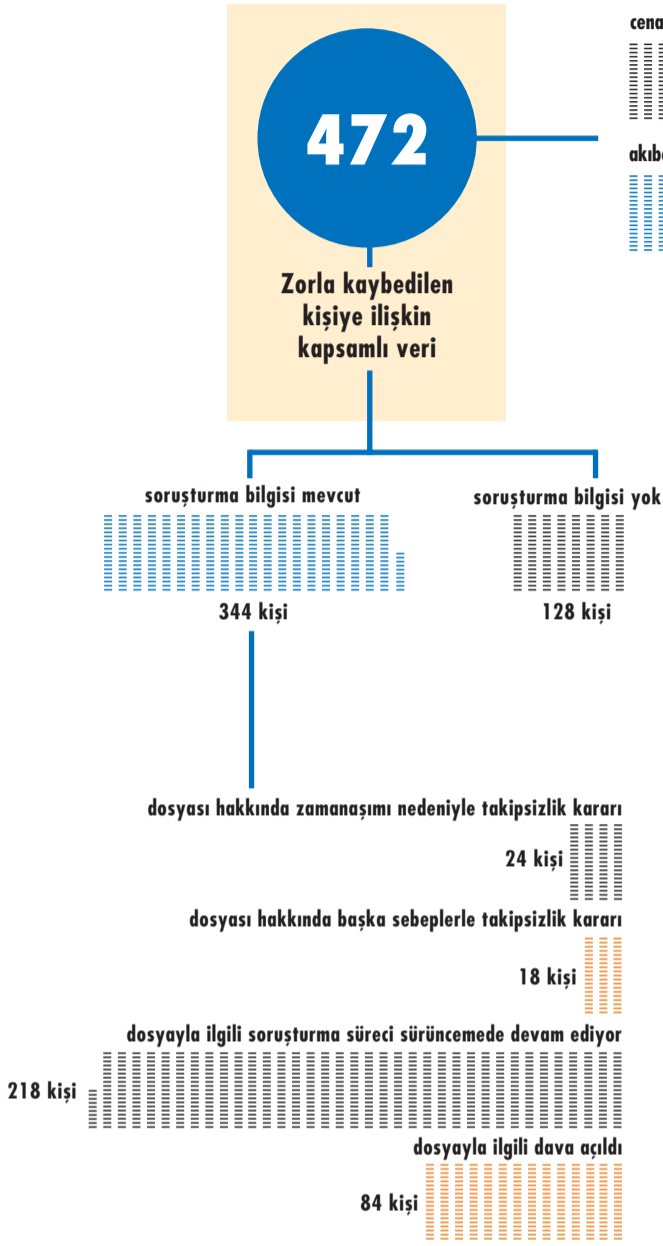
Geçmiş hak ihlallerinde adaleti sağlamanın önemli bir aracı olarak başlattığımız *Barış Çalışmaları* faaliyet alanımızın niteliği de değişmek zorunda kaldı. Zor zamanda Barışı savunmak yeni bir hedef haline geldi. Bu nedenle bu dönemde sürdürülen Barış/Çözüm sürecinin niye başarılı olamadığı, süreç sona erdikten sonraki gelişmeler ve bu gelişmelerin barışa etkisi ve farklı aktörlerin barış konusundaki beklenti ve önerilerinin ne olduğu üzerine bir çalışma başlattık. Bu değişimlerle beraber Hafıza Merkezi bir sivil toplum örgütü olarak odağını ve ağır insan hakları ihlalleri konusundaki önceliğini kaybetmeden faaliyetlerine devam ediyor.

Fotoğraf: Veyis Akay

SAYILARLA HAFIZA MERKEZİ

247 kayıp yakını, avukat ve kaynak kişiyle yarı yapılandırılmış görüşme

cenazesine ulaşıldı

akıbeti hâlâ belirsiz

HAFIZA ÇALIŞMALARI

Zorla kaybetmelerle ilgili hakikatlerin ortaya çıkarılmasına yönelik, yaşanan sistematik insan hakkı ihlallerinin uluslararası standartlara uygun bir şekilde belgelenmesi ve raporlanmasını sağlar.

HUKUK ÇALIŞMALARI

Zorla kaybetmeler başta olmak üzere, ağır insan hakları ihlallerine uğramış grupların adalete erişiminin sağlanmasına yönelik hukuki çalışmalar yürütür.

ÇALIŞMA ALANLARI

Dosyaları ile ilgili dava açılan 84 zorla kaybedilen kişinin;

46 kişi

dava devam ediyor

36 kişi

dava hakkında beraat hükmü

2 kişi

dava sonucu mahkûmiyet hükmü

Hukuki verisi incelenen 344 zorla kaybedilen kişiden 129'u ile ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılmış olan 72 başvuru söz konusu. Bu başvurularda:

- 103 kişiyi ilgilendiren 55 başvuruda ihlal,*
- 15 kişiyi ilgilendiren 10 başvuruda kabul edilemezlik,
- 11 kişiyi ilgilendiren 6 başvuruda dostane çözüm kararı verildi.
- 2 kişiyi ilgilendiren 1 başvuruda değerlendirme devam ediyor.

* AİHM 3 kişiyi ilgilendiren 1 başvuruya dair verdiği kararda 2 kişi ile ilgili ihlal kararı verirken, 1 kişi ile ilgili 1 delil yetersizliği sebebiyle ihlal olmadığı kararı vermiştir.

BARIŞ SÜRECİ KRONOLOJİSİ

Hafıza Merkezi'nin resmen 2013 Newroz'unda başlayan Barış Sürecine dair önemli gelişmeler ve resmi açıklamaları gün gün derlediği kronoloji çalışmasının detaylı haline bakikatadalethafiza.org/baris-sureci-kronolojisi adresinden ulaşabilirsiniz. Kronoloji oluşturulurken İMC TV, Al Jazeera Türk, Wikipedia, bianet, Kürdistan Stratejik Araştırmalar Merkezi, İrfan Aktan'ın kronolojisi ve çeşitli kaynaklardan faydalanılmıştır.

3 OCAK 2013

Demokratik Toplum Kongresi (DTK) Başkanı ve Mardin Bağımsız Milletvekili Ahmet Türk ile BDP Batman Milletvekili Ayla Akat İmralı'da PKK Lideri Abdullah Öcalan'la görüştü.

9 OCAK 2013

PKK örgütünün önemli isimlerinden Sakine Cansız, Fidan Doğan ve Leyla Şaylemez'le birlikte Paris'te katledildi.

23 ŞUBAT 2013

BDP heyeti (Pervin Buldan, Sırrı Süreyya Önder, Altan Tan) İmralı'ya gitti.

21 MART 2013

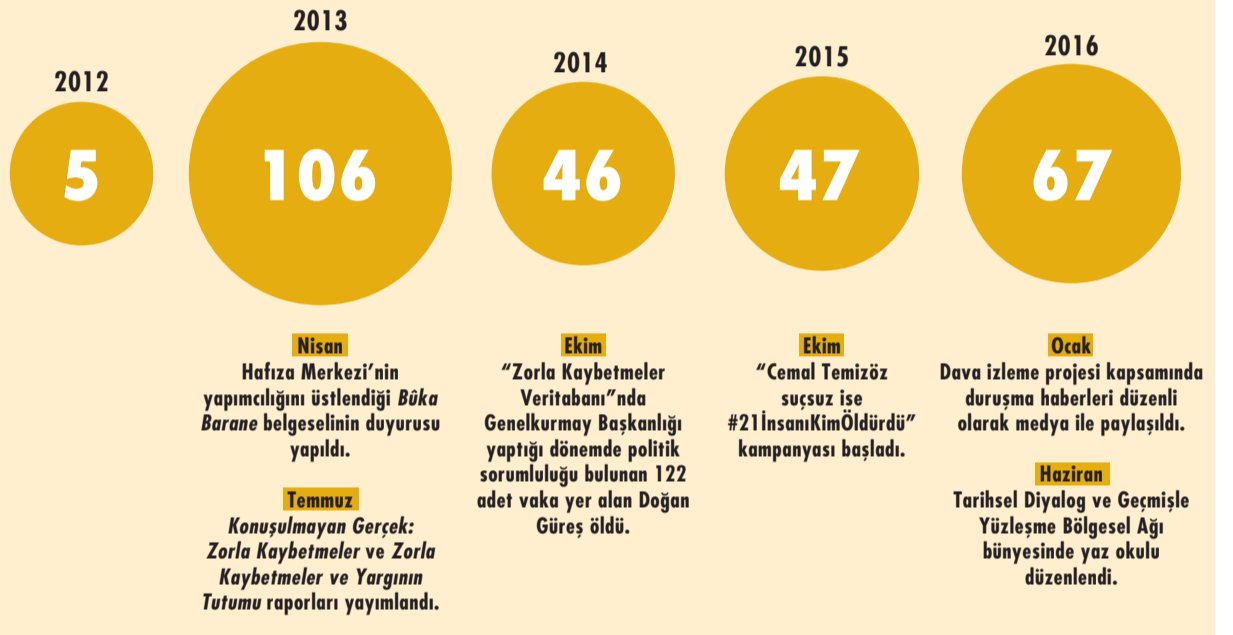
Diyarbakır'daki Newroz kutlamasında PKK lideri Abdullah Öcalan'ın örgüte ateşkes ve geri çekilme çağrısında bulunduğu mektubu okundu.

#90larlaYÜZLEŞMEKiçin #Arjantin #AİHM #Barış
#Barış Süreci #Belgeleme #Bûka Baranê
#Cemal Temizöz #Cezasızlık #Cizre
#Cumartesi Anneleri #Dava izleme
#Diyarbakır #Dünya örnekleri #Faili Meçhul
#Geçiş Dönemi Adaleti #Geçmişle
Yüzleşme #Hafızalaştırma #Hafıza
Merkezi #Hakikat Komisyonları #JİTEM
#Murat Çelikkan #Panel #Rapor #Söyleşi
#Temizöz ve Diğerleri Davası #Yargılamalar
#Zorla Kaybetme #İHD #Şırnak

İLETİŞİM VE SAVUNUCULUK

Geçmişte yaşanmış ağır hak ihlalleriyle ilgili bastırılmış anlatıları kamuya duyurmak ve kamusal tartışmalara sokmaya yönelik faaliyet ve kampanyalar yürütür.

2012'DEN BU YANA BASINDA 271 HABER

İŞBİRLİĞİ VE KAPASİTE GELİŞTİRME

Geçiş dönemi adaleti, tarihsel diyalog, geçmişle yüzleşme ve demokratikleşme gibi konularda bilgi toplar, ulusal ve uluslararası faaliyetlerde bilgi alışverişinde bulunur, eğitimler düzenler.

Hafıza Merkezi'nin koordinasyonunu yürüttüğü **Tarihsel Diyalog ve Geçmişle Yüzleşme Ağı (RNHDP)**, Kafkaslar, Ortadoğu, Kuzey Afrika ülkeleri ve Türkiye'den bugüne kadar toplam **53** sivil toplum kuruluşunu faaliyetlerine dâhil etti.

Faaliyet gösterdikleri ülkelere göre kurumlar:

ABD: **2** – Azerbaycan: **2** – Cezayir: **5** – Ermenistan: **6**
Filistin: **3** – Gürcistan: **2** – İngiltere: **2** – İsveç: **1** – İsrail: **1**
İsviçre: **1** – Kıbrıs: **2** – Lübnan: **4** – Mısır: **1** – Rusya: **1**
Suriye: **3** – Türkiye: **19**

Çalışma alanlarına göre kurumlar:

Barış ve çatışma çözümü: **20** – Geçiş dönemi adaleti: **6**
Cezasızlık / Hukukun üstünlüğü: **25** – Tarihsel diyalog: **9**
Toplumsal cinsiyet / Kadın hakları: **4** – Gençlik: **4**
İnsani yardım: **1**

22 MART 2013

MİT müsteşarı Hakan Fidan dâhil beş MİT görevlisi hakkında takipsizlik kararı verildi. 7 Şubat 2012'de Oslo görüşmelerinde aktif rol almış Hakan Fidan, Emre Taner ve Afet Güneş özel yetkili savcı tarafından "şüpheli" sıfatıyla ifadeye çağırılmıştı. İddiaya göre Gülen Cemaati'nin etkisindeki savcı ve polislerin bu girişimini Erdoğan engellemiştir.

23 MART 2013

PKK ateşkes ilan etti.

3 NİSAN 2013

Hükümet çözüm sürecine katkıda bulunması amacıyla bölgesel temelde çalışacak 63 kişilik *Akil İnsanlar Heyeti*'ni oluşturdu.

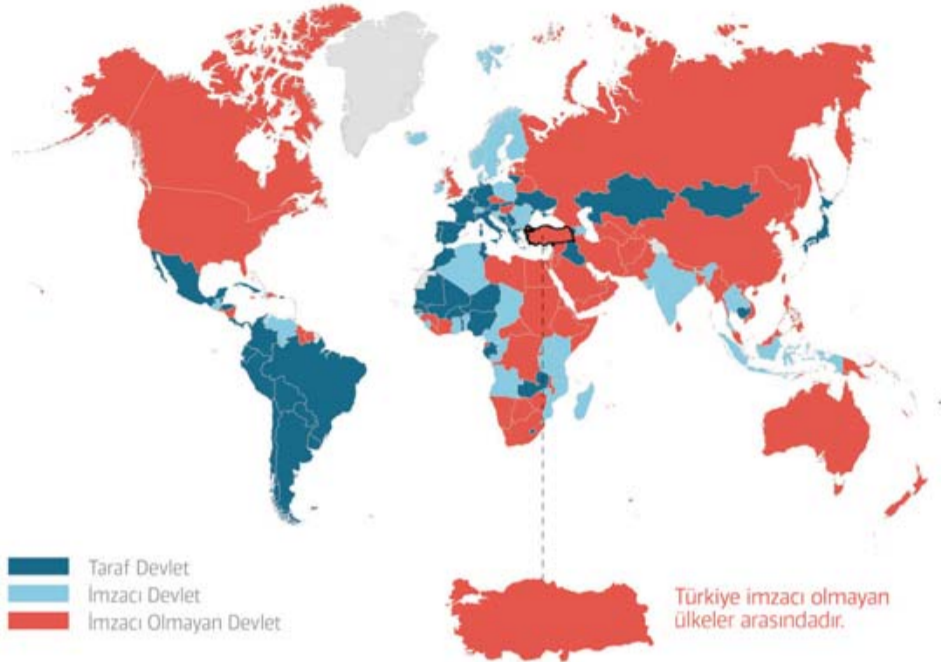
9 NİSAN 2013

Meclis'te ana muhalefet partisi CHP ve MHP'nin katılmadığı oylamada AKP ve BDP milletvekillerinin oylarıyla Çözüm Süreci Komisyonu kuruldu.

11 NİSAN 2013

İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Meclis Genel Kurulu'nda kabul edilerek yasalaştı. Kanuna göre terör örgütü propagandasını yapan, örgütlerin açıklama ve bildirimlerini basan ve yayımlayanlara ceza verilmesinde, "cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemleri meşru gösterme, övme ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik etme," şartı getirildi.

ZORLA KAYBETME SUÇUNUN TANIMI

Birleşmiş Milletler Herkesin Zorla Kaybetmelere Karşı Korunması Hakkında Uluslararası Sözleşme

Türkiye'de Zorla Kaybetmeler

Üç dört gün beni de tuttular.
O da benim yanımdaydı.

*1995 yılında Mardin Dargeçit'te kaybedilen Davut Altunkaynak'ın annesi Hayat Altunkaynak ile 3 Mart 2015 tarihinde Mardin'in Nusaybin ilçesinde yapılan görüşmeden alınmıştır.

*“Gelip evin içinden çıkarıp götürdüler. Oğlumu bir daha göremedim... ‘Nerede?’ diye sorduklarında ‘Bıraktık.’ diyorlardı... Oğlumun kemiklerini dahi göremedim. Kimilerininkini kuyulardan çıkardılar, onunki bulunamadı da... Ona ne yaptılarsa, bilmiyoruz.”**

23 Aralık 2010 tarihinde yürürlüğe giren **Birleşmiş Milletler Herkesin Zorla Kaybetmelere Karşı Korunması Hakkında Uluslararası Sözleşme**'ye göre 'zorla kaybetme' terimi, "(...) devlet görevlilerinin ya da devletin yetkilendirmesi, desteği veya göz yummasıyla hareket eden kişilerin ya da kişi gruplarının gözetilme alma, tutuklama, kaçırma ya da diğer herhangi bir biçimde özgürlükten yoksun bırakması ve bu durumdaki bir kimseyi, özgürlükten yoksun bırakmayı kabul etmenin reddedilmesi veya kaybedilen kişinin akıbetinin ya da nerede olduğunun gizlenmesiyle, hukukun koruması dışına çıkarması(...)" durumunu ifade eder.

ZORLA KAYBETMENİN UNSURLARI

1. Kişinin iradesi dışında özgürlüğünden mahrum bırakılması,
2. Devlet yetkililerinin, göz yumma şeklinde bile olsa, alıkonulmaya dâhil olmaları,
3. Kaybolan kişinin özgürlüğünden mahrum bırakıldığının reddedilmesi veya akıbeti ile ilgili bilginin gizlenmesi.

Merkez'in kuruluşundan bu yana 1980'den günümüze kadar gerçekleşen **472** zorla kaybedilen kişiye ilişkin kapsamlı veri toplandı. Toplanan veriler analiz edilip doğrulanarak www.zorlakaybedilenler.org adresinde kamuya açılan veritabanına eklendi. **247** kayıp yakını, avukat ve kaynak kişiyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapıldı. **344** kişiye ilişkin soruşturma bilgisi toplandı. Bu **472** kişiden **264**'ünün akıbetlerinin hâlâ belirsiz olduğu tespit edildi.

Bu raporun kapsadığı **2015-2016** yıllarında ise Mardin'e yapılan iki saha araştırması sırasında ve İstanbul'da devam eden çalışmalar kapsamında toplam **67** görüşme yapıldı.

Doğrulan verilerle **106** zorla kaybedilen kişinin bilgileri veritabanına eklendi.

Erişilen yeni kaynaklar doğrultusunda **195** kişiye ilişkin genel ve hukuki veri güncellemesi yapıldı.

Kayıp yakınlarıyla yapılan yeni görüşmelerden **17** kısa video hazırlanarak yaygınlaştırıldı.

BARIŞ SÜRECİ KRONOLOJİSİ

8 MAYIS 2013

PKK daha önce duyurduğu gibi Türkiye sınırları dışına çekilmeyi başlattı.

28 MAYIS 2013

Gezi eylemleri başladı. 8 Haziran'da PKK lideri Öcalan Gezi'yi selamladığını açıkladı ve ekledi: "Ancak, hiç kimse ulusalcı, milliyetçi, darbeci çevrelere de kendini kullanırmamalı." Gezi'nin sembol isimlerinden olan BDP'li milletvekili Sırrı Süreyya Önder İmralı'ya giden heyetten çıkarıldı.

20-28 HAZİRAN 2013

Yapımı devam eden kalekollar bölgede birçok merkezde protesto edildi. Lice'deki kalekol inşaatı protestosu sırasında Medeni Yıldırım askerler tarafından öldürüldü.

26 HAZİRAN 2013

Akil İnsanlar süreci hakkında hazırladıkları raporları Başbakan Tayyip Erdoğan'a sundu. Gezi eylemleri ve sonrasında AKP'nin muhaliflere yönelik tutumu ve Kürt meselesiyle ilgili politikasına tepki gösteren Murat Belge, Kürşat Bumin, Baskın Oran farklı zamanlarda heyetten ayrıldı.

9 EYLÜL 2013

PKK, hükümetin demokratikleşme ve Kürt sorununun çözümünü konusunda adım atmadığını söyleyerek çekilmeyi durdurduğunu açıkladı.

ZORLA KAYBEDİLENLERİN ANISINI YAŞATMAYA

KATKI SAĞLAYAN BİR ARŞİV

DOĞRU VERİYE NASIL ULAŞILIR? NASIL BELGELEME YAPILIR?

Hafıza Çalışmaları Programı'ndan Gamze Hızlı, www.zorlakaybedilenler.org adresinde kamuya açılan veritabanındaki verilerin toplanma, doğrulanma ve güncellenme süreçlerini anlatıyor.

Hafıza çalışmaları kapsamında, farklı verilerin toplanmasından Zorla Kaybedilenler Veritabanına girişlerinin yapılmasına kadar geçen süreci kısaca anlatabilir misiniz?

Öncelikle işe veri kaynaklarımızı ve veri toplama metodolojilerimizi belirleyerek başladık. Yapacağımız arşiv çalışmasının aynı zamanda zorla kaybedilen kişilerin anısını yaşatmaya da katkıda bulunmasını istediğimiz için erişebileceğimiz kaynaklara ek olarak kayıp yakınlarıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmak üzere yola çıktık ve özellikle çatışmaların durduğu 2012 ve 2013 yıllarında 200'e yakın görüşme yaptık. Görüşmeler çoğunlukla Kürtçe yapıldığı için öncelikle deşifreler, sonra da Türkçeye çeviriler yapıldı. Görüşmelerin analizi ve özetlenmesinin ardından her zorla kaybedilen kişi için ulaşabildiğimiz diğer kaynaklardan eklemeler yapılarak başlangıçta oluşturduğumuz veritabanı formları dolduruldu, kaynaklar ve ilgili tüm belgeler kodlanarak hem dijital ortamda hem de basılı olarak arşivlendi. Bu aşamaların ardından son kontrolleri yaparak veritabanına girişleri yaptık.

Çelişen verilerle karşılaşma halinde doğrulamaya yönelik ne gibi yöntemler izliyorsunuz?

Veri doğrulamaya ilişkin baştan belirlediğimiz ve zaman içinde geliştirdiğimiz prosedürler var. Öncelikle bir bilginin doğru kabul edilmesi için birisi birincil olmak üzere en az iki bağımsız kaynaktan doğrulanması gerekiyor. Birincil kaynakları veri topladığımız alanı göz önüne alarak kayıp yakını ya da tanıkların ifadeleri, belgeleme ve savunuculuk çalışmasını birebir mağdur yakınlarından başvuru olarak ya da görüşerek yapan hak örgütlerinin raporları ve her türlü hukuki belge olarak tanımladık. Bu durumun istisnası dönemin dehşet iklimi nedeniyle resmi kurumlar ve insan hakları örgütleri de dâhil daha önce hiçbir kuruma başvurmamış kayıp yakınlarının tek kaynak olduğu durumlar. Böyle bir durumda kayıp yakınının beyanını esas alarak veritabanı girişini yapıyoruz. Toplanan veriler arasında çelişkiler olduğu zaman bir kural olarak hukuk verilerini esas alıyoruz. Bunun nedeni zaman aşımı süreleri hesaplanırken ya da cezazlık uygulama kırılması için dayanılacak verilerin hukuk verileri olması. Ancak kayıp yakınlarının anlatımıyla çelişen bilgi varsa hazırladığımız özetlerde bu farklılığı not ediyoruz.

Veritabanında paylaştığınız verilerin güncellenmesine yönelik nasıl bir mekanizma işletiyorsunuz?

Cumartesi İnsanlarının basın bültenlerini, bu alanda çalışan diğer kurumların yayınladığı açıklamaları ve konuyla ilgili çıkan gazete haberlerini sürekli olarak takip ediyor, birlikte çalıştığımız ya da ilişkide olduğumuz avukatlar aracılığıyla da hâlâ devam eden soruşturmalardaki gelişmeleri derlemeye çalışıyoruz. En sık güncelleme hukuk alanındaki gelişmelere ilişkin olsa da zaman zaman veritabanı üzerinden e-mail ya da sosyal medya kanalıyla bilgi paylaşan kayıp yakınları ya da avukatlar da oluyor.

www.zorlakaybedilenler.org

12 Eylül 1980 askerî darbesinden sonra Türkiye'de zorla kaybedilen kişilere, olaylara, suçun şüphelilerine ve yürütülen adli süreçlere ilişkin doğrulanmış verileri bir araya getirmeyi hedefleyen Zorla Kaybedilenler Veritabanı yeni verilere ulaştıkça güncelleniyor. 2016 sonu itibarıyla 472 zorla kaybedilen kişiye ilişkin detaylı bilgi sunan veritabanı, 2017 yılında verilerin daha kolay erişilebilir ve analiz edilebilir olmasına imkân verecek şekilde geliştirilecek. Kayıp yakınlarının yıllardır süren hakikat ve adalete erişim mücadelesine katkı sunmayı hedefleyen bu hummalı çalışmanın, henüz ulaşamadığımız kayıp yakınları, dönemin tanıkları ve bilgi sahibi herkesin katkılarıyla önümüzdeki yıllarda gelişmesini umuyoruz.

31 EKİM 2013

Suriye-Rojava sınırına yapılmak istenen duvar inşaatını protesto eden Nusaybin Belediye Başkanı Ayşe Gökkan sınır bölgesinde başlattığı oturma eylemini ölüm orucuna çevirdi. Duvarın yapılmayacağını açıklaması üzerine Gökkan dokuzuncu gününde ölüm orucunu sona erdirdi.

9 KASIM 2013

Sırtı Süreyya Önder yeniden İmralı heyetine dâhil oldu. Önder görüşmede Öcalan'ın "Bütün olumsuzluklara rağmen, tek yanlı da olsa barış iradesini sürdürme kararlılığımız vardır," dediğini açıkladı.

2 ARALIK 2013

TBMM'deki Çözüm Komisyonu raporunu Meclis'e sundu. Komisyon başkanı Naci Bostancı "Çözüm sürecinin negatif bir barış sağladığı, pozitif barışa yönelmesi için bir şeyler yapmak gerektiği tespiti var," dedi.

11 OCAK 2014

BDP heyetinin 17-25 Aralık operasyonu sonrası İmralı'ya ilk ziyaretinde Öcalan "Ülkeyi bir darbe ateşiyle yeniden yangın yerine çevirmek isteyenler bizim bu ateşe benzin taşımayacağımızı bilmelidir. Her darbe teşebbüsü bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da karşısında bizi bulacaktır," dedi.

21 OCAK 2014

PYD, Kürtlerin yoğunlukta olduğu kuzeydeki Rojava bölgesinde özerklik ilan etti.

BUGÜNÜ KONUŞMADAN DÜNÜ KONUŞMAK ÇOK GÜÇ

DEĞİŞEN SİYASİ BAĞLAMIN SAHA ÇALIŞMALARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Hafıza Çalışmaları Programı'ndan Özlem Kaya ve Hatice Bozkurt, 2015 yazında bölgede çatışmanın yeniden başlamasıyla girilen sürecin saha çalışmaları üzerindeki etkilerini değerlendiriyor.

24 Temmuz 2015 itibarıyla geçilen çatışmalı ortam, 2015 ve 2016 yıllarında, zorla kaybetmeleri belgelemeye yönelik saha çalışmalarını nasıl bir süreçte ve ne şekillerde etkiledi?

Zorla kaybetmeler, yaygın ve sistematik olarak 1990'larda OHAL bölgesinde, yoğunluklu olarak da Kürt vatandaşlar hedef alınarak uygulandı. Bu anlamda zorla kaybetmeler, Kürt sorunu bağlamında yaşanan çatışmanın dinamikleriyle doğrudan ilişkili. 2015 yazında çatışmanın tekrar başlaması kaybedilenleri belgelemek için yaptığımız saha ziyaretlerini haliyle çok etkiledi. Zira aynı bölgeden ve 1990'larda zorla kaybetme, yasadışı ve keyfi infaz, zorla göç veya yerinden etmelerden doğrudan etkilenenlerle sıcak çatışmanın tekrar başlamasından etkilenenler aynı kişiler. Sokağa çıkma yasakları önce sınırlı sürelerde, sonrasında neredeyse sınırsız denilebilecek uzunlukta uygulanmaya başladığı için saha çalışması için gittiğimiz bölgelere gidememeye başladık. Yasaklar döneminde yürütülen operasyonlar bölgede muazzam bir yıkım yarattı ve pek çok kişi, kısa süreli ya da sürekli olarak ve çoğunlukla bölge içinde yer değiştirmek zorunda kaldı. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra ilan edilen OHAL'le birlikte pek çok demokratik kitle örgütünün kapatılması da çalışmalarımızı etkiledi. Kayıp yakınlarına, kendi kurdukları örgütlülükler aracılığıyla ulaşıyorduk ve bunların arasında en somut işbirliği yaptığımız kurumlar olan YAKAY-DER (Yakınlarını Kaybeden

Ailelerle Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği) ve MEYADER (Mezopotamya Yakınlarını Kaybeden Ailelerle Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği) kapatıldı. Son olarak, bizi etkileyen sadece son sürecin yarattığı bir takım teknik kısıtlılıklar değil. Son dönemde yaşanan ihlalleri ve bunun devlet katında sorumluluğunu konuşmadan dünü konuşmak çok güç. Bu bir yandan yaptığımız çalışmanın etkisini sorgulattığı için diğer yandan geçmişle bugünün bağlantısını koparma riski taşıdığı için zorlayıcı.

Saha çalışmaları sekteye uğrayınca, zorla kaybetmelere dair veri toplama ve kaynaklara ulaşmada ne gibi farklı yaklaşımlar izlemeye yöneldiniz?

Zorla kaybetmelere yönelik belgeleme yapmak için yola çıktığımızda, bir hafızalaştırma çalışması yapmayı da hedeflediğimiz için, ulaşabildiğimiz kayıp yakınlarının hepsiyle derinlemesine görüşmeler yapıyorduk. Bunu yukarıda anlattığımız sebeplerle yapamamaya başladığımız için öncelikle medya taramasına ağırlık vermeye başladık. 90'larda bölgeden haber veren gazeteler *Özgür Gündem* ve onun kapatılmasından sonra farklı isimlerle ve fakat benzer yayın ilkeleriyle devam eden gazeteler. Bu gazeteleri tarıyoruz. Bunun yanında Hukuk ekibimiz bölge barolarıyla işbirliği içinde devam eden projeleri kapsamında kaybedilenlere yönelik hukuki verileri toplamaya devam ediyor. Bu şekilde yeni isimlere ulaşmaya devam ediyoruz. Ayrıca, zorla kaybedilenlere yönelik çalışmaya başladığımızda uzun yıllardır bu konuda çalışmalar yapan, raporlar yayımlayan başta İnsan Hakları Derneği (İHD) olmak üzere çeşitli kurumların ve kişilerin yayınladıkları listeleri bir araya getirmiştik. Bu listenin üzerinde de daha detaylı çalışmaya başladık.

FEMİNİST BAKIŞ AÇISIYLA HAFIZA ÇALIŞMALARI

Özlem Kaya, hafıza çalışmaları özelinde feminist bakış açısının onları ne şekilde etkilediğini aktarıyor:

Hafıza Merkezi'nde yaptığımız çalışmalara cinsiyetli bir bakış açısıyla yaklaşmaya başından itibaren önem verdik. Zorla kaybedilenlerle ilgili çalışmamızda kadınların tanıklıkları bizim için çok kıymetliydi, bu alanda yıllardan beri hakikat ve adalet mücadelesi verenler onlar olmasına rağmen kadın olmaktan kaynaklı yaşadıkları farklılaşan deneyimler, bu alandaki talepleri ve politik sözü çok sınırlı biçimde şekillendiriyor. Dünyanın diğer yerlerinde de olduğu gibi en net cinsiyetli söz annelik üzerinden kuruluyor. Annelik deneyiminin kadınlar için önemini kabul etsek de tüm tartışmayı bu kimliğe sıkıştırmak farklı kadınlık deneyimlerini görmemizi engeller. Biz zorla kaybedilenlerin eşlerinin deneyimlerini ortaya koymaya çalıştığımız *Fotoğrafi Kaldırmak* adında bir rapor yayımladık. Hafıza Merkezi'nin zorla kaybetmeleri belgelemenin yanında geçmişte yaşanan ağır insan hakları ihlalleriyle hesaplaşmanın farklı yöntemleri konusunda Türkiye'deki aktörlere yönelik bilgi üretmek gibi bir hedefi de var. Feminist bir bakış açısı bu yöntemleri düşünürken de çok önemli. Son dönemde de gayri resmi hakikat ve adalet mekanizması olan Kadın Mahkemeleri üzerine bir araştırma yapıyoruz. Bunu da raporlaştırmayı düşünüyoruz. Kadın Mahkemeleri dünya üzerinde pek çok yerde kadınların hakikati açığa çıkarma ve adalete ulaşma mücadelesine kendi yorumlarını nasıl getirdiklerine dair iyi bir örnek. Türkiye'de yürütülen barış mücadelesinin kadınların hakikat ve adalet taleplerini ne şekilde içerdiğini, sınırlılıklarını ve başarılarını farklı yöntemler ışığında tartışmanın, kadın aktörlerin mücadelelerine mütevazı bir katkı olmasını umuyoruz.

SOKAĞA ÇIKMA YASAKLARI VE SİVİL ÖLÜMLER

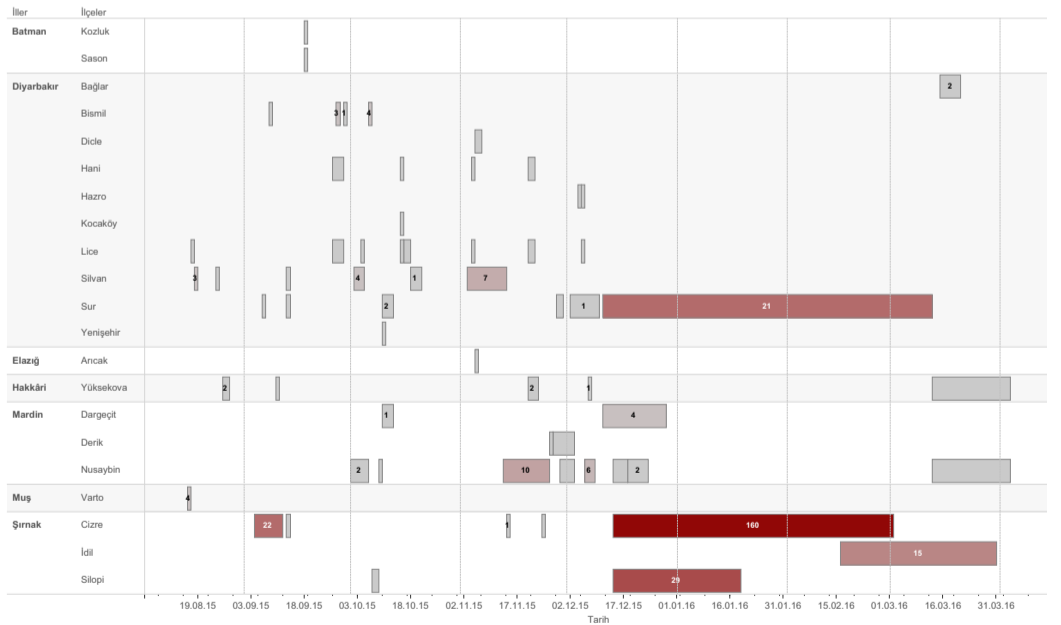
Hafıza Merkezi, 16 Ağustos 2015 tarihinde Kürt illerine yönelik uygulanmaya başlanan sokağa çıkma yasakları sırasında meydana gelen yaşam hakkı ihlallerine dair verileri görselleştirdiği bir çalışma yürüttü. **Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) Dokümantasyon Merkezi**'nin basında çıkan haberlere dayanarak yaptığı belgeleme verilerini kullanan çalışma, bu verileri birbirleriyle ilişkili dört tablo eşliğinde sundu;

- İsim Listesi bölümünde sokağa çıkma yasakları sırasında ölenlerin kimlik bilgileri, ölümleri ve teşhisleriyle ilgili detaylar, olaya dair özet anlatım ve haber kaynakları,
 - **Zaman Çizelgesi**nde sokağa çıkma yasaklarının nerede, hangi tarihler arasında, ne süreyle ilan edildiği,
 - **Rakamlar** bölümünde yaş ve cinsiyet analizleri,
 - **Harita** bölümünde ise abluka ve ölümlerin coğrafi konumları yer almaktadır.
- TİHV'in verilerine göre sokağa çıkma yasakları, 16 Ağustos 2015 ile 1 Haziran 2017 tarihleri arasında;
- **10** ilde
 - En az **43** ilçede
 - Resmî olarak tespit edilebilen en az **218** kez süresiz ve gün boyu ilan edilmiştir,
 - Ve 2014 nüfus sayımına göre ilgili ilçelerde yaşadığı bilinen **en az 1 milyon 809 bin kişi** başta en temel yaşam ve sağlık hakları ihlal edilerek bu yasaklardan etkilenmiştir.

İsim Listesi	Zaman Çizelgesi	Rakamlar	Harita
--------------	-----------------	----------	--------

Bu tablo her ilçede meydana gelen sokağa çıkma yasaklarının sürelerini ve bu yasaklar sırasında meydana gelen sivil ölümlerin sayısını takvim biçiminde göstermektedir.

Detayları görmek için fare imlecinizi ilgili bölümün üstüne getiriniz.

2 MART 2014

15 MART 2014

10 TEMMUZ 2014

27-29 AĞUSTOS 2014

15-23 EYLÜL 2014

BARİŞ SÜRECİ KRONOLOJİSİ

Tayyip Erdoğan tarafından 30 Eylül'de açıklanan ve BDP ile DTK'nın "boş çıktı" diyerek eleştirdiği Demokratikleşme Paketi Meclis Genel Kurulu'nda kabul edildi.

Abdullah Öcalan'ın olumlu son mesajının aksine KCK, hükümetin "demokratikleşme hamlesinin muhatabı olmaktan çıktığı" açıklamasını yaptı.

TBMM Genel Kurulu'nda "Çerçeve Yasa" olarak adlandırılan *Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun Tasarısı* kabul edildi ve Cumhurbaşkanı tarafından onaylandı. Kanuna göre çözüm süreci çerçevesinde faaliyet yürüten görevlilerin bu görevleri nedeniyle hukuki, idari ve cezai sorumluluğu doğmayacak.

Recep Tayyip Erdoğan'ın 10 Ağustos'ta Cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından, Ahmet Davutoğlu AKP Genel Başkanı oldu. Erdoğan Cumhurbaşkanlığı görevi süresince de çözüm süreciyle yakından ilgileneceğini ileri sürdü. Yeni kabineyle çözüm sürecinin yürütücülerini değiştirdi.

İŞİD Kobane'yi kuşattı. Aynı gün, AKP İŞİD'le gerçekleştirdiği "diplomatik müzakere" sonucunda, aralarında Musul Konsolosu'nun da bulunduğu 49 rehineyi geri aldı. Murat Karayılan "Kobane saldırısı ile Kuzey'deki süreç aslında bitmiştir. Son sözü başkan Apo söyleyecektir" şeklinde bir açıklama yaptı.

ÇATIŞMALI DÖNEMLERDE HAFIZA ÇALIŞMALARINI

SÜRDÜRMEK

Yazı: *Özgür Sevgi Göral (Hafıza Çalışmaları Program Yöneticisi)*

Luisa Passerini hatırlama ve unutma meselelerini tartışırken *unutma paradoksu* kavramını kullanıyor. Bu kavram bir şeyi unutmak için en azından bir kısmını hatırlamak zorunda olduğumuzun altını çiziyor. Mutlak unutulmuş şeyin bilgisini içeriyor. Türkiye'nin çok çeşitli şiddet pratiklerini bütün olarak unutmaya yolunu seçtiğini ileri sürerken bu paradoksu akılda tutmak gerek. Hem devlet katında hem de toplumsal düzeyde mutlak unutmaya aslında mümkün değil; tıpkı Paserini'nin altını çizdiği gibi unutanlar her zaman unuttukları bir şey olduğunun farkında. Türkiye'de bastırılmış çeşitli hafızalar var. Türkiye'nin son otuz yılını şekillendirmiş Kürt meselesi ekseninde yaşanan çatışmanın ürettiği çelişkili hafızalar bu repertuarın önemli bir parçası. İsmi nasıl anarsak analım çatışmanın durduğu ve sorunu demokratik yollarla çözüme ihtimalinin güçlü

bir biçimde belirlediği dönemde bu hafızalar kamusal alanda daha önce olmadığı bir şekilde çoğullaştı. Çatışma devam ederken konuşulamaz ve idrak edilemez kılınmış hafızalar konuşulmaya ve duyulmaya başlandı. Zorla kaybedilenlere dair hafızalar da bu dönemde hem failere yönelik açılan davalar hem Cumartesi Annelerinin dirayetli ısrarının yarattığı alan hem de 90'lı yıllarla yüzleşme bilincinin kısmen belirmesi sonucunda daha farklı ve geniş bir kamusallıkla duyulma imkânı kazandı. Üstelik bu imkân sadece bir başlangıç olabilirdi; sevdiklerini kaybetmiş, nasıl kaybettiklerine dair bilgiye parça parça ulaşmış, faileri cezazırlık zırhıyla korunmuş, yasları çalınmış ve bir mezar bile çok görülmüş kayıp yakınlarının deneyimlerini idrak etmek, hatırlama adabı, sorumluluk üstlenmek ve hafızalar arası eşitsizlikler üzerine uzun ve sancılı bir sorgulamayı gerektiriyordu. Bu uzun yol henüz başlamadan çözüm

süreci sona erdi, militarizmin ve çatışmanın kesif dili bir kez daha siyasi alanın, gündelik deneyimlerimizin ve çoğul hafızaların üzerine çöktü. Şimdi, çatışmalı dönem devam ederken yine bazı hafızalar ayrıcalıklı ve makbul kabul edilirken kayıp yakınlarının hafızaları duyulmaz ve umursanmaz oldu. Türkiye'de hafıza alanının demokratikleştirilmesi uzun, zor ve meşakkatli bir mücadele dönemine daha girdi. Fakat yine Paserini'nin hatırlattığı gibi bu meşakkatli mücadele dünyanın pek çok ülkesinde cereyan ediyor. Bu mücadele çatışmaların durduğu ve büyük bir barışma anının yaşandığı idealize bir geleceğe bırakılamayacak kadar acil ve önemli. Bugün çalışmalarımızı motive eden en önemli şey Türkiye'nin çatışan hafızalar alanının demokratikleşmesi mücadelesine mütevazı bir katkı sunmak. Bu katkı, inanıyoruz ki, ortak bir hatırlama adabının oluşmasında bir yer tutacaktır.

Fotoğraf: *Veysi Altay / Cizre*

6 -12 EKİM 2014

İŞİD'in Kobanê kuşatması bir ayı doldurmak üzereyken KCK ve HDP'nin yaptığı "süresiz eylem çağrısı" ile birlikte sokak eylemleri başladı. 40'a yakın ilde 41 kişinin ölümü ile sonuçlanan olaylar neticesinde birçok ilde sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Protestoları Öcalan'ın çağrısı sonlandırdı.

9 -10 EKİM 2014

Kobanê Olayları devam ederken, Bingöl'deki bir saldırıda Bingöl Emniyet Müdür Yardımcısı Atıf Şahin ve komiser Hüseyin Hatipoğlu hayatını kaybetti.

11 EKİM 2014

Cemil Bayık, Kobanê ve Türkiye'de yaşananlardan hükümeti sorumlu tuttu, Meclis'ten geçen ve TSK'ya sınırötesi operasyon ve müdahale yetkisi veren tezkerenin bir savaş ilanı olduğunu, bu nedenle de çektikleri bütün birlikleri Türkiye'ye geri gönderdiklerini söyledi.

19 EKİM 2014

Başbakan Ahmet Davutoğlu, Akil İnsanlar Heyeti'yle yaptığı toplantıda "çözüm sürecinin üç karakterli olduğunu" ifade etti: "Millîdir, yerlidir, özgündür."

17 KASIM 2014

Kobanê Olayları sebebiyle askıya alınan görüşmeler, Pervin Buldan, Sırrı Süreyya Önder ve İdris Baluken'den oluşan HDP heyetinin Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan ile bir araya gelmesiyle yeniden başladı. Toplantıda, sürecin üçüncü gözü olacak bir İzleme Kurulu'nun oluşturulması da görüşüldü.

CEZASIZLIĞIN TANIMI

“...CEZAI, HUKUKİ, İDARİ VEYA FİİLİ HER TÜRLÜ İMKÂNSIZLIK HALİ”

Fotoğraf: Veysi Altay / Dargeçit, 2012.

Birleşmiş Milletler (BM) Bağımsız Uzmanı Diane Orentlicher'in cezasızlıkla mücadeleyle ilgili prensipler hakkındaki raporunda yaptığı tanıma göre, cezasızlık, “bir ihlalin faillerinin suçlanmalarına, alıkonulmalarına, yargılanmalarına ve suçlu buldukları takdirde uygun şekilde cezalandırılmalarına dair cezai, hukuki, idari veya fiili her türlü imkânsızlık halı”dir. Kavram en yaygın haliyle devletin bizzat yarattığı veya göz yumduğu aktörler eliyle yahut devlet ve kurumlarının denetlememesi sonucu meydana gelmiş ağır ve sistematik hak ihlallerini işaret etmek için kullanılıyor.

HAFIZA MERKEZİ CEZASIZLIK BAĞLAMINDA 4 TEMEL BAŞLIK ALTINDA FAALİYETTE BULUNUR:

1. Ağır İnsan Hakları İhlallerine ve Zorla Kaybetmelere İlişkin Hukuki Veri Toplama/Belgeleme

Hafıza Merkezi, cezasızlıkla mücadele stratejisini oluşturmak için yargılama pratiklerinin analizinde temel teşkil edecek hukuki verileri elde etmek üzere yoğun bir dokümantasyon çalışması yürütüyor. Bu dokümantasyon çalışması aynı zamanda “hakikat hakkı” bağlamında ihlallere ilişkin kolektif hafızanın oluşturulmasına katkı sunmayı hedefliyor. Bu doğrultuda 2015-2016 yılları arasında Cizre'ye dört ziyaret gerçekleştirdi ve Şırnak Barosu avukatlarıyla yürütülen ortak çalışma sonucunda, 1990'lı yıllarda Şırnak'ta zorla kaybedildiği doğrulanmış **133 kişinin** hukuki verisine ulaşıldı.

2. Hukuki Destek ve Müdahaleler

Merkez, hukuki stratejisinin bir parçası olarak hukuki müdahalelerde, 2015-2016 döneminde Şırnak'ta zorla kaybedilen **133 kişiden 44'üne** ilişkin süren soruşturmalarda ulusal ve uluslararası yükümlülüklerin hatırlatılması, soruşturmanın hızlandırılması, sorumluların tespiti ve yargılanması taleplerini bir kez daha dile getirmek üzere Savcılığa sunulan dilekçelere katkı sundu. **59 kişiye** ilişkin süren soruşturma dosyalarına da aynı şekilde müdahale bulunmaya dönük çalışmalar sürdürülüyor. Ayrıca bu dönemde Hafıza Merkezi, Şırnak kayıplarından Anayasa Mahkemesi (AYM) aşamasındaki **10 kişiye** ilişkin, 2014'te Hasan Gülünay dosyasına olduğu gibi *Amicus Curiae* aracılığıyla müdahale etmeye dönük de hazırlık yaptı. Bunun yanı sıra Berlin merkezli European Center for Constitutional and Human Rights (ECCHR) işbirliği ile Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne zorla kaybetmelerle ilgili bir izleme raporu sundu.

Hafıza Merkezi bunların dışında gerek basılı gerek online yayınlarla alternatif hukuki müdahale yöntemlerini ve kaynaklarını harekete geçirmeye çalıştı. *Türkiye'nin Cezasızlık Mevzuatı* ve Anayasa Mahkemesi tarafından incelenen Hasan Gülünay'ın zorla kaybedilmesine ilişkin bireysel başvuru dosyasına sunulan *Amicus Curiae* raporları yayımlandı. *Failibelli.org* üzerinden de çeşitli uluslararası mahkeme kararları ve makaleler paylaşıldı, konuya ilişkin mevzuat çevirileri yapıldı. Avukatların yararlanabileceği dilekçe örnekleri ve başvuru formları online yayımlandı.

3. Güçlü İletişim, Kalıcı İşbirlikleri

Hafıza Merkezi cezasızlıkla mücadelede sahadaki yerel örgütlerle ve diğer insan hakları örgütleriyle kalıcı işbirlikleri ve bilgi ve deneyim paylaşımını sürdürdüğü bu dönemde Batman, Diyarbakır, Şırnak, Mardin, Hakkari ziyaretlerinde Yakay-Der, Meya-Der, İHD, MHD, ÖHD temsilcilikleriyle toplantılar gerçekleştirdi. **Cezasızlıkla Mücadelede Güçbirliği** (CMG) toplantılarına katıldı ve CMG'nin 23-24 Temmuz 2015'te Ankara'da, 24-25 Aralık 2016'da İstanbul'daki toplantılarını organize etti. Ayrıca 30 Mayıs 2015 tarihinde yine bu kapsamda Demokrat Yargıçlar Derneği'nden hâkimler, ceza ve insan hakları alanında çalışan akademisyenler ve avukatların biraraya geldiği “Cezasızlık Sorunu ve Geçmişle Yüzleşme Çalıştayı”nı düzenledi.

4. Dava İzleme

Hafıza Merkezi, 2015 yılı itibarıyla 1990'lardaki ağır insan hakları ihlallerine ilişkin CMG aracılığıyla da izlenen “Yüzleşme Davaları”nı, Failibelli.org'un TESEV'den devralınması sonrası daha sistematik izlemeye başladı. 2016 yılında Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu ve Açık Toplum Vakfı tarafından desteklenen ve Şırnak Barosu'yla ortak yürütülen “Genç İnsan Hakları Savunucularının Cezasızlıkla Mücadele için Güçlendirilmesi” projesi kapsamında 30 Eylül-2 Ekim 2016 tarihlerinde gerçekleştirilen eğitim sonrası oluşturulan izleme ekipleri aracılığıyla dava izleme çalışmalarını sürdürüyor.

18 KASIM 2014

Başbakan Davutoğlu, KCK Eşbaşkanı Cemil Bayık'ın dile getirdiği, Çözüm Süreci'ne yabancı bir devletin de dâhil olması isteğine ilişkin, “Yabancı göz yani üçüncü göz diye bir şey söz konusu değil. Çözüm süreci demokratikleşme sürecinin doğal bir sonucudur. Akil insanlar var zaten. Dışarıdan bir göz olamaz. Zaten Oslo'da denedik. Oslo aracılı yürütülen bir süreçti ve sonuçlarını gördük. Yürümedi,” dedi.

1 ARALIK 2014

Öcalan, Barış ve Demokratik Çözüm Taslağı olarak tarif edilen metinde Kürt sorununun çözümü için dört ana başlık önerdi: Yöntem, Tarih ve Felsefe, Temel Gündem Maddeleri, Eylem Planı.

27 ARALIK 2014

Suriye'nin Kobanê ve Irak'ın Şengal bölgesindeki çatışmalarda öldürülen 4 YPG'linin cenazelerinin getirildiği Cizre'nin Nur mahallesinde YDG-H üyeleri ile HÜDA-PAR'a yakın kişiler arasında çıkan çatışmada üç kişi hayatını kaybetti. DTK Eş Genel Başkanı Hatip Dicle olayları çözüm sürecine yönelik provokasyon olarak değerlendirdi.

7 OCAK 2015

Cizre'nin Nur ve Cudi mahallelerine polis girişini engellemek için kazılan hendeklerin kapatılmasından hemen sonra Cudi mahallesine giren zırhlı araçların açtığı ateş sonucunda 14 yaşındaki Ümit Kurt hayatını kaybetti.

26 OCAK 2015

15 Eylül 2014'ten beri IŞİD saldırısı altında bulunan Kobanê kenti 134 günün ardından YPG kontrolüne geçti.

RAPOR: TÜRKİYE'NİN CEZASIZLIK MEVZUATI

ADALET HAKKI, HAKİKATİ BİLME HAKKI, TAZMİNAT HAKKI VE BİR DAHA TEKRARLANMAMA GARANTİSİ İÇİN CEZASIZLIKLA MÜCADELE

Hafıza Merkezi'nin 2015 yılında yayımladığı *Türkiye'nin Cezasızlık Mevzuatı* başlıklı rapor, Türkiye'de cezasızlık sorununun temelinde yer alan üç ihlali, **yargısız infaz**, **zorla kaybetme** ve **işkence** suçlarını uluslararası hukuk ve iç hukuk çerçevesinde değerlendiriyor. Yrd. Doç. Dr. Öznur Sevdiren'in kaleme aldığı rapor, iç hukukla ilgili değerlendirmelerine başlamadan önce cezasızlık kavramının uluslararası suçlarla ilişkisine dair çok önemli bir çerçeve sunuyor. Bu çerçeve, raporda daha sonra Türkiye'de uygulanan yargısız infazlar, zorla kaybetmeler ve işkence suçlarının ulusal mevzuat düzeyindeki analizler için de nirengi noktalarını teşkil ediyor.

CEZASIZLIKLA MÜCADELENİN DÖRT TEMEL AMACI:

- 1. Adalet Hakkı:** Adaletin tesis edilmesi "mağdurların çektikleri acıların kabul edilmesi ve hatırlanmasını", yani cezalandırıcı ve onarıcı adalet paradigmasını işaret eder.
- 2. Hakikati Bilme Hakkı:** Devletin ihlalleri kayıt altında tutma, bu ihlallerle ilgili delil ve belgeleri arşivleme ve dolayısıyla kolektif hafızanın revizyonist ve inkarcı eğilimlerle ortadan kalkmasını önleme ödevi.
- 3. Tazminat Hakkı:** İnkâr yerine kabul, mağdurları iyileştiricidir, dolayısıyla kamu barışına veya "uzlaşma ve istikrara" katkı sağlar.
- 4. Bir Daha Tekrarlanmama Garantisi:** Cezasızlık, suçların tekrar etmesine yol açacağı için cezasızlık ile mücadelenin geleceğe yönelik boyutu, yani cezasızlığın pozitif önleme fonksiyonu üzerinde durulur.

ULUSLARARASI SUÇLAR NASIL CEZALANDIRILIR?

Cezasızlıkla bağlantılı önemli kavramlardan biri "**ağır ve ciddi insan hakkı ihlalleridir**". Buna göre, cezasızlık kavramı uluslararası literatürde Avrupa Konseyi'nin tanımladığı "ağır ihlal türleri" bağlamında gündeme gelmiştir. Bu ağır ihlaller yaygın veya sistematik bir biçimde veya bir çatışma bağlamında işlenmiş ise uluslararası bir suçun maddi unsurları haline geliyorlar ki, bu da bizi cezasızlığın diğer referans kavramı olan "**uluslararası suçlara**" getiriyor. Uluslararası suç kavramı, özellikle 2. Dünya Savaşı ve Holokost'un getirdiği yıkımın ardından, insan varlığının korunması için gerekli yükümlülüklerin ağır ve geniş çaplı ihlallerin uluslararası hukukta cezai yaptırım gerektirdiği düşüncesinden doğdu. Uluslararası suçlara dair bağlayıcı ilkeler 1998'de kabul edilen **Roma Statüsü**'nde belirtilmekte ve buna dayanarak kurulan **Uluslararası Ceza Mahkemesi**'nin yanı sıra özellikle **Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi** ile **Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi**'nin statü ve içtihatları ile bu suçların içerik ve tanımı gelişmeye devam etmektedir. Sözleşmede tarif edilen dört temel suç tipi **soykırım**, **insanlığa karşı suçlar**, **savaş suçları** ve **saldırı** suçlarıdır. Bu suçların sözleşmeye taraf devletlerin sınırlarında veya taraf devletlerin vatandaşları tarafından işlenmesi halinde, suçun nerede işlendiğine bakılmaksızın mahkeme görev bakımından yetkili kılınmaktadır. Türkiye her ne kadar

hâlihazırda Roma Statüsü'ne taraf olmamış ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yetkisini tanımamış olsa da raporun içeriğinde detaylı açıklandığı üzere, örfi ve sözleşme hukuku ilkeleri itibarıyla sözleşme ve mahkemenin Türkiye için bağlayıcı sonuçlar taşıdığı iddia edilmektedir.

TÜRKİYE'DE ZORLA KAYBETME SUÇUNUN SİSTEMATİK NİTELİĞİ

Zorla kaybetme suçu da gerek uluslararası insan hakları hukuku gerekse uluslararası ceza hukuku sözleşmelerinde, suçun nitelikleri itibarıyla *insanlığa karşı suç* olarak tanımlanmakta, dolayısıyla *uluslararası suç* teşkil etmektedir. Rapora göre Türkiye'de zorla kaybetme pratiklerinin insanlığa karşı suçun tanımını gerçekleştirecek biçimde, yaygın ve sistematik bir saldırının bir parçası olarak – Roma Statüsü'ndeki tanımıyla bir "devlet politikası" dâhilinde – işlendiği iki dönem söz konusudur:

- 1. 12 Eylül darbesi ve sıkıyönetim rejimi dönemi ve**
- 2. Olağanüstü hal rejiminin yürürlükte olduğu 1990'lı yıllar.**

Özellikle 1990'lı yıllarda zorla kaybetmelerin benzer bir örgüt yapısı ve bir plan dâhilinde işlendiğine işaret eden çok sayıda resmî rapor ve iddianame mevcut. Türkiye, insanlığa karşı suç tanımını uluslararası tanımlamalardan bazı farkları olmakla beraber ilk kez 2004 yılında Türk Ceza Kanunu'nun bir parçası olarak kabul etti. Dolayısıyla, rapora göre Türkiye'de zorla kaybetme suçları, tam da dönemin millî güvenlik siyasetiyle bağlantılı olarak işlendiğine dair mevcut delillerden dolayı TCK'daki insanlık suçu tanımını karşılıyor. Hâlbuki Türkiye'deki yargılamalarda karşılaşılan temel sorunlardan biri, bu suçlara ilişkin başlatılan az sayıda davada fiillerin insan öldürme ve cürüm işlemek için teşekkül oluşturma gibi adi suçlar olarak nitelendirilmesi.

YASADIŞI KEYFİ İNFAZLAR VE İŞKENCE

Rapor, zorla kaybetmenin ardından, bu suçun etrafını ören ve 1990'lı yılların cezasızlık zırhını arkasına alan yasadışı, kısa yoldan ve keyfi infazlar ile işkence suçlarına dair kapsamlı bölümler de içeriyor. Bu bölümler suçlara dair kavramsal tartışmanın ardından, her biriyle ilgili geçmişten bugüne değişen ulusal mevzuat başlıklarını detaylı olarak mercek altına alıyor. Bu kapsamda yargısız infaz suçuyla ilgili önce anayasal istisna rejiminin bileşeni olan Olağanüstü Hal Kanunu ve Sıkıyönetim Kanunları, daha sonra olağan dönem güç kullanma mevzuatlarını analiz ediyor. Benzer şekilde, işkence suçuna dair önce 12 Eylül Darbesi ara rejimi ve olağanüstü hal rejiminin sunduğu cezasızlık koruması anlatılıyor, ardından geçmişten bugüne yaşanan reform süreçleri izlenerek daha güncel tartışmalara geliniyor. Raporun bu bölümü böylece Türkiye'nin istisna rejiminin yasal araçları ve pratik uygulamalarına dair kapsamlı bir topografya sunmuş oluyor. Rapor mevzuata dair, yaşam hakkı ihlalleri, uluslararası suçlar ve işkence yasağı başlıkları altında getirdiği bir dizi tespit ve öneriyle sona eriyor.

TÜRKİYE'NİN CEZASIZLIK MEVZUATI

YRD. DOÇ. DR. ÖZNR SEVDİREN

HAFIZA MERKEZİ

Yrd. Doç. Dr. Öznur Sevdiren'in hazırladığı ve Hafıza Merkezi'nin 2015 yılında yayımladığı "**Türkiye'nin Cezasızlık Mevzuatı**" raporu, Türkiye'de cezasızlık sorununun temelinde yer alan üç ihlali, yargısız infazları, zorla kaybetmeleri ve işkence suçlarını uluslararası hukuk ve iç hukuk çerçevesinde değerlendiriyor.

28 ŞUBAT 2015

Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan ve İçişleri Bakanı Efkân Ala, HDP grup başkanvekilleri Pervin Buldan, İdris Baluken ve HDP İstanbul Milletvekili Sırrı Süreyya Önder ile Dolmabahçe'deki Başbakanlık Ofisi'nde bir araya geldi. Önder süreçte geline aşamada Öcalan'ın silahlı mücadelenin yerini demokratik siyasetin almasına yönelik beyanını aktardı ve barışın temel omurgasını oluşturan 10 olgusal başlığı sıraladı. Hükümet adına konuşan Akdoğan da açıklamayı önemsediklerini belirterek, "Silahların bırakılmasına yönelik çalışmaların hız kazanması, tam anlamıyla bir eylemsizliğin hayata geçmesi ve demokratik siyasetin bir yöntem olarak öne çıkartılması konusundaki açıklamayı önemli görüyoruz," dedi. Bu açıklamalar Dolmabahçe Muhatabakatı adıyla anıldı.

9 MART 2015

7 Haziran'da yapılacak seçimlerde aday adayı olmak için istifa eden MİT Müsteşarı Hakan Fidan, yaptığı yazılı açıklamayla adaylığını geri çektiğini duyurdu. Aynı gün Bülent Arınç, Fidan'ın yeniden MİT'te görevlendirildiğini belirtti.

15 MART 2015

Cumhurbaşkanı Erdoğan, katıldığı bir törende yaptığı konuşmada, "Türkiye'nin Kürt sorunu yoktur. Türkiye'de her kesimden insan gibi Kürt kardeşlerimiz de sorunları vardır," açıklamasında bulundu.

CEZASIZLIK ZIRHINA KARŞI ADALET VE HUKUK

MÜCADELESİ

ZORLA KAYBETMELER BAĞLAMINDA *AMICUS CURIAE* UYGULAMASI

Hukuk Çalışmaları Program Yöneticisi Emel Ataktürk Sevimli, zorla kaybedilenlerin davaları bağlamında amicus curiae uygulamasını ve Merkez'in yedi kurumla birlikte Hasan Gülünay'ın 20 Temmuz 1992 tarihinde zorla kaybedilmesine ilişkin amicus curiae sıfatıyla sunduğu hukuki görüşün ardından Anayasa Mahkemesi'nin verdiği kararı değerlendiriyor.

Mahkemece verilecek karara ilişkin bir müdahale aracı işlevi görmesi bağlamında amicus curiae uygulamasının tanımını yapabilir misiniz?

Amicus curiae, bir sıfat aslında. Latince'de "mahkemenin dostu" anlamına geliyor. Bu usulü kullanarak karar mercii durumundaki yüksek mahkemelere başvuruyor ve "Biz bu davanın tarafı değiliz fakat bu davanın konusu olan hukuksal ihtilaf konusunda çalışmalar yürüten uzman bir kurumuz ve size bu ihtilafın hukuksal olarak ne şekilde ele alınması gerektiği konusunda mütalaa sunmak istiyoruz" diyorsunuz. Mahkeme kabul ederse mütalaanızı sunuyorsunuz.

Başta zorla kaybedilme davaları olmak üzere, geçmişte yaşanan ağır insan hakları ihlallerine ilişkin soruşturmalarda cezasızlıkla mücadele adına devletlerin sorumluluklarını, uluslararası içtihat ve hukuk doktrini ışığında tanımlamak neden önemli?

Özellikle Türkiye gibi demokratik birikimin zayıf olduğu ülkelerde yargısal makamlar, yurttaşlar ve devlet görevlileri arasında insan hakları ihlallerinden kaynaklanan gerilimler olduğunda yurttaşların hak ve özgürlüklerini koruyucu bir tutum geliştiremiyor ve devleti önceleyen bir tutum takınıyor. İhlaller inkâr ediliyor. Ne iç hukuk ne de uluslararası hukuksal standartlar dikkate alınıyor. Bu nedenle hem ihlallere hem de ihlaller karşısında yargısal aktörlerin tutumuna dair belgeleme çalışmaları ve analitik çalışmalar yürütmek çok önemli. Türkiye uygulamasına ilişkin somut sonuçlardan kalkarak, bıkmadan usanmadan evrensel hukuk normlarını ve dünya uygulaması örneklerini işaret etmek, devletin altında imzası bulunan sözleşmeler hukukundan doğan yükümlülüklerini hatırlatmak gerekiyor.

***Amicus curiae* uygulamasının zorla kaybedilme davalarına yönelik kullanımına dair dünyada ne gibi örnekler dikkat çekiyor?**

Amicus curiae uygulaması aslında hem Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi hem Avrupa İnsan Hakları

Mahkemesi nezdinde yaygın olarak kullanılan bir yöntem. Latin Amerika ülkelerinde Uruguay'dan Honduras'a, Şili'den Arjantin'e, Panama'dan Peru'ya ve Kolombiya'ya kadar pek çok ülkenin kendi Anayasa Mahkemeleri muadili yüksek mahkemelerinde uygulanmış ve özellikle zorla kaybetme ve yasadışı keyfi infazlar konusunda hukuksal olarak yol açıcı olmuş bir yöntem. Anılan bu mahkemelere *amicus curiae* sunan pek çok uzman sivil toplum kuruluşu, Latin Amerika ülkelerinin yüksek mahkeme kararlarını uluslararası standartlara taşıması; hakikat hakkı, insanlığa karşı suç, zamanaşımı sorunu, devam eden suç gibi pek çok ihtilaf bu mütalaaalar yönünde çözülmüştür. Bu kuruluşların her türlü hukuksal imkânı ısrarla denemesi, yüksek mahkemelerin devletlerin ulusal veya uluslararası hukuktan doğan sorumluluklarını öne çıkaran kararlar almasına muazzam katkılarda bulunmuştur. Umarız bizim için de öyle olur.

1 Kasım 2014'te, yedi sivil toplum kuruluşuyla birlikte Anayasa Mahkemesi'ne, incelemekte olduğu Hasan Gülünay'ın zorla kaybedilmesi davasına ilişkin amicus curiae sıfatıyla hukuki görüş sundunuz. Türkiye'de ağır insan hakları ihlallerine ilişkin davalarda amicus curiae uygulamasının kullanımına dair başka örnekler var mı?

Evet, var. Sanıyorum bizden kısa bir süre sonra, Ceza Hukuku Derneği ve Anayasa Hukuku Araştırmaları Derneği o dönemde gündemde olan iç güvenlik paketi yasa tasarısıyla ilgili bir *amicus curiae* mütalaaası sundu. Sonrasında, sokağa çıkma yasakları döneminde de savunma görevini yaparken birçok hukuk dışı uygulamaya maruz kalan bir grup avukat arkadaşımız için, Kanada Avukat Hakları İzleme Örgütü, İngiltere ve Galler Hukuk Cemiyeti ve Paris Barosu, Anayasa Mahkemesi'ne ortak bir *amicus curiae* sundu.

Hasan Gülünay'ın zorla kaybedilmesine dair yürütülmüş soruşturma, Türkiye'de zorla kaybetmeler hakkında işletilen süreçlerin ortak özelliklerini görebilmek adına neden önemli bir örnek teşkil ediyor?

Hep söylediğimiz gibi Türkiye'de hem zorla kaybetmeler hem yasadışı keyfi infazlar söz konusu olduğunda devletin sorumluluğunun araştırılması ve saptanması mümkün olamıyor. Yargısal pratiği kilitleyen, biraz önce örneklerini verdiğim bazı büyük engeller söz konusu ve onları aşmak kolay değil. Aslında temel derdimiz Hasan Gülünay'ın

yargısal süreçlerinde bunu başarmak ve buradan devam ederek diğer zorla kaybetmelerle ilgili hukuksal süreçlerin önünü açmak. Sorunlar aşağı yukarı tüm dosyalarda ortak; soruşturma makamları hakikatin ortaya çıkarılmasıyla ilgilenmiyor, soruşturmalar etkili bir şekilde yürütülüyor, deliller toplanmıyor, sonuçta sorumlular korunup kollanmış, mağdurlar bir kez daha rencide edilmiş oluyor. Bu davada bu sözü edilen ortak ihlallerin tümü en somut şekilde mevcut.

Sunduğunuz amicus curiae mütalaaası doğrultusunda mahkemece verilecek bir kararın diğer zorla kaybedilme davaları üzerinde nasıl bir etkisi olacağını öngördüğünüzü biraz daha açabilir misiniz?

Biz zorla kaybetme suçunun tekil ve bağımsız bir suç olmadığı, 1990'lı yıllarda devlet dahliyle planlı bir uygulamanın ürünü olarak, yaygın şekilde işlenmiş olduğu kanısındayız ve bu durumu belgelerle de ortaya koyuyoruz. Bu durum hem uluslararası sözleşmelerde hem de Türk Ceza Kanunu'nda "insanlığa karşı suç" olarak tarif ediliyor. Türkiye'de yargısal makamlar bu suçların geri planını hiçbir şekilde dikkate almadan, sanki tekil öldürme suçlarıymış gibi ele alarak 20 yıllık zamanaşımı süresi sonunda kapatıyorlar. Bu olamaz. Bu davalarda hukuksal tartışma evrensel hukuk standartları dikkate alınarak, hakikat hakkı, insanlığa karşı suç, devam eden suç, devam eden ihlal gibi hukuksal değerlendirmeleri de içerecek şekilde yapılmak ve değişmek zorunda.

Anayasa Mahkemesi, 2016 yılında Hasan Gülünay davası için verdiği kararda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin zorla kaybetmeler konusundaki yerleşik içtihadını dikkate almadı. Bu karar, gelecekte yapılacak bireysel başvuruların iç hukukta etkili bir başvuru yolu olup olmamasına dair bize neler söylüyor?

İlk karar pek çok açıdan umduğumuz yönde olmadı ama halihazırda Anayasa Mahkemesi'ne sunduğumuz iki *amicus curiae* mütalaaası daha var. Bu mütalaaaların inceleme bekleyen onlarca zorla kaybetme dosyasında yukarıda bahsettiğim hukuksal sorunların aşılması bağlamında olumlu sonuç yaratması için uğraşmaktan vazgeçmeyeceğiz. Umarız sonunda Anayasa Mahkemesi bu konudaki negatif içtihadını değiştirir ve geçmiş ağır insan hakları ihlallerinin yargısal süreçlerinin önünü açar. Umudumuzu koruduğumuz bu noktada her şeye rağmen olumsuz bir değerlendirme yapmak istemiyorum.

19 MART 2015

20 MART 2015

21 MART 2015

22 MART 2015

BARIŞ SÜRECİ KRONOLOJİSİ

KCK Yürütme Konseyi Eşbaşkanı Cemil Bayık, Erdoğan'ın "Kürt sorunu yoktur" sözleri üzerine, Kürt sorununun çözümünü önüne koymayan hiçbir politikacının geleceği olamayacağını söyledi.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Başbakan Yardımcısı Akdoğan'ın İzleme Heyeti'ne ilişkin açıklamasına göndermede bulunarak, "Ben gazetelerden okuyorum. Böyle bir şeyden doğrusu haberim yok. Şunu da çok net söylüyorum ben olumlu bakmıyorum," diye konuştu.

PKK Lideri Abdullah Öcalan, Diyarbakır'daki Newroz kutlamalarına yolladığı mektubunda örgüte, Türkiye'ye karşı silahlı mücadeleye son vermek üzere kongre toplama; hükümete ise İzleme Kurulu, Hakikat ve Yüzleşme Kurulu kurma çağrısı yaptı. Bülent Arınç, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın İzleme Heyeti'ne ilişkin açıklamalarını eleştirerek bu konuda hükümet olarak kararlı olduklarını ifade etti.

Cumhurbaşkanı Erdoğan Dolmabahçe toplantısıyla ilgili "Ben oradaki toplantıyı da doğru bulmuyorum. ... O metinde bir demokrasi çağrısı yok. Neresini kabul edeceğim? ... Daha sonra Başbakan Yardımcımızın yaptığı bir açıklama var. Onların tamamen aksine. Yani birbirleriyle tamamen örtüşen bir şey yok. O zaman neyi görüştüler? Buna ortak bir deklarasyon diyebilir misiniz?" dedi.

ZORLA KAYBETMELER HAKKINDA AMICUS CURIAE RAPORU

EUROPEAN CENTER FOR CONSTITUTIONAL AND HUMAN RIGHTS

HAKİKAT ADALET HAFIZA MERKEZİ

HELSINKİ YURTTAŞLAR DERNEĞİ

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

İNSAN HAKLARI ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ

TÜRKİYE EKONOMİK VE SOSYAL ETÜDLER VAKFI

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI

HAKİKAT ADALET HAFIZA MERKEZİ
HAFIZA MERKEZİ

Hafıza Merkezi, Anayasa Mahkemesi'nin dikkatine *amicus curiae* sıfatıyla sunmuş olduğu hukuki görüşü 2016 yılında **Zorla Kaybetmeler Hakkında Amicus Curiae Raporu** adıyla yayımladı. Hasan Gülünay'ın 1992 yılında zorla kaybedilmesiyle ilgili Hafıza Merkezi, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdlere Vakfı, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Anayasal Haklar ve İnsan Hakları için Avrupa Merkezi (European Center for Constitutional and Human Rights) ve İnsan Hakları Ortak Platformu bileşenlerinden İnsan Hakları Derneği, İnsan Hakları Gündemi Derneği, İnsan Hakları Araştırmaları Derneği ve Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin ortak imzalarıyla 12 Aralık 2015 tarihinde Anayasa Mahkemesi'ne sunulan görüş değerlendirilmek üzere kabul edilmişti. Ancak dosyaya ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin 21 Nisan 2016'da verdiği kararda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin zorla kaybetmeler konusundaki yerleşik içtihadı dikkate alınmadı.

NE OLMUŞTU? Hasan Gülünay'ın Zorla Kaybedilmesi

20 TEMMUZ 1992 – Hasan Gülünay İstanbul Tarabya'daki evinden işine gitmek üzere ayrıldı, bir daha geri gelmedi.

22 Temmuz 1992 – Hasan Gülünay'ın işyeri telefonunu Terörle Mücadele Şubesi'nden aradığını söyleyen bir kişi Gülünay'ın gözaltında olduğu bilgisini verdi. Bunun üzerine eşi Birsen Gülünay'ın İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığı'na yaptığı başvuruya Hasan Gülünay'ın gözaltında bulunmadığı, ancak ehliyeti gözaltında işkencede öldürülüp yakınlarının haberi olmadan gömülen Ali Ekber Atmaca'nın üzerinden çıktığı için aranmakta olduğu yanıtı verildi.

31 Temmuz 1992 – Uluslararası Af Örgütü'nün dönemin Başbakanı Süleyman Demirel, İçişleri Bakanı İsmet Sezgin ve İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir'e hitaben yaptığı 251/92 sayılı açık çağrısında, son 16 ayda en az dört kaybedilme vakasının gerçekleştiği vurgulanarak Hasan Gülünay için işkence ve kaybedilme endişesi dile getirildi.

28 Eylül 1992 – Hasan Gülünay'ın eşi Birsen Gülünay sözlü başvuruların ardından TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'na başvurarak eşinin akıbetinin araştırılmasını talep etmişti. Komisyon'un talimatı doğrultusunda Valilik İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nden konunun araştırılmasını istedi.

14 Ekim 1992 – Diyarbakır Milletvekili Sedat Yurtdaş'ın 11 Eylül tarihinde Hasan Gülünay'ın kaybedilmesine ilişkin sunduğu soru önergesini yanıtlayan dönemin İçişleri Bakanı İsmet Sezgin, soru önergesinde ileri sürülen iddiaların asılsız olduğunu ve yasadışı bölücü örgütlerin propagandasını yapma amacı taşıdığını söyledi.

19 Temmuz 1994 – İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nden bir yanıt gelmemesi üzerine Valilik araştırma talebini yineledi.

23 Ağustos 1994 – Valilik'in araştırma talebinin üzerinden yaklaşık iki yıl sonra Emniyet, Hasan Gülünay'ın hiç gözaltına alınmadığını belirtti. Emniyet Müdürlüğü adına yanıt veren, Emniyet teşkilatı içerisinde ağır insan hakları ihlallerine dâhil olan bir yapılanmanın ortaya çıktığı Susurluk kazasında yaşamını yitiren İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Hüseyin Kocadağ'dı.

25 Haziran 2009 – Ergenekon soruşturması kapsamında açığa çıkan gerçekler ve yeni deliller ışığında 17 kayıp yakınıyla birlikte Birsen Gülünay da İnsan Hakları Derneği (İHD) aracılığıyla yeniden İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na başvurdu. Önce Şişli Cumhuriyet Başsavcılığı'na yönlendirilen dosya, Hasan Gülünay'ın Gayrettepe Asayiş Müdürlüğü'nde kaybolduğu gerekçesiyle yetkisizlik kararı verilerek tekrar İstanbul Cumhuriyet

Başsavcılığı'na gönderildi.

17 Temmuz 2009 – İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Memur Suçları Soruşturma Bürosu'nun 2009/41443 soruşturma numarasıyla kaydettiği dosyada İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nden Hasan Gülünay'ın gözaltı kaydı olup olmadığı soruldu. Emniyet böyle bir gözaltı işlemi olmadığını cevabını verdi.

31 Temmuz 2009 – Dosyada başka işlem yapmayan Savcılık suçun 15 senelik zamanaşımına tabi olduğu gerekçesiyle kovuşturmayla yer olmadığına karar verdi.

15 Ekim 2009 – Yapılan itiraz üzerine Beyoğlu 2. Ağır Ceza Mahkemesi soruşturmaya devam kararı verdi. 2009/61296 soruşturma numarası verilen dosyada "Hasan Gülünay'ın yaşayıp yaşamadığının tespiti" talepli rutin yazışmalar dışında işlem yapılmadı.

24 Mayıs 2012 – Gülünay ailesinin avukatları, 16-23 Temmuz 1992 tarihleri arasında gözaltındayken Hasan Gülünay'ın İstanbul TMS'de "Benim adım Hasan Gülünay, beni öldürecekler, gözaltında kaybedecekler" diye bağırdığını duyduğunu söyleyen Erol Çam ile itirafçı Ayhan Çarkın'ın dinlenilmesini talep etti.

31 Ekim 2012 – 20 yıllık zamanaşımının dolduğu gerekçesiyle dosyada kovuşturmayla yer olmadığına karar verildi.

18 Aralık 2012 – Gülünay ailesinin avukatları kovuşturmayla yer olmadığına ilişkin karara itiraz etti.

22 Ocak 2013 – Gülünay ailesinin Savcılık kararına yaptığı itiraz Bakırköy 7. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından reddedildi.

8 Nisan 2013 – Birsen Gülünay Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) bireysel başvuru yaptı.

1 Kasım 2014 – Hafıza Merkezi ile birlikte yedi sivil toplum örgütü AYM'deki bireysel başvuru dosyasına *amicus curiae* sıfatıyla sunduğu zorla kaybetme suçuna ilişkin bağımsız hukuki görüş kabul edildi.

21 Nisan 2016 – Anayasa Mahkemesi kararında yaşam hakkı kapsamında etkili soruşturma yürütme yükümlülüğünün ihlal edildiğine, ancak zamanaşımı süresi dolduğu için yeniden soruşturma yapılamayacağına hükmedildi.

9 Kasım 2016 – Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne, (AİHM) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) yaşam hakkının güvenceye alınmasını düzenleyen 2., işkence yasağını düzenleyen 3., özgürlük ve güvenlik hakkını düzenleyen 5., etkili başvuru hakkını düzenleyen 13. Maddelerinin ihlal edildiğinin tespit edilmesi ve; yine Sözleşme'nin 46. Maddesi uyarınca Devlet'e, varlığı tespit edilen sistematik duruma son verme amaçlı tedbir uygulanması talebiyle başvuru yapıldı.

27 MART 2015

Polisin yetkilerini genişlettiği, toplumda herkesi "makul şüpheli" saydığı ve halkın demokratik hakkı olan gösteri hakkını engellediği gerekçesiyle eleştirilen İç Güvenlik Paketi Meclis'te kabul edildi ve 3 Nisan'da Erdoğan tarafından onaylandı. Yalçın Akdoğan, "Çözüm Süreci, seçim için feda edilecek bir süreç değildir. Stratejik bir konudur. Çözüm Süreci'nden asla geri adım atmamız." dedi.

11 NİSAN 2015

Ağrı Yukarıtötek köyü yakınlarında, HDP ve DBP tarafından fidan dikme etkinliğinin düzenleneceği bölgede PKK ve askerler arasında çatışma yaşandı. Ağrı'yla ilgili görgü tanıkları ve HDP yöneticileri 15 askerlin çatışma bölgesinde "bırakıldığını", yaralı askerlerin ölüme terk edildiğini ve askerleri sivillerin kurtardığını söyledi.

28 NİSAN 2015

Cumhurbaşkanı Erdoğan: "Ülkemizde artık bir Kürt sorunu yoktur. Zaman zaman taraflar diyorlar, sen kim oluyorsun da taraf diyorsun. Bu ülkede devlet vardır. Karşı karşıya oturan bir masa olması devletin çıktığı anlamına gelir" dedi.

5 MAYIS 2015

KCK Yürütme Konseyi Eşbaşkanı Besme Hozar: "Bizim şu anda kongreyi toplama gibi bir gündemimiz yok. Çünkü, bu süreç işlemedi ve hiçbir adım atılmadı. PKK devletin atacağı adımlar üzerinden kongreyi toplayacaktı. Biz kongreyi gündemden çıkardık" dedi.

5 HAZİRAN 2015

Diyarbakır İstasyon Meydanı'nda gerçekleştirilen HDP mitingine bombalı saldırı düzenlendi. Art arda gerçekleşen iki patlama sonucu 5 kişi hayatını kaybetti, 400'ü aşkın kişi yaralandı. Antep'te yakalanan ve suçu kabul ettiği belirtilen Orhan Gönder'in İŞİD üyesi olduğu iddia edildi.

KAMPANYA: #21İNSANIKİMÖLDÜRDÜ?

21 İNSAN ÖLDÜ, 22 SENE GEÇTİ, 47 DURUŞMA OLDU! #CEMALTEMİZÖZ SUÇSUZ İSE #21İNSANIKİMÖLDÜRDÜ? (EKİM-KASIM, 2015)

Ergenekon ve Balyoz davalarında geçen tanık ifadelerinden hareketle 2009 yılında başlayan *Temizöz ve Diğerleri Davası*, 1990'lı yıllarda faaliyet gösteren kontrgerilla yapılanması ile hesaplaşmak için çok önemli bir imkân sunmuştu. Ancak 2015 yılına gelindiğinde, savcı mütalaasında Temizöz dâhil sekiz sanık için yeterli delil bulunmadığı gerekçesiyle beraat talep ediyordu. Bu tarihlerde, 1990'lı yıllarda işlenen suçlara ilişkin Hafıza Merkezi'nin takip ettiği diğer davalarda da (Nezir Tekçi Davası, Musa Çitil Davası, Mete Sayar Davası) failleri aklayan beraat kararları art arda geliyordu.

Bu resmî aklama süreci karşısında davanın sessiz sedasız kapanmasının önüne geçmek için, davanın karar duruşmasına dikkat çekmeyi hedefleyen bir kampanya yürütüldü. Amaç, kısa süre öncesine kadar haklarında güçlü iddianameler hazırlanan ve ağır hapis cezaları talep edilen, insanlığa karşı suç işledikleri iddiasıyla yargılanan komutanların aklanıyor olmasındaki tezatlığa dikkat çekmekti.

Kampanyanın sloganı **#21İnsanıKimÖldürdü** sorusuydu. Bu retorik soru ile öldürülen 21 kişinin faillerini cezalandırma sorumluluğu olan devletin bu sorumluluğunu yerine getirmediği vurgulandı. Kampanya çerçevesinde bir imza kampanyası başlatıldı, yapılan çağrıyı desteklemek için iddianameden sanıkların sorumluluğunu işaret eden birbiriyle tutarlı birçok ifade yayımlandı, gazetelere haber yapıldı ve karar

duruşmasındaki gelişmeler anbean sosyal medyadan duyuruldu.

Nihayetinde Cemal Temizöz ve sekiz sanığın beraat kararı engellenemese de kamuoyunun ilgisini davaya çekmek konusunda başarı sağlandı. 20 Ekim tarihinde kamuya açılan imza kampanyasına 9 Kasım tarihine gelindiğinde **2 bin 700 kişi imza** vermişti. Kampanya sloganı olarak kullanılan **#21İnsanıKimÖldürdü** sorusu kamuoyu tarafından önemli ölçüde sahiplenildi, hashtag beraat kararının verildiği saatlerde **Türkiye'nin en çok kullanılan ilk 10 hashtagi arasına girdi.**

20 Ekim 2015, İmza kampanyası başladı.

2 Ekim – 5 Kasım 2015, İddianamede geçen tanık ve mağdur ifadeleri Hafıza Merkezi internet sitesi, *Bianet* ve *T24*, *Diken* ve *Agos* gazetesinde paylaşıldı; farklı gazetecilere haber yapıldı.

4 Kasım 2015, Cezasızlıkla Mücadelede Güç Birliği bileşeni sivil toplum kuruluşları ve ailelerle duruşma öncesi basın toplantısı düzenlendi.

5 Kasım 2015, Duruşma görüldü ve saat 19:55'te beraat kararı çıktı. **#21İnsanıKimÖldürdü** bu saatlerde Türkiye'de en çok kullanılan hashtagler arasına girdi.

9 Kasım 2015, İmzacı sayısı 2 bin 700 kişiyi buldu.

Cemal Temizöz Davası karar duruşması öncesi, 4 Kasım 2015'te insan hakları savunucuları ve mağdur yakınlarının katılımıyla düzenlenen basın toplantısı / Ankara

Hafıza Merkezi @hakikatadalet · 5 Nov 2015
Sanık Adem Yakin: Ortaya suç atılıyorsa ispatlanmalı. **#21İnsanıKimÖldürdü**
Translate from Turkish
1 6

Hafıza Merkezi @hakikatadalet · 5 Nov 2015
Sanık Adem Yakin: Bunlar dümen, entrika, tiyatro. **#21İnsanıKimÖldürdü**
Translate from Turkish
1 6

Hafıza Merkezi @hakikatadalet · 5 Nov 2015
Adem Yakin: Ben görevimi yaptım, kimsenin ölümüne iştirak tanık etmedim. **#21İnsanıKimÖldürdü**
Translate from Turkish
1 7

Hafıza Merkezi @hakikatadalet
Follow

Sanık Adem Yakin: JİTEM'i bilirim Fransızca'da seni seviyorum demektir !! **#21İnsanıKimÖldürdü**

7 HAZİRAN 2015

7 Haziran seçimlerinde AKP %40.9, CHP %25, MHP %16.3, HDP ise %13.1 oy aldı. HDP ilk kez parti olarak girdiği seçim sonucunda parlamentoda 80 milletvekiliyle temsil hakkı kazandı.

8 HAZİRAN 2015

Seçim sonuçlarını değerlendiren Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan, "HDP bundan sonra Çözüm Süreci'nin ancak filmi yapıyor. Yani 'Bal bal' demekle ağız tatlanmıyor, 'Barış barış' demekle de olmuyor. Madem yüzde 13 oy aldılar Kandid'e çağrı yapınlar ve PKK'ya silah bırakırsınlar," dedi.

11 HAZİRAN 2015

HDP Parti Meclisi toplantısı ardından 15 maddelik bir sonuç bildirgesi açıklandı. Seçim sonuçlarının değerlendirildiği Bildirge'de "Yeni hükümet hangi partilerden oluşursa oluşsun, devlet ve hükümeti Çözüm Süreci'ni kaldığı yerden devam ettirmeye çağırıyoruz," ifadeleri yer aldı.

15 HAZİRAN 2015

Cezire Kantonu ile Kobanê Kantonu'nun ortasında yer alan Tel Abyad (Girê Spî) YPG güçlerinin eline geçti.

17 HAZİRAN 2015

KCK Eş Başkanı Besê Hozat, "Artık süreç eskisi gibi asla yürümez. AKP'ye tanınan şanslar bitmiştir," diyerek, eşit müzakere koşullarının hazırlanması ve Meclis'in devreye girmesi halinde tahkim edilmiş bir ateşkesin olabileceğini belirtti. Hozat, artık İmralı'daki her görüşmenin yazılı ve görsel kayıtlarının ve belgelerde de imzaların olması gerektiğini ifade etti.

Temizöz ve Diğerleri Davası

1993 - 1995 yılları arasında
Şırnak'ın Cizre ilçesinde
21 kişi öldürüldü

Bugüne gelindi ve savcılık
BERAAT talep etti.

1993

Üzerinden **22 yıl** geçti ve **47 duruşma** yapıldı.

2015

Cemal Temizöz suçsuz ise...

#21 İnsanı Kim Öldürdü

CEZASIZLIKLA
MÜCADELEDE
CÜÇBİRLİCİ

CEMAL TEMİZÖZ KİMDİR?

Cemal Temizöz, 1993-1996 yılları arasında Şırnak'ın Cizre ilçesinde yüzbaşı olarak görev yaptı. Bu dönemde Cizre'de faaliyet gösterdiği iddia edilen kontrgerilla yapılanma JİTEM'in (Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele Birimi) karar verici üst düzey yetkilisiydi. Bu yapının parçası olarak korucu, itirafçı ve güvenlik güçlerinden oluşan karma ekiplerin başı olarak bölgede işlenen çok sayıda ağır insan hakkı ihlalinin sorumlusu olduğu, bölge halkı tarafından yaygın bir şekilde dile getirilmektedir.

JANDARMA İSTİHBARAT VE TERÖRLE MÜCADELE BİRİMİ (JİTEM)

JİTEM adıyla bilinen Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele Birimi'nin paramiliter/kontrgerilla bir yapı olarak "düşük yoğunluklu savaş" stratejisi çerçevesinde zorla kaybetme, yasadışı ve keyfi infazlarda bulunduğu, bu konuda konuşan az sayıda itirafçı ve ordu mensubunun anlatımlarının merkezini oluşturuyor.

NE OLMUŞTU?

14 Temmuz 2009 tarihli *Temizöz ve Diğerleri* dosyasının 2009/972 No'lu iddianamesi, Kamil Atak'ın kardeşi Mehmet Nuri Binzet ve geçici köy koruculuğu yapmış bir kişiyle, Sokak Lambası ve Tükenmez Kalem ismi takılan iki gizli tanığın ifadelerine dayanarak yazıldı. Tanıkların ifadeleri hem birbiriyle tutarlı bir bütün oluşturuyor, hem de cinayetlere ve suçlara ilişkin izler tanıkların anlattıklarını bütünüyle doğruluyor. Buna göre;

- Dava dosyasına konu kaybedilenlerin veya infaz edilenlerden, bedeni bulunanların üzerinden hiçbir zaman kimlik belgesi çıkmadı,
- Alıkonulan kişilere önce en az birkaç gün işkence yapıldı, bölgede kimlerin PKK güçlerini desteklediğini öğrenmek amacıyla isim vermeye ve yer göstermeye zorlandılar,
- Sorgulama ve işkence zaman zaman Kamil Atak'ın ve Kukel Atak'ın evlerinin altındaki sığınakta yapıldı,
- Kimlikleri alınan kişi veya kişiler infaz edildikten sonra kimlikler Cemal Temizöz'e teslim edildi,
- İtirafçılar ve kimi askerlerden oluşan ve "sorgu ekibi" olarak adlandırılan ekip jandarma komutanlığında kullanılan silahları değil, kalaşnikofları kullandı,
- İnfaz ettikleri kişileri ya çok üstünlük bir şekilde taşların altına koydular ya da infaz ettikleri yerde olduğu gibi bıraktılar,
- İnfazlarda Hizbullah köyü olan ve Kürtçe adı Basisk, Türkçe adı Kuştepe olan köy özel olarak tercih edildi ve köydeki Hizbullahçılarla işbirliği içinde çalışıldı,
- Cemal Temizöz ve Kamil Atak sorgu ekibinin başı rolündelerdi. Özellikle Cemal Temizöz talimatları veren ve her infazdan sonra nüfus cüzdanlarının teslim edildiği otorite konumundaydı,
- Şırnak ve ilçelerinde görev yapan askerler, Cem Ersever, Veli Küçük, Arif Doğan, Mete Sayar ve Cemal Temizöz gibi isimlerin de içinde olduğu bir liste oluşturdu,
- Neredeyse tamamı belirli suçlardan hüküm giymiş Şırnak korucularının en bilinenleri; Kamil Atak, Bahattin Aktuğ ve Hazım Babat,
- Askerler ve korucularla birlikte çalışmış olan itirafçıların en bilinenleriyse Bedran kod isimli Adem Yakın, Ferit kod isimli Fırat Altın (Abdülhakim Güven), ve Tayfun kod isimli Hıdır Altuğ.
- Bu isimlerin büyük bölümü Hafıza Merkezi'nin Şırnak'ta görüştüğü kayıp yakınlarının anlatımlarında tek tek geçti; kayıp yakınları askerlerin, korucuların ve itirafçıların aralarındaki iş bölümünü ve ortaya koydukları politikaları ayrıntılarıyla anlattı.

15 TEMMUZ 2015

HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş, televizyonda "PKK kesinlikle Türkiye'ye karşı silah bırakmalıdır," dedi. KCK Eş Başkanı Bese Hozat, Özgür Gündem'de yayımlanan yazısında yeni sürecin devrimci halk savaşı süreci olduğunu belirtti.

17 TEMMUZ 2015

Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan, çözüm sürecinin bitmediğini söyleyerek "Koalisyon olacaktır ve o parti ile mutabakata varılan çerçevede süreç işleyecektir. Bunun ismi başka bir şey olabilir ama biz sürecin muhtevasına, ruhuna sadıgız," dedi.

20 TEMMUZ 2015

Urfa'nın Suruç ilçesindeki Amara Kültür Merkezi önünde meydana gelen patlamada 31 kişi yaşamını kaybetti. Patlama esnasında, çeşitli illerden gelecek 19-24 Temmuz arası gençlik kampı yapmak üzere Kobanê'ye geçmeyi bekleyen Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu (SGDF) üyeleri basın açıklaması yapıyorlardı.

22 TEMMUZ 2015

Urfa Ceylanpınar'da Feyyaz Yumuşak ve Okan Uçar isimli iki polis evlerinde ölü bulundu. Olayı Apocu fedai timi üstlendi.

24 TEMMUZ 2015

Türkiye çapında IŞİD, DHKP/C ve PKK, YDG/H'ye hava destekli operasyon düzenlendi. Başbakanlık Koordinasyon Merkezi'nden yapılan açıklamaya göre eş zamanlı 13 ilde yapılan operasyonda 251 kişi gözaltına alındı.

Hukuk Çalışmaları Programı ve İletişim ve Savunuculuk Programı işbirliğiyle sürdürülen Failibelli.org, cezasızlıkla mücadelenin bir yöntemi olarak gördüğümüz Dava İzleme çalışmalarının çok önemli bir çıktısı.

2015 yılında *FailiBelli.org*'un Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'ndan (TESEV) devralınması, hem dava izleme çalışmasını sistematikleştirme hem de zorla kaybetmelere ilişkin süren davaları daha derinlemesine belgeleme çalışmasına ivme kazandırdı.

İlk olarak 2012 yılında Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) tarafından "İnsan Hakları Dava İzleme" çalışmaları kapsamında tasarlanarak yayına başlayan *Failibelli.org*'da, o dönemde Türkiye gündemini meşgul eden **Ergenekon, JİTEM, Temizöz ve Diğerleri, Musa Çitil, Zirve Yayınevi Cinayeti, Musa Anter Cinayeti ve 12 Eylül Davası** inceleme altına alınmıştı.

Sitenin yönetimini üstlenmemizle bu davaların yanı sıra zorla kaybetme suçuyla ilgili **Yavuz Ertürk (Kulp), Nezir Tekçi, Kızıltepe JİTEM, Dargeçit JİTEM, Mete Sayar, Naim Kurt ve Ankara JİTEM Davaları** ile faili meçhul davaları olan **Vartinis (Altınova)** ile **Lice Davaları** hakkındaki belge ve veriler de yayımlanan içeriğe dâhil edildi.

2015-2016 DÖNEMİNDE 20 DURUŞMA İZLENDİ

2016 yılı süresince **İsveç Başkonsolosluğu**'nun desteğiyle yürüttüğümüz proje kapsamında, yılın ilk yarısında bir gözlemci ya da gazeteci aracılığıyla duruşmaların raporlanması ya da haberleştirilmesine dayanan izleme pratiğine, yılın ikinci yarısında başlayan AB Projesi'yle izleme ekipleri ile devam edildi. 2015-2016 yıllarında **8 davanın toplam 20 duruşması** izlenerek raporlandı. 2016 yılı içerisinde en az bir gazeteci, bir hukukçu ve sosyal bilimci içermesini gözetdiğimiz izleme ekiplerine, daha sonradan çizer Su Vardal'ın dâhil olmasıyla mahkeme salonlarında yaşananları aktarmada görsel dilin imkânları da kullanıldı.

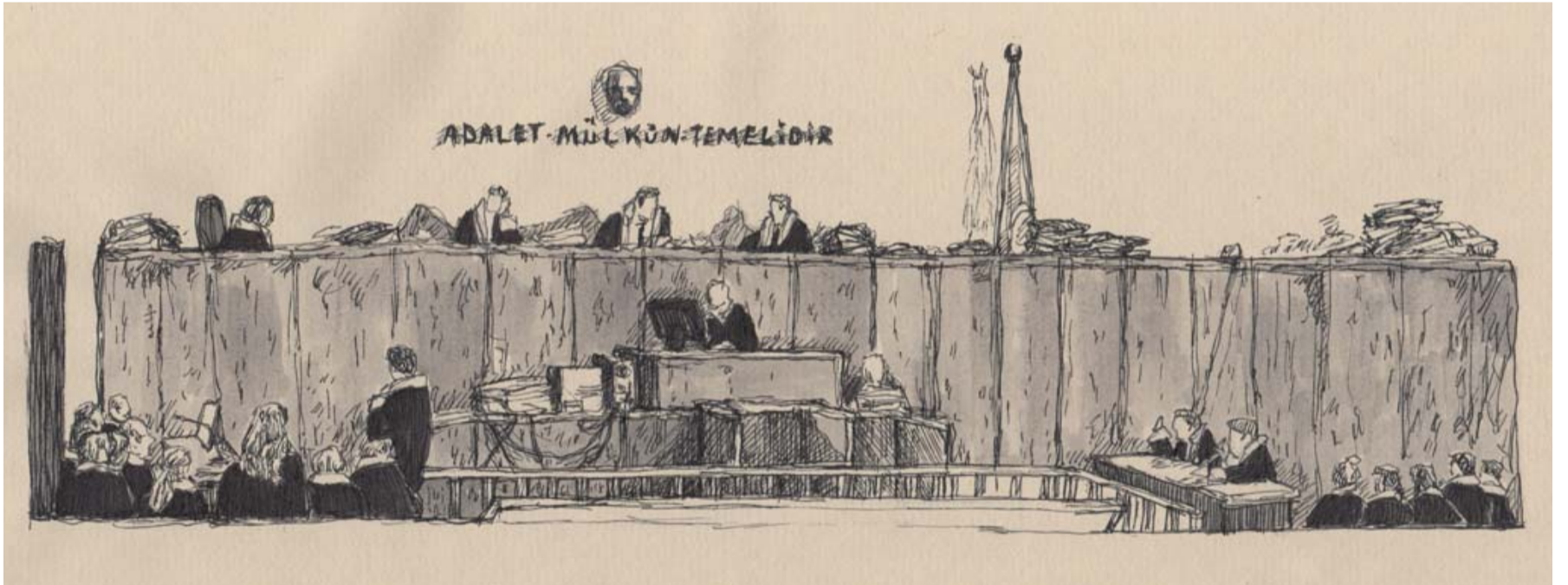
Son iki senedir önemli gelişmelerle sarsılan Türkiye gündeminin getirdiği zorluklar içinde, bu davaların ve adalet talebinin görünür olabilmesi ve ihlallerin kolektif hafızada yer edebilmesi için yoğun bir iletişim çalışması yürütüldü. Bu açıdan duruşmalar öncesi hak haberciliği yapan medya organları ve gazetecilere davaya ilişkin yapılan güncellemeler ya da duruşma sırasında ve sonrası sosyal medya hesapları aracılığıyla yapılan duyuru ve bilgilendirmeler, kendi başına birer küçük kampanya niteliğindedir.

Failibelli.org, içerdiği iddianame vb. temel dokümanlar, hukuki süreçte önemli eşikleri görünür kılmayı hedefleyen *Zaman Çizelgeleri*, medyada geçmişten bu yana davalara ilişkin çıkmış *Haberler, Duruşma Notları* ve analizlerle, ilgili araştırmacılar, hukukçular ve gazeteciler için bir veritabanı niteliği kazandı. Bu süreçte sayfanın aynı zamanda cezasızlığa karşı mücadelede kullanılacak alternatif müdahale yöntemleri ve uluslararası içtihat anlamında da bir kaynak olmasına çalışıldı.

Bu kapsamda geçiş dönemi adaleti ve mekanizmalarına ilişkin belli başlı makalelerin ve zorla kaybetme vakalarına ilişkin yerel mahkemelere örnek gösterilebilecek mahkeme kararlarının çevirisi yapıldı. Daha önce yapılmış karar çevirileri ve Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler tarafından üretilmiş mevzuatların çevirileri de "*Kaynaklar*" başlığı altında derlendi. Her geçen gün zenginleştirilmeye çalıştığımız bu bölümde 2015-2016 yılları **süresince 13 makale, 36 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) karar çevirisi, 12 uluslararası mevzuata ilişkin doküman** yayımlandı.

Son olarak "*Başvuru Örnekleri*" başlığı altında, zorla kaybetmeler ile ilgili çalışan insan hakları avukatlarına yönelik *Failibelli.org/başvuru-orneklere* adresinden erişilebilen online dilekçe formları hazırlandı. Hazırlanan dilekçe formları, kullanıcıyı her konunun gerektirdiği farklı mevzuat referanslarına web üzerinden adım adım yönlendiriyor. Dilekçe formları Cumhuriyet Savcılıklarına zorla kaybetme dosyalarında soruşturmanın canlandırılması talebiyle yapılacak başvuruları ve zorla kaybetmelerle ilgili Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruları kapsıyor.

Failibelli.org kapsamında 2017 itibarıyla **MOTT Foundation** desteğiyle, **devam eden 6 davanın** izlenmesi sürüyor. Ve *Failibelli.org* bugüne dek olduğu gibi bundan sonra da *Cezasızlıkla Mücadelede Güçbirliği* bileşenleri içerisinde bu davaların izlenmesi konusunda süren işbirliğinin de bir platformu olmaya devam ediyor.

Çizen: Su Vardal

1 AĞUSTOS 2015

Çözüm süreci kapsamında hükümetin devreye soktuğu 63 kişilik Akil İnsanlar heyetinden, biraraya gelen 10 kişi adına açıklama yapan Ali Bayramoğlu "Derhal silahlar susmalı," dedi.

10 AĞUSTOS 2015

Şırnak Halk Meclisi Şırnak'ta öz yönetim ilan etti. İki gün sonra KCK yaptığı açıklamada "Kürdistan halkı için öz yönetimden başka bir seçenek kalmamıştır" dedi. İki hafta içerisinde öz yönetim ilan edilen bölge sayısı 16'ya yükseldi.

16-17 AĞUSTOS 2015

16 Ağustos'ta Muş'un Varto ilçesinde, 17 Ağustos'ta Diyarbakır'ın Lice ilçesinde birer gün süreyle ilan edilen sokağa çıkma yasakları zaman içinde çok daha geniş bir bölgede ve uzun süreler uygulamaya konuldu. TİHV verilerine göre 16 Ağustos 2015-16 Ağustos 2016 tarihleri arasında en az 321 sivil sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş zaman dilimleri içerisinde ilgili çatışma ortamlarında yaşamını yitirdi.

3 EYLÜL 2015

Türk Silahlı Kuvvetleri'ne sınır ötesi operasyon yetkisi veren tezkere'nin bir yıl daha uzatılması Meclis Genel Kurulu'nda kabul edildi. Tezkereye AKP, CHP ve MHP "evet" oyu verirken HDP "hayır" dedi.

10 EKİM 2015

Ankara'da, KESK, DİSK, TMMOB ve TTB'nin düzenlediği Barış Mitingi'nde meydana gelen iki büyük patlama sonucunda 100 kişi öldü, 400'den fazla kişi yaralandı. KCK, "Türkiye içinden ve dışarıdan gelen çağrılarla dikkate alarak silahlı güçlerini eylemsizlik konumuna çekme kararı aldığını" duyurdu. Açıklamada kararın gerekçesi 1 Kasım seçimlerinin sağlıklı bir ortamda yapılması olarak sunulurken, eylemsizlik sürecinin başlangıç tarihi 15 Ekim olarak belirtildi.

Fotoğraf: Cem Türkel / EPA

DAVALAR ARTIK TAHİR ELÇİSİZ!

Tahir Elçi gerçek bir barış elçisiydi. 28 Kasım 2015 günü, çatışmaların Diyarbakır'ın tarihî şehir merkezine inmemesi çağrısını yaptığı basın açıklaması sırasında öldürüldü. Ağır insan hakkı ihlallerine dair sayısız davanın avukatlığını yapmış, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) taşıdığı davalarla içtihat yaratmış Elçi, bitmek bilmez enerjisi ve amansız takipçiliğiyle aynı zamanda yeri doldurulamaz bir insan hakları savunucusuydu. Hafıza Merkezi olarak birçok çalışmamızda yer almış, emeğini ve dostluğunu paylaşmış olan Tahir Bey'in anısı, bizimle her zaman yaşayacak.

Tahir Elçi'nin ağır insan hakkı ihlallerine dair takip ettiği davalar*

- Kızıltepe JİTEM Davası (1992-1996)
- Musa Anter ve JİTEM Ana Davası (20 Eylül 1992)
- Cemal Temizöz ve Diğerleri Davası (1993-1995)
- Kulp Davası (1993)
- Mete Sayar (Görümlü) Davası (14 Haziran 1993)
- Lice Davası (22 Ekim 1993)
- Kuşkonar Katliamı Davası (26 Mart, 1994)
- Nezir Tekçi Davası (26 Nisan 1995)
- Uğur Kaymaz Davası (21 Kasım 2004)
- Şemdinli Davası (9 Kasım 2005)
- Roboski Katliamı Davası (28 Aralık 2011)
- Medeni Yıldırım Davası (28 Haziran 2013)
- Nihat Kazanhan Davası (14 Ocak 2015)

*Diyarbakır Barosu ve İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP) tarafından derlenmiştir.

SAYILARLA DAVA İZLEME

- 20 duruşmaya katılındı.
- 19'unda izleme yapıldı, raporlandı.
- 5 duruşma haberinin yapılması sağlandı.
- 3 duruşmaya çizer katılımı sağlandı.

İZLENMESİ SÜREN DAVALAR

Failibelli.org kapsamında 2017 itibarıyla devam eden 6 davanın izlenmesi sürüyor:

- Musa Anter ve JİTEM Ana Davası
- Lice Davası
- Ankara JİTEM Davası
- Dargeçit JİTEM Davası
- Kızıltepe JİTEM Davası
- Yavuz Ertürk (Kulp) Davası

20 EKİM 2015

Katıldığı bir canlı yayında "PKK terör örgütü değildir" sözlerinden dolayı tutuklama talebiyle mahkemeye sevk edilen Diyarbakır Baro Başkanı Tahir Elçi, serbest bırakıldı. Serbest bırakılışının ardından Elçi, "Sözlerimin arkasındayım. PKK ya da KCK örgütünün terör örgütü kavramı içinde ifade edilemeyeceğine inanıyorum," dedi.

1 KASIM 2015

1 Kasım'da gerçekleştirilen erken seçim sonucunda AKP oyların % 49,5'ini alarak tek başına hükümet kuracak çoğunluğu elde ederken HDP ise %10,75 oy alarak 59 milletvekiliyle parlamentoya girdi.

10 KASIM 2015

Avrupa Komisyonu'nun Türkiye ile ilgili yayınladığı yıllık İlerleme Raporu'nda, insan hakları ve demokrasi alanında sert eleştirilere ve "Barış görüşmelerinin yeniden başlaması gereklidir," ifadesine yer verildi.

18 KASIM 2015

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Nils Muiznieks, "Türkiye devletinin terörle mücadele hakkı ve yükümlülüğünün olduğunu yinelemekle birlikte" operasyonlarda kullanılan yöntemlerin insan haklarını garanti altına alması ve uluslararası standartlara uygun olması gerektiğini belirtti. İkinci bir emre kadar süren açık uçlu, aralıksız sokağa çıkma yasaklarının büyük bir nüfusun temel insan haklarını ciddi biçimde kısıtladığını vurguladı.

LİCE DAVASI İzmir 1. Ağır Ceza Mahkemesi

EKİM 1993

22 Ekim'de 15 sivilin, bir askerinin ve dönemin Jandarma Bölge Komutanı Tuğgeneral Bahtiyar Aydın'ın öldürülmesi; 242 işyeri ve 401 konutun zarar görmesiyle sonuçlanan Lice Katliamı gerçekleşti.

NİSAN 1994

Aileler AİHM'e Başvurdu.
Ocak 2004
AİHM Ayder ve Diğerleri Davası'nda Türkiye'yi mahkûm etti.

EYLÜL 2013

Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı Osman Coşkun tarafından iddianame hazırlandı.

EKİM 2013

İddianame Diyarbakır 8. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edildi.

OCAK 2014

Yargıtay davanın Diyarbakır'daki ilk duruşmasından sonra Eskişehir 1. Ağır Ceza Mahkemesi'ne nakline karar verdi.

YAVUZ ERTÜRK (KULP) DAVASI Ankara 7. Ağır Ceza Mahkemesi

EKİM 1993

8 Ekim'de Kulp-Muş-Lice üçgeninde geniş çaplı bir askerî operasyon başladı ve Bolu Tugay Komutanlığı'nın yürüttüğü bu operasyon sırasında 11 kişi alıkonuldu. 16 Ekim'de 11 kişi askerî helikoptere bindirilirken görüldü.

EKİM 1993 – OCAK 1994

Kayıp yakınları çeşitli yetkili makamlara başvurularda bulundu.

ARALIK 1993

Kulp Cumhuriyet Savcılığı soruşturma başlattı.

OCAK 1994

Savcılığın görevsizlik kararı sonrası soruşturma Diyarbakır DGM'ye devredildi.

NİSAN 1994

İlgili savcılıklara yapılan başvurulardan yanıt alamayan kayıp yakınları AİHM'e başvurdu.

NİSAN 1997

Diyarbakır DGM Başsavcılığı soruşturmada takipsizlik kararı verdi.

MAYIS 2001

Akdeniz ve Diğerleri Davası'nda AİHM Türkiye'yi suçlu buldu ve tazminata mahkûm etti.

ANKARA JİTEM DAVASI Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesi

EYLÜL 1993 – TEMMUZ 1996

Aralarında Abdülmecit Baskın'ın ve birçok Kürt iş insanının bulunduğu 19 kişi öldürüldü.

KASIM 1996

3 Kasım'da derin devlet ile mafya ilişkilerini ifşa eden, ölüm listeleri ve ekiplerini su yüzüne çıkaran Susurluk Kazası gerçekleşti.

MART 1997

"1993-1996 yılları arasında cürüm işlemek için silahlı teşekkül oluşturmak, hakkında tevkif ve yakalama müzekkeresi bulunan kişileri yetkili mercilere haber vermemek" suçlarından Susurluk Davası açıldı.

ŞUBAT 2001

Susurluk Davası sonuçlandı. Mahkûmiyet kararında Mehmet Ağar'a "dokunulamadı".

KASIM 2007

Mehmet Ağar'ın dokunulmazlığı kaldırıldı, Soruşturma dosyası Danıştay'a gönderildi.

TEMMUZ 2008

Mehmet Ağar dosyası Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmeye başlandı.

MART 2011

Susurluk Davası sanıklarından eski özel timci Ayhan Çarkın derin devlete ilişkin önemli itiraflarda bulundu. Bu iddialar hakkında soruşturma başlatıldı.

DARGEÇİT JİTEM DAVASI Adıyaman 1. Ağır Ceza Mahkemesi

EKİM – KASIM 1995

29 Ekim – 3 Kasım tarihleri arasında gözaltına alınan Seyhan Doğan (14), Abdurrahman Olcay (20), Mehmet Emin Aslan (19), Abdurrahman Coşkun (21), Nedim Akyön (16), Hikmet Kaya (24), Süleyman Seyhan (57), Davut Altınkaynak'tan (13) bir daha haber alınmadı.

MART 1996

6 Mart'ta Süleyman Seyhan'ın bedeni Korucu Köyü Sağlık Ocağı yakınındaki kuyuda bulundu. 8 Mart'ta Süleyman Seyhan'ın yerini gösterdiği belirtilen Uzman Çavuş Bilal Batırır zorla kaybedildi.

KASIM 2004

AİHM Süleyman Seyhan hakkındaki kararıyla "Yaşam Hakkı ve Etkili Soruşturma Hakkı"nın ihlal edildiği gerekçesiyle Türkiye devletini tazminata mahkûm etti.

KASIM 2011

2009 yılında Dargeçit Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kaybedilenlerle ilgili soruşturmaları 1995/2 Hazırlık No ile tek dosyada birleştirmesinin ardından Kasım 2011'de şüpheliler hakkında hazırlanan 2011/46 No'lu fezlele CMK 250. Maddesi ile görevli Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderildi.

ŞUBAT 2013

Şubat 2012'de Bağözü köyünde yapılan kazılarda ulaşılan kemiklerden bazılarının Mehmet Emin Aslan'a ait olduğu tespit edildi.

TEMMUZ 2013

ATK Şubat 2012'de Bağözü kazılarında ulaşılan kemiklerin Seyhan Doğan'a ait olduğu yönünde rapor verdi.

OCAK 2014

Şubat 2012'de Bağözü köyünde yapılan kazılarda ulaşılan kemiklerden Abdurrahman Coşkun'a ait olduğu ATK raporuyla kesinleşti.

KIZILTEPE JİTEM DAVASI Ankara 5. Ağır Ceza Mahkemesi

EKİM 1993

Kemal Birlik ve Zeki Alabalık, 20 Ekim'de tutuklandı.

ŞUBAT 1994

9 Şubat'ta Yusuf Tunç, zorla kaybedildi.

HAZİRAN 1994

14 Haziran'da Abdolvahap Ateş, zorla kaybedildi.

OCAK 1995

Hindula Köyü askerler tarafından basıldı ve boşaltıldı. 15 Ocak'ta Mahmut Abak ve Mehmet Emin Abak, 27 Ocak'ta Nureddin Yalçinkaya ve Necat (Şemsettin) Yalçinkaya zorla kaybedildi.

ŞUBAT 1995

11 Şubat'ta Mahmut Abak'ın bedeni bulundu.

MART 1995

29 Mart'ta Kemal Birlik, Zeki Alabalık, Abdülbaki Birlik ve Zübeyir Birlik tahliye günü zorla kaybedildi.

EKİM 2008

Ergenekon soruşturmalarının gizli tanığı Aydos, Hasan Atilla Uğur'un birçok faili meçhul cinayetin sorumlusu olduğunu öne sürdü.

MUSA ANTER ve JİTEM ANA DAVASI Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi

HAZİRAN 1999

JİTEM'le ilgili 6 sanıklı 1999/570 sayılı ilk iddianame düzenlendi.

ARALIK 1999

JİTEM'le ilgili 5 sanıklı 1999/1084 sayılı yeni bir iddianame daha düzenlendi.

ŞUBAT 2000

İki iddianameyle açılan davalar birleştirilerek 1999/187 E sayılı dosya üzerinden görülmeye devam etti.

MART 2005

2005/3479 esas numaralı, 8 sanıklı yeni bir iddianame hazırlandı.

MAYIS 2010

JİTEM Davaları 2009/477 Esas sayılı dosya üzerinde birleştirildi.

HAZİRAN 2012

JİTEM tetikçisi Abdülkadir Aygan'ın itiraflarında Musa Anter cinayetinin faili olarak suçlanan Hamit Yıldırım gözaltına alındı.

TEMMUZ 2013

Gazeteci-yazar Musa Anter'in 20 Eylül 1992'de öldürülmesine ilişkin hazırlanan 25 Haziran 2013 tarihli iddianamenin kabul edilmesiyle dava açıldı.

Sanıklar: Dönemin Bolu Dağ Komando Tugayı Komutanı Yavuz Ertürk.

Maktuller: Bahri Şimşek, Nesrettin Yerlikaya, Turan Demir, Ümit Taş, Celal Aziz Aydoğdu, Abdo Yamık, Mehmet Şerif Avşar, Behçet Tutuş, Mehmet Salih Akdeniz, Mehmet Şah Atala, Hasan Avar.

ŞUBAT 2014

HAZİRAN 2014

AĞUSTOS 2014

OCAK 2015

Eskişehir 1. Ağır Ceza Mahkemesi görevsizlik kararı vererek dosyayı Diyarbakır 8. Ağır Ceza Mahkemesi'ne geri gönderdi. Ardından Yargıtay davayı ikinci kez naklederek İzmir'de görülmesine karar verdi.

İzmir'deki ilk duruşmada sanık Eşref Hatipoğlu ve Tünay Yanardağ'ın üst düzey kolluk amiri olması nedeniyle Adalet Bakanlığı iznine gerek olduğu söylenerek dava durduruldu. Avukatlar durdurma kararına itiraz etti.

İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesi durdurma kararına itirazı reddetti.

HSYK 3. Dairesi durdurulma kararını bozdu.

Sanıklar: Dönemin Diyarbakır Jandarma Alay Komutanı Eşref Hatipoğlu ve Üsteğmen Tünay Yanardağ.

Maktuller: Bahtiyar Aydın, Yüksel Bayar, Ali Nurettin Soyer, Abdullah Akçakmak, Mizgin Cantürk, Bayram Yıldız, Hüseyin Cantürk, Emine Kıracı, Zana Çakır, Ali Şanlı, Saniye Boğan, Mustafa Çakır, Ali Canpolat, Kudret Ergün, Muhyettin Gülen, Dilbirin Cantürk, Halil Dolan.

KASIM 2004

ARALIK 2005

ŞUBAT 2012

EKİM 2012

EKİM 2013

OCAK 2014

Alaca Köyü Kepir mezrası yakınlarında 11 kişiye ait toplu mezar bulundu.

Bulunan kemiklerin zorla kaybedilen 11 kişiye ait olduğu ATK raporuyla sabitlendi.

Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı'nın ön soruşturma kapsamındaki sorusunu yanıtlayan Bolu 2. Tugay Komutanlığı kayıtların deprem sırasında sular altında kaldığını belirtti.

Bolu İl Afet Müdürlüğü deprem sırasında Tugay arşiv binasının hasar gördüğüne ilişkin bir kayda rastlanmadığını belirtti.

Ön soruşturma kapsamında Yavuz Ertürk'ün ifadesi alındı, hakkında yakalama kararı çıkarılarak zamaşımı durduruldu. İddianamenin kabul edilmesiyle dava açıldı ve Yavuz Ertürk hakkında 11 kez müebbet hapis cezası istendi.

Yargıtay 5. Ceza Dairesi güvenlik gerekçesiyle davanın Ankara'da görülmesini kararlaştırdı.

Sanıklar: Mehmet Ağar, İbrahim Şahin, Korkut Eken, Ayhan Çarkın, Ayhan Akça, Ziya Bandırmalıoğlu, Ercan Ersoy, Ahmet Demirel, Ayhan Özkan, Seyfettin Lap, Enver Ulu, Uğur Şahin, Alper Tekdemir, Yusuf Yüksel, Abbas Semih Sueri, Lokman Külünk, Mahmut Yıldırım, Nurettin Güven, Muhsin Koman.

Maktuller: Namık Erdoğan, Metin Vural, Recep Kuzucu, Behçet Cantürk, Savaş Buldan, Hacı Karay, Adnan Yıldırım, İsmail Karaalioğlu, Yusuf Ekinçi, Ömer Lutfi Topal, Hikmet Babataş, Medet Serhat, Feyzi Aslan, Salih Aslan, Lazem Esmaeli, Asker Smitko, Faik Candan, Abdülmecit Baskın, Tarık Ümit.

MART 2011

EYLÜL 2011

NİSAN 2012

NİSAN 2013

EYLÜL 2013

EKİM 2013

OCAK 2014

MAYIS 2014

Susurluk Davası sanıklarından eski özel timci Ayhan Çarkın derin devlete ilişkin önemli itiraflarda bulundu. Bu iddialar hakkında soruşturma başlatıldı.

Mehmet Ağar'a Susurluk Davası'ndan 5 yıl hapis cezası verildi.

Mehmet Ağar cezaevine konuldu.

Mehmet Ağar tahliye edildi.

Mehmet Ağar faili meçhul cinayetler davasında şüpheli sıfatıyla ifade verdi.

Zamaşımı riskine karşı hazırlanan Abdülmecit Baskın cinayeti iddianamesi kabul edildi.

Ankara'daki diğer 18 yasadışı keyfi infaz ve zorla kaybetmeye ilişkin yeni iddianame kabul edildi.

Davanın ilk duruşmasında iki dava birleşti.

Sanıklar: Mardin Jandarma Tabur Komutanı Hurşit İmren, Dargeçit İlçe Jandarma Komutanı Mehmet Tire, Jandarma Karakol Komutanı Mahmut Yılmaz, Jandarma Karakol Komutan Yardımcısı Haydar Topçam ve Jandarma Karakolu'nda şoför olarak görevli Uzman Çavuş Kerim Şahin; ayrıca ek iddianame ile Faruk Çatak, Mahmut Ayaz, Naif Çelik, Ramazan Savcı, Kemal Kaya, Mehmet Acar, Faik Acar, Hüseyin Altunışık, Mehmet Emin Çelik, Sadık Çelik, Fethullah Çelik, Osman Demir ve Bahattin Ergel.

Maktuller: Süleyman Seyhan, Nedim Akyön, Mehmet Emin Aslan, Seyhan Doğan, Davut Altınkaynak, Adurrahman Olcay, Abdurrahman Coşkun, Bilal Batırır.

EKİM 2014

KASIM 2014

ARALIK 2014

ŞUBAT 2015

MART 2015

MAYIS 2016

İlk iddianame hazırlandı.

Haziran 2013'te Tilzerin köyündeki kazılarda ulaşılan ve Abdurrahman Olcay'a ait olduğu kesinleşen kemikler ailesine teslim edildi, Batman'da defnedildi.

Midyat Ağır Ceza Mahkemesi iddianameyi kısmen kabul etti.

Hazırlanacak Ek İddianame ile daha önce takipsizlik kararı verilen şüphelilerin davaya dâhil edilmesi kabul edildi. Davaya dâhil edilmeden Yargıtay 5. Dairesi kararıyla "güvenlik gerekçesiyle" Adıyaman Ağır Ceza Mahkemesi'ne nakledildi.

Dilan (Ulaş) köyünde bir mağarada insan kemikleri bulundu.

Dilan köyünde bulunan ve Davut Altınkaynak (13) ve Nedim Akyön'e (16) ait olduğu kesinleşen kemikler ailelere teslim edilerek defnedildi.

Sanıklar: Emekli Albay Hasan Atilla Uğur, dönemin Diyarbakır İl Jandarma Komutanı Albay Eşref Hatipoğlu, Jandarma Komando Bölük Komutanı Ahmet Boncuk, Başçavuş Ünal Alkan ve köy korucuları Abdurrahman Kurğa, Mehmet Emin Kurğa, Ramazan Çetin, Mehmet Salih Kılınçaslan, İsmet Kandemir.

Maktuller: Abdülvehap Yiğit, Süleyman Ünal, Mehmet Nuri Yiğit, Tacettin Yiğit, Zübeyir Birlik, Abdülbaki Birlik, Kemal Birlik, Zeki Alabalık, Menduh Demir, Nurettin Yalçınkaya, Necat (Şemsettin) Yalçınkaya, Mehmet Emin Abak, Hıdır Öztürk, Abdülvahap Ateş, Mahmut Abak, Yusuf Tunç, Şeyhmus Kaban, İzzettin Yiğit, Yusuf Çakar, Abdurrahman Öztürk, Mehmet Ali Yiğit, Abdülbaki Yiğit.

OCAK 2013

MAYIS 2013

MAYIS – HAZİRAN 2013

MART – HAZİRAN 2014

TEMMUZ 2014

KASIM 2014

Hasan Atilla Uğur'a yönelik suçlamalar Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığı'na sevk edildi.

Katarlı köyünde 2008'de yapılan kazılarda ulaşılan kemiklerin Nureddin Yalçınkaya ve Necat (Şemsettin) Yalçınkaya'ya ait olduğu kesinleşti.

1995'te Mahmut Abak'ın bedeninin bulunduğu Tilzerin köyündeki kuyuda üç kişiye ait insan kemikleri bulundu. Yurtderi köyündeki kilise içindeki kuyuda insan kemiklerine ulaşıldı.

Adli Tıp Kurumu'nun 4 Mart ve 4 Haziran tarihli raporlarında Yurtderi kazılarında bulunan kemiklerden bazılarının Zübeyir Birlik ve Zeki Alabalık'a ait olduğu tespit edildi.

Kızıltepe İddianamesi tamamlandı. 1993-96 yılları arasında yaşanan faili meçhul cinayetler ve köy yakmalardan JİTEM sorumlu tutuldu.

Yargıtay 5. Dairesi henüz ilk duruşma bile başlamadan davanın Mardin'den Ankara'ya nakledilmesine karar verdi.

Sanıklar: Mahmut Yıldırım ("Yeşil" kod), Abdülkadir Aygan (Aziz Turan), Muhsin Gül, Fethi Çetin (Fırat Can Eren), Faysal Şanlı, Hayrettin Toka, Hüseyin Tilki (Hüseyin Eren), Ali Ozansoy (Ahmet Turan Altaylı), Adil Timurtaş, Recep Tiril (Recep Erkal), Kemal Emlük (Erhan Berrak), Saniye Emlük (Emel Berrak), İbrahim Babat (Hacı Hasan), Mehmet Zahit Karadeniz, Lokman Gündüz, Yüksel Uğur, Hamit Yıldırım, Savaş Gevrekçi.

Maktuller: Hasan Caner, Hasan Utanç, Tahsin Sevim, Mehmet Mehdi Kaydu, Harbi Arman, Lokman Zuğurlu, Zana Zuğurlu, Servet Aslan, Şahabettin Latifeci, Ahmet Ceylan, Mehmet Siddık Etyemez, Abdülkadir Çelikkibilek, Musa Anter.

NİSAN 2014

NİSAN 2014

ARALIK 2014

OCAK 2015

HAZİRAN 2015

OCAK 2016

Musa Anter Davası'nın görüldüğü Diyarbakır 2. ACM birleştirme talebiyle dosyayı JİTEM Ana Davası mahkemesine gönderdi.

Musa Anter Davası'nın görüldüğü Diyarbakır 2. ACM birleştirme talebiyle dosyayı JİTEM Ana Davası mahkemesine gönderdi.

Diyarbakır 1. ACM iki davanın birleştirilmesine karar verdi.

Musa Anter Davası "güvenlik gerekçesiyle" Ankara'ya nakledildi.

Ankara 6. ACM birleştirme kararını olumsuz yanıtladı.

Yargıtay 5. Ceza Dairesi'nin kararıyla iki davanın birleşmesi kesinleşti.

ÇOK KATMANLI BİR SORUNA KARŞI NİTELİKLİ ANALİZ

SAĞLAMA ÇABASI

CEZASIZLIKLA MÜCADELEDE DAVA İZLEME YÖNTEMİ

Hafıza Merkezi, 2016 yılında Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu ve Açık Toplum Vakfı tarafından desteklenen ve Şırnak Barosu'yla ortak yürütülen "Genç İnsan Hakları Savunucularının Cezasızlıkla Mücadele için Güçlendirilmesi" projesi kapsamında cezasızlıkla mücadelede yeni bir yöntem olarak dava izleme faaliyetlerine başladı. Bu çerçevede Merkez'in zorla kaybetmelerle ilgili 6 davayı sistemli izleme süreçlerini, Hukuk Çalışmaları Programı'ndan Melis Gebeş ve Duru Yavan aktarıyor.

Dava İzleme faaliyetleri kapsamında Şırnak Barosu'yla nasıl bir ortaklık yürüttüğünüzü kısaca anlatabilir misiniz?

Şırnak Barosu ortaklığıyla yürüttüğümüz çalışmalar esasında dava izlemeden daha öteye uzanıyor. Bu çalışmaların ortak hedefi Türkiye'de devamlılık arz eden bir devlet pratiği olan cezasızlık sorununu kırmak ve deşifre etmek. Bugüne kadar yürüttüğümüz tüm çalışmalarda bunu geçmişte yaşanan ağır insan hakları ihlallerine odaklanarak yapmaya çalıştık. Şırnak, devletin politik muhalefeti bastırma için şiddet kullanma tekeli suistimal ederek hukuk dışı yöntemlere başvurduğu ve dolayısıyla bu ihlallerin en yoğun ve yaygın şekilde meydana geldiği yerlerin başında geliyor. Çalışmalarımızda Şırnak'taki insan hakları örgütlerinin emeği ve desteği çok büyük. Baro da bunların en önemlilerinden biri. Baro'yla ortaklığımızın aynı zamanda bu ihlallerin faillerinin hesap verebilmesi için hukuk mücadelesi veren avukatları mobilize eden ve güçlendiren bir yanı da var. Dava izleme, bu ortaklık ve dayanışmayla cezasızlıkla mücadele etmek için ürettiğimiz işlerin bir ayağı. Bu yöntemle ağır insan hakları ihlalleriyle ilgili davalarda cezasızlığa sebep olan sorun alanlarını tanımlamaya, kamusal alanda yaygınlaştırmaya ve çözüm önerileri belirlemeye çalışıyoruz.

İzlemek üzere belirlediğiniz JİTEM ve Musa Anter, Kızıltepe JİTEM, Ankara JİTEM, Dargeçit JİTEM, Lice ve Yavuz Ertürk (Kulp) davalarının ortak noktalarını özetleyebilir misiniz?

Bu davalar 1990'lı yıllarda meydana gelen ağır insan hakları ihlalleriyle ilgili açılan az sayıda davadan henüz sonuçlanmamış olanları. İzleme faaliyeti, yargılamanın gözlemlenerek sorun alanlarına ilişkin bilgi toplanması ve raporlanması süreçlerini içerdiğinden dolayı yalnızca devam etmekte olan davalara yönelik olarak gerçekleştirilebiliyor. Gerek sonuçlanan gerekse devam eden ağır insan haklarıyla ilgili davalarda yargılananlar bu ihlallerin yapısı itibarıyla devlet görevlileri veya kamu gücünün iştiraki, bilgisi ya da kontrolü dâhilinde hareket eden kişiler. Türkiye'de bu kişilerin yargı önüne çıkarıldığı neredeyse her durumda cezasızlık zırhıyla korunduğunu görüyoruz. İzlediğimiz davalarda da yargının cezasızlık döngüsünü devam ettirmek için benzer stratejilere başvurduğunu görmek mümkün. Bunun bir örneği davanın suçun işlendiği yerden başka şehirlere nakledilmesi. Bu yöntemle bir yandan keşif, yer gösterme gibi delil toplama araçlarının kullanılması neredeyse imkânsız hale getirilirken, diğer taraftan gerek müştekilerin ve avukatların gerekse toplumun davaya katılımı zorlaştırılıyor. Sonuç olarak, mağdurların güçsüz kılındığı etkisiz yargılamalar toplumun adalet duygusunu her gün

yeniden yaralamaya devam ediyor, hesap verebilirliğin sağlanmaması failleri cezalandırılma korkusu olmaksızın yeni suçlar işlemeye cesaretlendiriyor, mağdurların acısını katlıyor, adalete olan inancını kaybettiriyor.

2016 yılında, bu altı davanın izleme ekiplerinin belirlenmesi ve bilgilendirilmesine yönelik "Devam Eden Çatışma Şartları Altında Geçiş Dönemi Adaleti Mekanizmaları, Dünya Deneyimi ve Türkiye" başlıklı bir eğitim programı düzenlediniz. Eğitime hangi branşlardan kişiler katıldı? Bu programın ardından kararlaştırılan ekipler hangi kriterler doğrultusunda bir araya getirildi?

Düzenlediğimiz bu etkinliğe Şırnak, İstanbul, Mardin, Diyarbakır, Siirt, Ankara, Batman, Muş, Van ve Mersin Barolarından avukatlar, çeşitli basın ve yayın organlarından basın mensupları ile farklı disiplinlerden gelen sosyal bilimciler katıldı. Farklı branşlardan kişilerin dava izleme faaliyetine katılımını sağlayarak, izlediğimiz davaların yürütülüş şeklini, sanıkların ve mağdurların davranışlarını ve maruz kaldıkları hareketleri ve mahkeme heyetinin, savcının ve avukatların tutumlarını farklı perspektiflerden gözlemlemeyi hedefliyoruz. Bu sayede esasında yalnızca hukuk alanını ilgilendirmeyen cezasızlık sorununun değdiği diğer alanların da çalışmaya dahilini ve çok katmanlı olan bu sorunun nitelikli bir analizini sağlamaya çalışıyoruz. Disiplinler arası bir çalışma yöntemi bunu yapmak için elverişli bir zemin sunuyor. Örneğin, hukukçular tarafından çoğu zaman içselleştirilmiş ya da normalleştirilmiş olan sorun alanlarının diğer branşlardan gelen kişiler tarafından fark edildiğini ve raporlandığını görüyoruz.

Duruşmalardaki gelişmelerin dava izleme ekipleri tarafından anında kamuoyuyla paylaşılması ne açılardan kritik bir önem taşımakta?

Her ne kadar izlediğimiz davalar kamuyu ilgilendirse ve aleni olsa da pratikte yargılama süreçlerinin kapalı kapılar ardında yapıldığını, duruşma salonunda yaşananların bilgisinin kamuoyuna ulaşmadığını görüyoruz. Duruşma salonunda yaşananlar esasında yalnızca duruşma tutanağına yansyanlardan ibaret değil. Örneğin, duruşmanın öncesinde ve sonrasında gerçekleşen olaylar ve tutumlar duruşma tutanağına yansımıyor. Oysa aslında davanın bütün özneleri için süreç adliye kapısından girildiği andan itibaren başlıyor. Mağdur yakınlarının veya sanıkların bu süreci nasıl yaşadıklarının anlatılması, sanıklar korumalarıyla arka kapıdan girerken mağdurların sanık yakınları ile aynı yerde beklemek durumunda kalması da kamuoyu ile anında paylaşılması gereken bir durum.

Dava izleme faaliyetleri, ağır insan hakları ihlallerine ilişkin toplumsal farkındalık oluşturulmasına katkı sağlamak adına hangi yöntemlere başvuruyor?

İzlediğimiz davalarla ilgili yegâne istek, ağır insan hakları ihlallerinin faillerinin hesap verebilir kılınması değil. Bu davalar aynı zamanda bu ihlallerle ilgili hakikatin ortaya çıkarılması için bir fırsat da sunuyor. Özellikle mağdurların uzun yıllar boyunca resmî makamlar önünde hakikati dile getirmek için çabalamış olduğu ve bu çabalarının sonuçsuz kaldığı göz önünde bulundurulduğunda, mahkeme salonlarının mağdurların seslerinin duyulması için bir zemin oluşturmasının önemi daha belirgin olarak

karşımıza çıkıyor. Dava izleme faaliyeti kapsamında duruşmalarda dile getirilen bu hakikat kamuoyuyla paylaşılıyor. Kutuplaşmış toplumun belirli bir kesimine oldukça uzun bir süre boyunca ulaştırılmamış olan hakikatler, bu sayede, bu kişiler tarafından da duyulmuş ve tartışmaya açılmış oluyor. Bu şekilde, yaşananları unutturma ve bastırma yolunu seçen, kahramanlık destanlarıyla bezeli, tek yanlı resmî hakikatlerin bir nebze de olsun zayıflatıldığını söylemek mümkün.

Dava izleme ekiplerine mahkeme salonunda gördüklerini resimlemesi için sanatçıları da dâhil etmenin arkasındaki temel motivasyon nedir?

Duruşmalar kural olarak halka açık, ancak kamuoyu genellikle duruşmalara ilişkin gelişmeleri sadece duruşma tutanaklarından ya da bu tutanaklardan yola çıkılarak yazılan haberlerden takip edebiliyor. Bunlar da büyük ölçüde teknik ve hukuki metinler oluyor. Oysa duruşmada teknik hukukun çok ötesinde cezasızlığın vücut bulduğu birçok tutum, duruş ve konumlanış ile karşılaşılıyor. Duruşma salonunun mimari yapısı da dâhil olmak üzere, tarafların birbirlerini dinleyiş şekillerinin, duruşlarının ve hatta mimiklerinin resmedilmesi, bizzat duruşma salonunda bulunmayan insanların duruşmada gerçekleşen olayları kafasında kolayca canlandırabilmesini sağlıyor. Buradaki temel motivasyonumuz, cezasızlığın hukuki boyutu dışında kalan diğer veçhelerinin de görünür kılınmasını, tabiri caizse herhangi bir insanın kendisini duruşma salonunda hissetmesini, kendisini mağdur yakınlarının yerine koyarak onların gözünden duruşmadaki gelişmeleri izlemesini sağlamak.

Mahkeme salonunda dava izleme hakkının ihlal edilmeye çalışılmasına yönelik durumlara karşılaşıyor mu?

İzlediğimiz duruşmalarda en çok karşılaştığımız sorun, bekleme salonunda ve duruşma salonunda çok fazla çevik kuvvet polislerinin bulunması. İzleyici bölümünün ilk sıralarına aralıklarla çevik kuvvet polislerinin oturtulması bu tür davalarda oldukça yaygın bir uygulama. Bu durum hem bir yandan izleyicilerle dava aktörleri arasına kalın bir duvar örülmesine yol açıyor, izlemeyi zorlaştırıyor hem de duruşma salonunda bulunan herkesin üzerinde bir baskı oluşturuyor. Bu kadar fazla çevik kuvvetin duruşma salonunda bulunması izleyicilerin potansiyel tehdit unsurları olarak algılandığını da gösteriyor, izleyiciler polislerin gözü sürekli üzerlerindeyken not almaya ve gelişmeleri takip etmeye çalışıyor. Bu durumun belli ölçüde izleme hakkının ihlaline yol açtığını görüyoruz. Dava izleme ekipleri, üzerinde Şırnak Barosu ile beraber yürüttüğümüz proje dâhilinde kimlerin davayı izleyeceğine ilişkin bilgiler yer alan bir görev mektubunu duruşma öncesinde mahkeme heyetine ulaştırıyor ya da ulaştırmaya çalışıyor. Bu mektubun amacı davanın izlenmesi için izin almak değil bilgilendirmek. Genel olarak bu konu ile ilgili sorun yaşamadık. Yaygın söylem "bunu vermenize gerek yok, isteyen duruşmayı zaten izler" şeklinde oluyor. Ancak zamanla, istikrarlı olarak aynı dava duruşmalarına aynı ekipler gittikçe mahkeme heyetleri de bu faaliyeti ciddiye almaya başladı. Çoğu, tutanaklara izleme ekibinin de duruşma salonunda bulunduğu ilişkin notlar düşüyor artık.

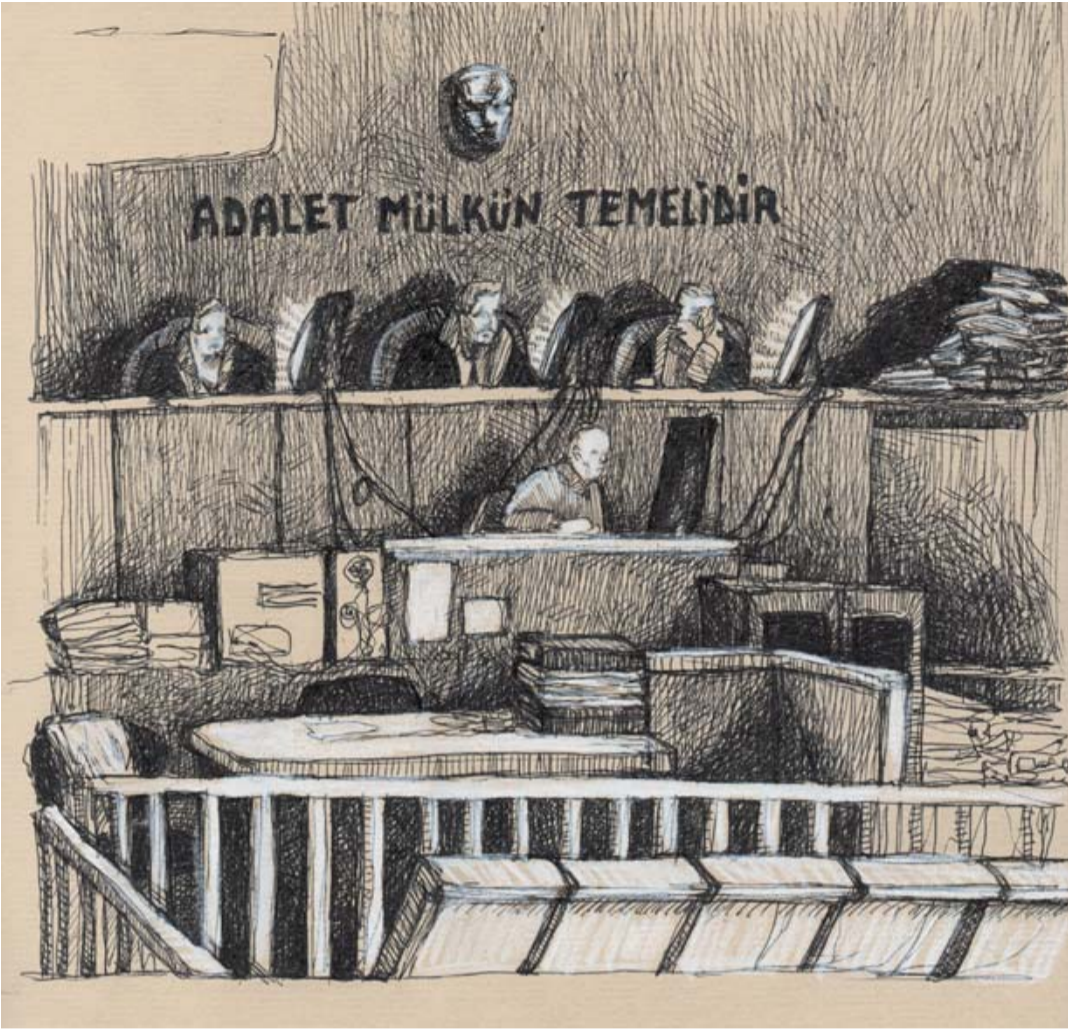
Diyarbakır Baro Başkanı Tahir Elçi, Sur'da yaptığı açıklamadan sonra başından silahlə vurularak hayatını kaybetti. Dört Ayaklı Minare önündeki son açıklamasında Elçi "Bu tarih bölgede silah, çatışma operasyon istemiyoruz," mesajını vermişti. Elçi'yi vuranların kimliği hâlâ tespit edilemedi.

Devletin Öcalan'la görüşüğünü söyleyen AKP Diyarbakır milletvekili Galip Ensarioğlu, "Bu görüşmeler sadece devletin bilgisi dâhilinde yürüyor. Faydalı olacağına kanaat getirildiği zaman farklı kesimlerle de devam eder," şeklinde açıklamalarda bulundu.

DTK bileşenleri olağanüstü gündemle yapılan toplantının ardından "öz yönetim"i tarif eden bir deklarasyon yayımladı. Cizre ve Nusaybin'de gençler, mahallelerini savunmak için öz savunmalarını "Sivil Savunma Birlikleri-Yekineyên Parastina Sivil (YPS)" ve "YPS Nisêbin" adı altında sağlayacaklarını duyurdu..

Türkiye'deki 89 üniversiteden 1128, yurtdışından 355'i aşkın akademisyen ve araştırmacı Türkiye devletine şiddete son verme ve müzakere koşullarını hazırlama çağrısı yapan "Bu Suça Ortak Olmayacağız" başlıklı metne imza verdi.

Cumhurbaşkanı Erdoğan imzacı akademisyenlere tepki göstererek "Bu aydın müsveddeleri kalkıp devletin bir katliam yaptığından bahsediyor. Ey aydın müsveddeleri siz karanlıksınız karanlık, sizler ne Güneydoğu'yu ne Doğu'yu, buraların adresini bilemeyecek kadar karanlıksınız," dedi.

Çizim: Su Vardal - Dargeçit JİTEM Davası, 2 Aralık 2016, 6. Duruşma

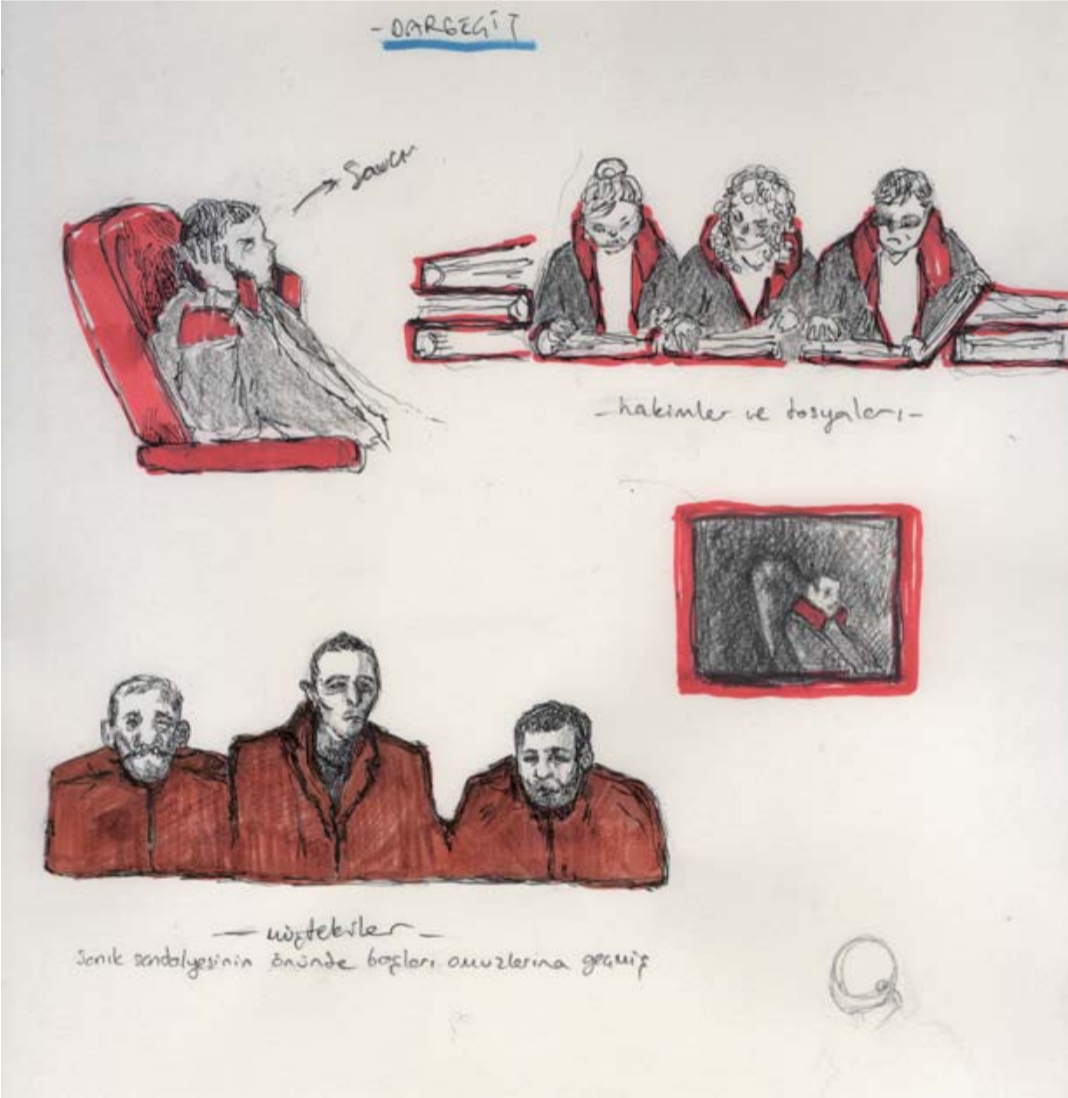
CEZASIZLIĞI RESİMLEMEK

Dava izleme süreci kapsamında Ankara JİTEM ve Dargeçit JİTEM davaları duruşmalarını resimleyen çizer Su Vardal, mahkeme salonunda özellikle nelere dikkat ettiğini ve çizimlerini nasıl bir süreçte son haline getirdiğini paylaşıyor.

Hafıza Merkezi ile duruşma çizerliğine başlamadan önce mahkemeye hiç gitmemiş, herhangi bir duruşmaya katılmamıştım. Çizim yapmak üzere Ankara'daki ilk duruşmaya gittiğimde son derece tedirgindim. Her yerde dağ gibi dosya yığınları vardı; her şeyi çizemesem de ezberlemeye çalıştığım için pür dikkat etrafa bakıyordum. İçlerinde neler yazdığını sadece hayal edebileceğim iki metre yüksekliğindeki yığınlar, oturduğumuz 10-15 metre genişliğindeki amfinin koltukları arkasındaki yığınlar...

Duruşmalara gitmeden önce dava dosyasını okuyarak başlıyorum. Duruşma sırasında ve sonrasında yaşanan durumların en çarpıcı ve beni en çok etkileyen kısımlarını ayıklamaya çalışıyorum. Hazırladığım kompozisyonda bunu nasıl yansıtabileceğimi düşünerek mahkeme sırasında çizdiklerime ek olacak eskizler hazırlıyorum ve ardından temiz detaylı son çizimi oluşturuyorum. Teorik kısmın daha yoğun bir süreç olduğunu söyleyebilirim yani. Çizimlerimi hazırlarken insanların mimiklerini, söylenen sözleri, tanık ve mağdurların anlattıklarını not almaya çalışırken bir yandan da fiziki koşulları hızlıca karalamaya çalışıyorum çünkü kurguyla gerçeği birleştirebileceğim gerçek dışı bir mekân yaratmak istiyorum. Yaşananlar da içinde bulunduğum mahkeme salonu da gerçek olamayacak kadar korkunç geliyor nitelikte...

Çizim: Su Vardal - Ankara JİTEM Davası, 11 Kasım 2016, 1. Duruşma

17 ŞUBAT 2016

Ankara'da askerî servis aracına düzenlenen bombalı saldırıda 20'si rütbeli asker, 7'si TSK mensubu sivil personel, 1'i sivil toplam 28 kişi yaşamını yitirdi, 81 kişi yaralandı. Saldırını TAK üstlendi.

13 MART 2016

Ankara Kızılay'da Bakanlıklar otobüs duraklarında gerçekleşen bombalı saldırı sonucu 37 kişi hayatını kaybetti, 125 kişi yaralandı. Saldırını TAK üstlendi.

10 MAYIS 2016

Diyarbakır'ın Bağlar ilçesinde bomba yüklü araçla düzenlenen saldırıda 3 kişi yaşamını yitirdi, aralarında polislerin de bulunduğu 22 kişi yaralandı. Saldırıda yaralanan bir polis memuru 20 Mayıs'ta tedavi gördüğü Ankara GATA'da yaşamını yitirdi.

20 MAYIS 2016

Haklarında fezleke hazırlanmış 50'si HDP'li 138 milletvekilinin dokunulmazlıklarının kaldırılmasına ilişkin anayasa değişikliği teklifi TBMM Genel Kurulu'nda 376 oyla kabul edildi.

7 HAZİRAN 2016

Cumhurbaşkanı Erdoğan, dokunulmazlıkların kaldırılmasına ilişkin yasayı onayladı. İstanbul Vezneciler Durağı'nda polis otobüsünün geçişi sırasında meydana gelen patlamada, 7 polis 4 sivil hayatını kaybetti, üçü ağır 36 kişi de yaralandı. Saldırını TAK üstlendi.

14 HAZİRAN 2016

Avrupa Konseyi'nin anayasal konulardaki uzman organı Venedik Komisyonu, terörle mücadele operasyonları kapsamında bazı il ve ilçelerde uygulanan sokağa çıkma yasaklarının Avrupa standartlarıyla uyumlu uygulanmadığı yönünde bir görüş raporu yayımladı.

KAMPANYA: #90LARLAYÜZLEŞMEKİÇİN

(8 MAYIS 2015 – 29 MAYIS 2015)

Hafıza Merkezi, 7 Haziran 2015 seçimleri öncesinde, 90'larla yüzleşme meselesini seçim gündemine sokmak amacıyla üç hafta süren bir Twitter kampanyası düzenledi. #90larlaYÜZLEŞMEKİÇİN sloganıyla yürütülen kampanyayla Twitter hesabı üzerinden **3 partiden** (CHP, AKP ve HDP) **27 milletvekili adayının** her birine geçmişle yüzleşme konusunda vaatleri ve yapmayı düşündükleri çalışmalara yönelik **10'ar soru** soruldu. AKP'den 3, CHP'den 6, HDP'den ise 9 adayın tamamı soruları yanıtladı.

1. YARGILAMALAR VE ADALETİN TESİSİ

SORU: #90larlaYÜZLEŞMEKİÇİN zorla kaybetmeler, köy boşaltmalar ve faili meçhuller insanlığa karşı suç kabul edilmeli mi?

Bu uygulamalar, 90'lardaki gibi, sistematik ve yaygın ise, insanlığa karşı suç oluşturur. Türkiye de bunu kabullenmeli. (Yılmaz Ensaroğlu)

SORU: #90larlaYÜZLEŞMEKİÇİN dönemin siyasi ve idari sorumlularının yargılanmasını sağlayacak mısınız?

80'li yıllarda yapılan katliamların baş mimarından Evren'in cezalandırılmaması toplum vicdanında yara açmıştır. Aynı şekilde 90'lı yılların Başbakanı, bakanları ve diğer devlet yetkilileri ile özelle Batman Valisi olmak üzere oluşturulacak Hakikat Komisyonlarında tespit edilecek katliamlarından sorumlu bütün siyasi ve idari sorumluların yargı önüne çıkarılarak cezalandırılması için her türlü girişimde bulunacağız. (Ayşe Acar Başaran)

2. HAKİKAT ARAYIŞI VE HAKİKAT KOMİSYONLARI

SORU: Ağır ve sistematik hak ihlallerine yönelik #hakikat komisyonu kurulmasını destekliyor musunuz?

Bunun Türkiye'de gerçek bir demokratikleşme yönünde adım atılabilmesi için gerekli olduğunu düşünüyorum. Bu konuda verilmiş teklifimiz TBMM'de bekliyor. CHP'nin Kürt sorununa dair çözüm modelinin temel ayaklarından biri bu komisyonun kurulması. (Sezgin Tanrıkulu)

SORU: Kadınların çatışma kaynaklı özgül deneyimleri olası bir #hakikat komisyonuna nasıl aktarılabilir?

Kadınlardan oluşan ayrı bir komisyon kurulmalı, kadınlarla feminist yöntemlerle dayanışılmalı. Sohbetler, grup toplantıları, ikili görüşmeler ve uzman desteğiyle kadınların yaşadıkları kayıt altına alınmalı. (Filiz Kerestecioglu)

3. HAFIZALAŞTIRMA ÇALIŞMALARI

SORU: Yaşananların toplumsal hafızada yer etmesine yönelik nasıl anma mekânları tasarlayacaksınız?

İşkence ve infaz merkezlerini utanç müzelerine dönüştüreceğiz. Toplu katliamları unutturmamak için, yapıldıkları yerlere anıtlar dikeceğiz. "Faili meçhuller"de katledilenlerin anılarını yaşatmak için, isimlerini cadde, sokak, park gibi mekânlara vereceğiz. (Mithat Sancar)

4. TAZMİNAT PROGRAMLARI

SORU: Devletin kayıp yakınları ve toplumdan özür dilemesine yönelik ne yapacaksınız?

Yüzleşmenin pek çok yöntemi, aracı var. Özür, bunlardan sadece biri. Taraflar ve toplumun tercihine göre, hareket etmek gerek. (Yılmaz Ensaroğlu)

#90larlaYÜZLEŞMEKİÇİN yalnızca soyut özür değil, nakdi tazminat, aylık bağlanması, kamuda istihdam olanağı gibi somut haklar tanıyacağız. (İlhan Cihaner)

5. YAPISAL REFORMLAR

SORU: Devlet görevlilerinin yargılanmasını izne tabi tutan düzenlemeleri kaldırarak mısınız?

Yeniden inşa dediğimiz bu ikinci kuruluş sürecinde devletin yapılandırılması anlayışımız kamu görevlilerinin halk karşısı pratiklerini önlemek ve halka karşı korunmalarının önüne geçmektir. Bu bağlamda halkın devrede olduğu bir kamu pratiğinin yapılarını ve koşullarını oluşturacağız, kamu görevlileri dâhil hiç kimsenin milli egemenliğe aykırı ve halk karşısı bir imtiyazın olmadığı bir sistem kurmaktır hedefimiz. Teşekkür ederim. (Mehmet Uçum)

SORU: #Koruculuk sisteminin kaldırılmasına yönelik #reform önerileriniz nelerdir?

1) Savaş ve çatışma bölgelerinde güvenlik hizmetlerinin yerel yönetimlere bırakılması 2) Yoksul köylüye kamu desteği 3) Koruculuğu ekonomik olarak ikame için yerel planlama. (Ertuğrul Kürkçü)

Mehmet Uçum
@mehmetucum

#90larla YÜZLEŞMEKİÇİN 1-2005'te Ak Parti döneminde kabul edilen Ceza Kanunu'nun 77.maddesiyle bu suçlar insanlığa karşı suç kabul edildi.

Translate from Turkish

RETWEETS 4
LIKES 7

1:10 PM - 22 May 2015

4

7

20 HAZİRAN 2016

Özgür Gündem gazetesi ile dayanışma için "Nöbetçi Genel Yayın Yönetmenliği" kampanyasına katılan Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) Başkanı Şebnem Korur Fincancı, gazeteci yazar Ahmet Nesin ve Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü (RSF) Türkiye Temsilcisi Erol Önderoğlu tutuklandı ve 30 Haziran'da tahliye edildiler.

15 TEMMUZ 2016

Ülke yönetimine el koymak isteyen Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) içinden bir grup, askerî darbe girişiminde bulundu. İçişleri Bakanlığı verilerine göre, gece boyu süren çatışmaların ardından bastırılan girişimde İstanbul, Ankara ve Muğla'da 62'si polis, 24'ü darbe girişiminde bulunanlar olmak üzere 29'u asker ve 179'u sivil olmak üzere 246 kişi yaşamını yitirdi. 135'i polis, 21'i asker ve 2 bin 29'u sivil olmak üzere 2 bin 185 kişi yaralandı.

16 TEMMUZ 2016

Meclis'te grubu bulunan dört parti, darbe girişiminin ardından yayınladıkları ortak bildiriye "Farklı görüşlerimiz olsa da hepimiz milli iradenin yanındayız," dedi.

20 TEMMUZ 2016

Bakanlar Kurulu toplantısının ardından açıklama yapan Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye'de 3 ay süreyle olağanüstü hal ilan edildiğini açıkladı.

31 AĞUSTOS 2016

HDP, DTK, Demokratik Bölgeler Partisi (DBP), ve Halkların Demokratik Kongresi (HDK) ile Özgür Kadın Kongresi (KJA) adına düzenlenen basın toplantısında 500 günden uzun süredir görüşülemeyen Abdullah Öcalan'la görüşme sağlanana kadar süresiz ve dönüşümsüz açlık grevi kararı alındığı açıklandı.

İNSAN HAKLARI GÜNÜNDE ASILAN AFİŞLER SORDU:

KAYIPLAR NEREDE?

(10-17 ARALIK 2015)

10 Aralık 2015 Dünya İnsan Hakları Günü'nde Türkiye'nin zorla kaybetmeler politikasına dikkat çekmek, kaybedilenlerin hakikatini ortaya koymak ve adalet taleplerini yinelemek amacıyla, Hafıza Merkezi bir afiş kampanyası yürüttü. Bu çerçevede Aralık ayında resmî görevlilerce kaybedilmiş olan **İhsan Arslan**, **İsmail Bahçeci**, **Hasan Baykura**, **Faik Kevci**, **Ali Karagöz** ve **Mahmut Kaya**'nın afişleri 10-17 Aralık haftası boyunca İstanbul sokaklarına "Nerede?" sorusu eşliğinde asıldı.

İhsan Arslan
NEREDE?

1963 Şırnak Cizre doğumlu, işçi olan, 27 Aralık 1993'te Şırnak Cizre'de kaybedilen, failleri cezasız kalan, bedeni hâlâ bulunmayan, **İhsan Arslan** NEREDE?

İsmail Bahçeci
NEREDE?

1969 Siverek doğumlu olan, 24 Aralık 1994'te İstanbul'da kaybedilen, failleri cezasız kalan, bedeni hâlâ bulunmayan, **İsmail Bahçeci** NEREDE?

Hasan Baykura
NEREDE?

1949 Şırnak doğumlu, esnaf olan, Aralık 1993'te Şırnak Cizre'de kaybedilen, failleri cezasız kalan, bedeni hâlâ bulunmayan, **Hasan Baykura** NEREDE?

Faik Kevci
NEREDE?

1967 doğumlu, esnaf olan, 8 Aralık 1993'te Şanlıurfa Viranşehir'de kaybedilen, failleri cezasız kalan, bedeni hâlâ bulunmayan, **Faik Kevci** NEREDE?

Ali Karagöz
NEREDE?

1950 Şırnak Cizre doğumlu olan, 27 Aralık 1993'te Şırnak Cizre'de kaybedilen, failleri cezasız kalan, bedeni hâlâ bulunmayan, **Ali Karagöz** NEREDE?

Mahmut Kaya
NEREDE?

1959 doğumlu olan, 23 Aralık 1980'de Kars'ta kaybedilen, failleri cezasız kalan, bedeni hâlâ bulunmayan, **Mahmut Kaya** NEREDE?

1 EYLÜL 2016

674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Belediye Kanunu'nda değişiklik yapıldı. Böylece seçim yoluyla gelmiş Belediye yönetimlerine kayyım atanması yoluyla merkeze devredilmesinin önü açıldı. 25 Aralık 2016'ya dek kayyım atanmış belediye sayısı 53'e ulaştı. Bunlardan 4'ü AKP, 49'u DBP tarafından yönetiliyordu.

12 EYLÜL 2016

İki yıl aradan sonra İmralı Cezaevi'nde Abdullah Öcalan'la yüz yüze görüşen kardeşi Mehmet Öcalan düzenlediği basın toplantısında, Öcalan'ın iletmiş olduğu mesajı şöyle açıkladı: "Bizim projelerimiz vardır, önceki süreci biz yok etmedik. 6 ayda bu sorunu çözeriz, bu kör bir savaştır. Artık bu kan, gözyaşı dursun, bunu basına açıklayabilirsiniz."

28 EYLÜL 2016

668 sayılı KHK ile aralarında İMC TV'nin de olduğu birçok televizyon ve radyo kapatıldı. Daha sonra yayınlanan KHK'larla Özgür Gündem, Azadiya Welat, DİHA'nın aralarında olduğu onlarca basın kuruluşu kapatıldı, birçok gazeteci yapılan operasyonlarda gözaltına alındı.

4 KASIM 2016

Diyarbakır, Şırnak, Hakkari, Van ve Bingöl Cumhuriyet Başsavcılıkları tarafından yürütülen soruşturma kapsamında, aralarında HDP eş genel başkanları Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ'ın da bulunduğu 17 milletvekili polis tarafından gözaltına alındı ve eş başkanlar dâhil 9'u tutuklandı. Aynı gün Diyarbakır Bağlar İlçesi Aydın Arslan Bulvarı'nda, bomba yüklü bir araçla saldırı düzenlendi.

17 ARALIK 2016

Kayseri'de çarşı iznine giden silahsız ve sivil giyimli askerlerin de olduğu halk otobüsünün yanında bomba yüklü araçla saldırı düzenlendi. 13 asker öldüğü saldırıda 55 kişi yaralandı. 2016 yılı boyunca 27 farklı noktaya düzenlenen saldırılarda toplam 335 kişi hayatını kaybetti.

#DÜNYADAYÜZLEŞME

2015 VE 2016 YILLARINDA HAFIZA MERKEZİ'NİN FARKLI DÜNYA ÜLKELERİNDEKİ GEÇMİŞLE YÜZLEŞME MEKANİZMALARINA DAİR YAPTIĞI SOSYAL MEDYA PAYLAŞIMLARINDAN BİR DERLEME.

ÇAD

30 Mayıs 2016

1982'de darbeyle ülke yönetimini ele geçiren eski Çad Devlet Başkanı **Hissene Habre** "insanlığa karşı suç" tan hüküm giydi. Habre'nin yargılandığı dava, Afrika'da gerçekleşen ilk evrensel hukuk davası ve bir ülke mahkemesinin başka bir ülkenin devlet başkanını yargıladığı ilk örnek olma özelliği taşıyor.

KIBRIS CUMHURİYETİ

16 Ağustos 2016

Eski Dışişleri Bakanı **Erato Kozakou Marcoullis** sosyal medya hesabından 1974'te Kıbrıs Rumlarının işlediği suçlar için özür diledi ve hakikatin etkin bir şekilde ortaya çıkarılması için Hakikat Komisyonu kurulması çağrısını yaptı.

SRİ LANKA

18 Mayıs 2016

Tamillerin bağımsızlığını savunan Tamil Kaplanları'yla devlet güvenlik güçleri arasında 26 yıl süren ve resmi kayıtlara göre 40 bine yakını sivil olmak üzere en az 100 bin kişinin yaşamını yitirdiği, Kızıl Haç verilerine göre ise 20 bin kişinin hükümet güçlerince kaçırıldığı iç savaşın sona ermesinin yıldönümünde anma töreni düzenlendi. Törende Cumhurbaşkanı **Maithripala Sirisena** çatışma sonrası dönemde barışı güçlendirme ve savaşı engelleme sorumluluğu ve işbirliği ihtiyacını vurguladı. Öte yandan, **International Crisis Group** 18 Mayıs 2009'da başlatılan barış sürecinin yedinci yılında Ocak 2015'te göreve gelen Sirisena'ya yönelik eleştiriler de içeren bir rapor yayımladı. Savaş suçlarının büyüklüğüne ve sorumluluk üstlenmenin önemine dikkat çekilen raporda savaş suçlarının incelenmesi için mahkemelerin kurulması, yargı mensuplarının eğitimi ve savaş suçlarıyla ilgili sorumluluk hakkında kanun çıkarılması konusunda bir zaman çizelgesi oluşturulması çağrısında bulunuldu.

NEPAL

Şubat 2015

Nepal'deki barış sürecinin en önemli kilometre taşlarından biri: **Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu ile Zorla Kaybedilen Kişileri Araştırma Komisyonu** kuruldu. Komisyonun 1996-2006 arası Maoist gerillalarla Nepal Krallık kuvvetleri arasındaki çatışmada gerçekleşen suçları araştırması bekleniyor.

12 Nisan 2016

Yaklaşık 18 bin sivilin yaşamını yitirdiği çatışmalarda yakınlarını kaybedenleri temsilen kurulmuş olan **Çatışma Kurbanları Ortak Platformu**, 21 maddelik bir memorandumunu Nepal Parlamentosu, Ulusal İnsan Hakları Komisyonu, Barış ve Uzlaşma Bakanlığı, Hukuk Adalet ve Parlamento İlişkileri Bakanlığı, Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu ile Zorla Kaybedilen Kişileri Araştırma Komisyonu'na sundu. Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu ve Zorla Kaybedilen Kişileri Araştırma Komisyonu'nun gerçekleştireceği hukuki ve yapısal reformlar hakkındaki endişelerin dile getirildiği memorandumda zorla kaybedilme ve işkenceyi suç olarak tanımlayan kanunların hazırlanması, insan hakları ihlallerinin yeniden tanımlanması gibi çeşitli reformlar talep edildi ve önerileri görmezden gelinirse geçiş döneminde adaletin başarısız olacağına dair uyarıda bulunuldu.

KOLOMBİYA

24 Haziran 2016

Kolombiya'da 2012'de başlayan barış görüşmeleri sürecinde Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (FARC) ile Kolombiya hükümeti ateşkes ve silah bırakma konularında anlaştı. Kolombiya Cumhurbaşkanı Juan Manuel Santos ve FARC lideri Timochenko tarafından Havana'da imzalanan anlaşma nihai bir anlaşma değildi, ateşkes de hemen başlamadı. Taraflar müzakereleri sürdürdü.

26 Eylül 2016

Kolombiya hükümeti ve FARC arasında 52 yıllık çatışmayı bitiren barış anlaşması, Cartagena kentinde düzenlenen törenle imzalandı. Mermiden yapılmış bir kalemlerle imza atılan 297 sayfalık anlaşmanın üzerinde "Geçmişimiz kurşunlarla yazıldı, geleceğimiz eğitimle yazılacak" ifadesi yer aldı.

2 Ekim 2016

Referandumda 13 milyon Kolombiyalı'nın oyladığı barış anlaşmasına halkın %50,24'ü "Hayır" dedi. 63 bin oy farkla reddedilen barış anlaşmasına destek vermek için ülke çapında yürüyüşler düzenlendi.

24 Kasım 2016

Hükümet ve FARC arasında 12 Kasım'da mutabakata vardıkları yeni bir barış anlaşması Bogotada imzalandı ve Kongre'nin onayına sunuldu.

1 Aralık 2016

Taraflar çift taraflı ateşkes ilan ettiler.

10 Aralık 2016

Kolombiya Devlet Başkanı Juan Manuel Santos, Nobel Barış Ödülü'nü aldı.

İSPANYA

Ekim 2016

İspanya'da diktatör General Francisco Franco döneminde infaz edilerek öldürülen 200 kişiye ait toplu mezar bulundu.

ARJANTİN

3 Mayıs 2016

1976-1983 diktatörlük döneminde gerçekleşen kayıplardan sorumlu olduğu iddia edilen dönemin hava kuvvetleri komutanı **Omar Graffigna** hâkim karşısına çıktı. 24 Mart 1976'da Genelkurmay Başkanı General Jorge Rafael Videla'nın liderliğindeki darbeyle başlayan cunta yönetimi süresince (1976-1983) sayısız insan hakları ihlali gerçekleştirildi. 2005 tarihli International Center for Transitional Justice (ICTJ) raporuna göre bu dönemde 10 bin ila 30 bin arası insan kaybedildiği tahmin ediliyor.

27 Mayıs 2016

Buenos Aires Mahkemesi cunta döneminde muhaliflere yönelik işledikleri suçlar nedeniyle 15 eski ordu mensubunu hapis cezasına çarptırdı. Mahkeme ayrıca **"Condor Planı"** olarak anılan ve Güney Amerikalı birçok dikta rejiminin işbirliği içinde uygulmaya koyduğu operasyonu da ilk kez "yasadışı bir yapılanma" olarak tanımladı.

TUNUS

17-18 Kasım 2016

Aralık 2013'te kurulan **Hakikat Komisyonu**, bağımsızlığın kazanıldığı 1955 Temmuz'undan bu yana işlenen cinayet, tecavüz, işkence gibi ağır insan hakları ihlallerine ilişkin ilk mağdur ifadelerini almaya başladı. Tunus televizyonlarından canlı yayınlanan duruşmalarda mağdurlar kendilerine verilen 45 dakikada yaşadıklarını anlattılar. Kuruluşundan itibaren 62 bin başvurunun yapıldığı söylenen Komisyon, Geçiş Dönemi Adaleti Kanunu gereğince devlet görevlileri tarafından ya da devlet adına işlenmiş suçlar da dâhil tüm insan hakları ihlallerine ilişkin devlet arşivlerine erişme hakkına sahip. Geçmişle yüzleşme adına tarihî bir adım olarak bu ilk duruşmanın gerçekleştirildiği mekân da sembolik bir anlam taşıyor. İlk 2011'de devrilen diktatör Zeynel Abidin Bin Ali'nin el konulan konutlarından biri olan "Club Elyssa" da gerçekleştirilen duruşmalardan bir sonraki için 2011'deki halk direnişinin başlangıcı kabul edilen 17 Aralık tarihi seçildi. Son duruşmanın tarihi ise, halk direnişine yenilgiyi kabul eden Bin Ali'nin ülkeyi terk ettiği gün olan 14 Ocak olarak belirlendi.

GUATEMALA

6 Ocak 2016

Guatemala'da 1960-1996 yılları arasında 200 bin insanın hayatını kaybettiği iç savaşın kanlı bakiyesiyle hesaplaşmak için yapılan adli delil çalışmaları bir dönüm noktası. 2012 yılında, dönemin askerî üssü CREOMPAZ'da (Comando Regional de Entrenamiento de Operaciones de Mantenimiento de Paz) Latin Amerika'daki en büyük toplu mezarın olduğu ortaya çıkmıştı. Adli tıp uzmanları iki sene süren çalışmalarda 90 tanesi çocuklara ait olmak üzere toplam 558 kişiye ait cenaze çıkardı ve kayıt altına aldı. Bu kişilerden 97'sinin kimliği **"Zorla Kaybedilme Mağdurları ve Aileleri için Ulusal Genetik Veritabanı"** kullanılarak DNA testi yoluyla tespit edildi. Bu sürecin sonucunda, 6 Ocak 2016 tarihinde 18 emekli subay savaş suçları işledikleri iddiasıyla tutuklandı. Subaylardan 14'ü insanlığa karşı suç olarak zorla kaybetme, cinayet ve işkence suçlarından yargılanıyor.

KOSOVA

6 Şubat 2015

Belgrad merkezli insan hakları örgütü Humanitarian Law Center'in (HLC) Kosova savaşında kaybedilenlere dair yaptığı belgeleme çalışması, savaşta öldürülen insan sayısını 13 bin 517 olarak doğruladı. Merkezin veritabanı www.kosovomemorybook.org adresinden online erişime açıldı.

RUANDA

2015

Yaklaşık 1 milyon kişinin yaşamını yitirmesiyle sonuçlanan soykırımda 20 yıl sonra **AMI (Association Modeste et Innocent)** isimli bir sivil toplum kuruluşu ile beraber çalışarak uzlaşma sürecine katılan Hutular ve Tutsiler yürütülen program kapsamında aylar süren bir danışma sürecine giriyor. Program failin özür dilemesiyle sonuçlanıyor. "Eğer özür mağdur tarafından kabul edilirse fail, ailesi ve ev arkadaşları ile birlikte mağdura bir sepet dolusu ikramda bulunuyor. Uzlaşma şarkılar ve danslar eşliğinde mühürleniyor."

Bogota, Kolombiya, 26 Eylül, 2016

BASTIRILMIŞ HAKİKATLER VE YENİLİKÇİ

ANLATIM BİÇİMLERİ

Yazı: Kerem Çiftçioğlu (İletişim ve Savunuculuk Programı)

Soykırım, insanlık suçu, savaş suçu gibi modern felaketler devlet görevlilerin birinci derecede sorumlu olduğu suçlardır. Bu insanları sıradan suçlulardan ayıran, yönetim sorumluluklarının olması ve kararlarının geniş toplumsal kesimleri bağlayıcı nitelikte olması. Öte yandan, şunu biliyoruz ki bu suçların hiçbiri toplumun önemli bir bölümünün şu ya da bu şekilde rızası olmadan mümkün olamazdı.

Tam da bu yüzden, bastırılmış hakikatlerin geniş toplumsal kesimlere anlatılması, yaşanan felaketlerde toplumun sorumluluğunu hatırlatan ahlaki bir görev olarak yüzleşme mücadelelerinin önemli bir parçası olageldi. Böylece “bilmiyordum” diyen insanların yaşananları duymaları, idrak etmeleri ve kendi sorumluluklarını üstlenmeleri için bir çağrı yapılmış olur. Bu çabalar, mağdurların tanınmasını, suça karışmış faillerin bilinmesini ve suça rıza göstermiş toplumun neden böyle davrandığının tartışılmasını içerir. Tüm bu tartışmaların ortaya koyduğu yeni toplumsal mutabakat sayesinde de içinde yaşadığımız dünya, tüm bu felaketler olmamış gibi devam etmeyecektir.

Öte yandan, yüzleşme literatüründe yapılan yaygın tartışmaya göre, felaketin tanıklığı aslında imkânsızdır. Örneğin işkence suçu, asla işkence mağdurunun yaşadığı deneyimi hakkıyla temsil edecek şekilde anlatılamaz, zira felaket dilin ve rasyonel bilincin sınırlarını aşar. Ancak bu imkânsızlık, tanıklığın ve anlatma çabasının boş ve yersiz olduğu anlamına gelmediği gibi, felaketi anlatmanın tek yolu yazılı analitik biçimler de değildir. Sanatsal dolaylılar hem farklı duyuları harekete getirerek hem de hayal gücüne alan açarak insanlık durumuna dair kelimelerin betimleyici gücünün ötesine geçebilir.

Felaketlerin geniş toplumsal kesimlere anlatılmasına yönelik çalışmalar yüzleşme literatüründe **hafızalaştırma çalışmaları (memorialization studies)** olarak anılıyor. Mağdurların hedef alınan onurlarının iadesini amaçlayan bu çalışmalar, geleneksel olarak anıtlar, anmalar ve müzeler gibi kamusal hatırlama mekânlarında üretilmekte. Öte yandan bugünün iletişim ve dijital teknolojilerinde yaşanan gelişmelere paralel olarak bu anlatım biçimlerinin hızlı bir dönüşüm geçirdiğini görüyoruz. Bu dönüşüm hem geleneksel mecraların kullandıkları anlatım biçimlerini çeşitlendiriyor hem de yeni hatırlama mekânları ortaya çıkarıyor.

Bu gelişmelerin imkân verdiği yenilikçi anlatım biçimleri, ağır ve ciddi meseleleri geniş toplumsal kesimlere anlatma derdi olan aktörler tarafından giderek daha fazla ilgi görüyor. Bugün Birleşmiş Milletler, Uluslararası Af Örgütü ve *New York Times*, *Guardian*, *Washington Post* gibi köklü

medya kuruluşları, farklı görsel disiplinlerle kurdukları işbirlikleri aracılığıyla yazılı içeriklerini giderek daha fazla görsel anlatımlarla destekliyorlar. Video, fotoğraf ve bilgi tasarımının artan kullanımı eşliğinde yeni anlatım biçimleri, metni ikame etmek yerine onun anlatım gücünü destekleyebiliyor. Bu dönemde, özellikle veri temelli çalışan STK'ların, oluşturdukları bilgiyi farklı duyuları harekete geçiren yeni mecraları kullanarak anlatma çabalarını önemsememiz gerekir.

Örneğin *Uluslararası Af Örgütü* ve *Forensic Architecture* (Adli Mimarlık), görsel modelleme tekniklerini kullanarak hak ihlallerine ilişkin hem görsel delil hazırlıyor hem de rapor içerikleriyle deneyim odaklı ilişki kurulmasını sağlıyorlar. İki kurum son olarak Suriye'nin en karanlık hapishanesi olarak bilinen, on binlerce kişinin işkence ve kötü muameleye uğradığı ve hayatını kaybettiği *Saydnaya Hapishanesi'nin üç boyutlu dijital modelini* yarattılar. Mimari ve akustik modelleme tekniklerinin kullanıldığı çalışmada araştırmacılar, ağırlıklı olarak Saydnaya'dan sağ kurtulan beş eski mahpusun tutukluluk deneyimlerine dair anlatılarından faydalandılar. Hapishane ve hücrelerin fiziksel özelliklerine dair yapılan betimlemelerin yanı sıra, özellikle sarsıcı olan anlatımların kullanılan işkence yöntem, araç ve mahpusların –maruz kalınan karanlıktan dolayı– keskin bir algı geliştirdikleri sesler üzerine olduğunu görüyoruz.

Bu süreçte insanların bilgi ile kurduğu ilişkinin niteliğinde de önemli değişimler gözlemliyoruz. Bilgiyi tek taraflı aktarmak artık yeterli değil; insanların dâhil olarak, katılarak, sorun çözerek bilgi ile etkileşime girmesi ve bilgiyi yaşadığı deneyim üzerinden yeniden üretmesi amaçlanıyor. Zamanın akışının giderek hızlandığı çağımızda ağır ve ciddi meselelerle duygusal ilişki kurmanın zorluğunu göz önünde bulundurduğumuzda, hakikati anlatma mücadelesi verenler için deneyim yoluyla öğrenmenin imkânları şüphesiz ciddiye alınması gereken bir konu. Bu anlamda *oyunlaştırma* ve *hikâye anlatıcılığı* gibi yöntemler, ağır ve ciddi konulara gençlerin “merak ederek” ve “sorun çözerek” yaklaşmasına alan açıyor. ABD'li eğitimci *John Hunter*'ın ilkököl çağındaki çocuklara yönelik geliştirildiği *Dünya Barışı Oyunu (World Peace Game)* bu alanda son derece başarılı örneklerden biri. Bir politika simülasyonu olan oyun her oyuncuyu ekonomik, toplumsal, çevresel ve savaş tehdidi gibi konularla ilgili karar verici konuma koyuyor. Amaç, mümkün olan en az miktarda askerî müdahale ile her ülkeyi ve yer küreyi refaha ulaştırmak.

Yine **sanal gerçeklik (virtual reality) ve kullanıcı deneyimi (UX)** gibi mecralar, uzamsal algıya imkân vererek

dilin eksik kaldığı durumların anlatımında yeni kavrayış olanakları sunuyor. Kullanıcının tatil mekânları, barlar, kafeler, toplu taşıma araçları gibi konularda mekânsal olarak erişimini kolaylaştıran **mobil uygulamalar** ise aynı kolaylığı neden hafıza mekânları ve mekânların siyasi anlamları üzerine sağlamasınlar?

Yenilikçi anlatım biçimlerinde tüm bu gelişmeler yaşanırken, Türkiye'de geçmişle yüzleşme talebine yönelik hafızalaştırma çalışmalarının sanatsal biçim ve üslup yönünden halen yetersiz kaldığını görüyoruz. Bu belki de bir nesiller meselesi, zira bu çalışmaları hayata geçiren insan hakları camiasının aktörleri ağırlıklı olarak kendi siyasi geleneklerinden getirdikleri eylem repertuarlarına sahipler. Bu gelenek, toplumsal meselelerle ilgili yapıtlarda biçimsel estetiği siyasi mesaja kolaylıkla feda edebiliyor. Bu da yaratıcı anlatımların, farklı kesimlerin dikkatini çekip konum değiştirmelerine imkân veren açıklığını önemli ölçüde sınırlıyor. Bu durumun yol açtığı bir başka sorun, insan hakları camiası ile tasarım, mimarlık, teknoloji, müzik ve sinema gibi yaratıcı camialar arasındaki ilişki eksikliği. Bu durum şüphesiz Hafıza Merkezi için de söz konusu ve biz bu ilişkilerin artmasına yönelik çabaları önemsiyoruz.

Tam da bu tespitten hareketle, 2015-2016 yıllarında, bu raporda hakkında detaylı bilgi bulabileceğiniz yeni ilişkilene biçimlerini göz önünde bulunduran dijital kampanya ve görselleştirme çalışmaları yürüttük. Bu çalışmalar, öncelikli olarak Merkez'in hâlihazırda ürettiği bilginin erişilebilir ve anlaşılır olmasını hedefledi. Bu dönemde henüz yenilikçi anlatım biçimlerini *hafızalaştırma* alanı içinden tartışan sistematik ilişkiler geliştiremedik. Bu bizim, İletişim ve Savunuculuk Programı olarak 2017 yılından itibaren önümüzdeki bir hedef.

Netice itibarıyla, ne anlatım biçimlerindeki tüm bu yeniliklerden dolayı yersiz iyimserliklere sürüklenip aracı amaçla karıştırmalıyız; ne de içinde bulunduğumuz çatışmalı dönemden dolayı bu tür çalışmalar için uygun bir zamanda olmadığımızı düşünmeliyiz. Bu araç ve teknolojiler, hepimizin bildiği sayısız örnekte olduğu gibi ihlallerine yol açan aktörlerce etkin biçimlerde kullanılıyor. Dolayısıyla, ihlallere karşı direnen ve ihlalleri deşifre eden aktörlerin de bu anlatım biçimlerine dair alet edevata repertuarını geliştirmesi son derece önemli. Dünyanın her yerinde felaketin hakikatini anlatma çabaları felaketler devam ederken başladı. Bizim de Türkiye'nin geçmişteki suçlarla yüzleşme sorumluluğunu ne kadar üstlendiğimizi, belki de bugün bu zamanlarda yaptığımız hazırlıklar belirleyecek.

BİLGİ VE DENEYİM AKTARIMI İLE DAHA GÜÇLÜ

İLİŞKİLER

TARİHSEL DİYALOG VE GEÇMİŞLE YÜZLEŞME AĞI

Hafıza Merkezi, Tarihsel Diyalog ve Geçmişle Yüzleşme Ağı (Regional Network for Historical Dialogue and Dealing with the Past) adı altında Türkiye'ye yakın komşu ülkelerde tarihsel diyalog ve geçmişle yüzleşme alanlarında çalışan STK'ları dâhil ettiği düzenli faaliyetler yürütmektedir.

Merkez, 2012 yılında başladığı *Tarihsel Diyalog ve Geçmişle Yüzleşme Ağı* adı altındaki faaliyetlerini kurgularken, Columbia Üniversitesi İnsan Hakları Çalışmaları Enstitüsü'nde yer alan *Alliance for Historical Dialogue and Accountability*'nin (Tarihsel Diyalog ve Hesap Verebilirlik için İşbirliği) bölgesel nitelikteki benzer çalışmalarını model aldı. Bu çerçevede, her yıl düzenli olarak **Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Kafkaslar** bölgelerinden sivil toplum profesyonellerinin ve aktivistlerin katıldığı bir tematik atölye ve bir yaz okulu programı düzenlendi.

RNHDP faaliyetlerinin 2 temel amaca hizmet etmesi hedefleniyor:

1. Ortadoğu ve Kafkaslar'da uzlaşma, barış, çatışma çözümü, insan hakları ve geçiş dönemi adaleti gibi alanlarda çalışan STK'lar arasında bilgi ve deneyimin paylaşıldığı alanlar yaratmak,

2. Bu alanlarda çalışan STK profesyonellerinin ve aktivistlerin, tarihsel diyalog ve geçmişle yüzleşme alanının önde gelen kavram, tartışma ve pratikleri ile olan ilişkilerini geliştirmek.

Bugüne kadar RNHDP kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler şunlar oldu;

Tarihsel Diyalog ve Uzlaşma Ağı Çalıştayı, 24-26 Ekim 2013

Tematik Atölye: Hakikat ve Karşılaşmalar: Diyalog Mekânlarının Dinamiği, 15-16 Ocak 2015

2015 Tarihsel Diyalog ve Geçmişle Yüzleşme Yaz Okulu, 08-16 Haziran 2015

2016 Tarihsel Diyalog ve Geçmişle Yüzleşme Yaz Okulu, 13-18 Haziran 2016

RNHDP etkinliklerine bugüne kadar toplam **53 sivil toplum kuruluşu** katıldı. Bunlardan **ağın aktif üyesi olan 13 kuruluş** hakkında altta kısa bilgiler bulabilirsiniz.

ACT FOR THE DISAPPEARED* // LÜBNAN

ACT, Lübnan'da zorla kaybedilenler üzerine çalışan aile derneklerini desteklemek amacıyla 2010 yılında kurulan bir insan hakları kuruluşudur. ACT'in temel hedefi kayıp yakınlarının kabul ve onarım taleplerinin karşılanması ve kayıpların akıbetinin ortaya çıkarılmasıdır. ACT aynı zamanda kayıplarla ilgili hakikatin gençler arasında bilinirliğini artırmayı ve bu şekilde Lübnan'da tekrar eden ihlal zincirlerinin kırılmasını hedeflemektedir.

* Kayıplar için Eylem

AKEVOT INSTITUTE FOR ISRAELI-PALESTINIAN CONFLICT RESEARCH* // İSRAİL

Akevot, İsrail-Filistin çatışması bağlamında belgeleme, araştırma ve insan hakları savunuculuğu yapan bir araştırma merkezidir. Tel Aviv merkezli kuruluş,

çatışma bağlamında gerçekleştirilen hak ihlallerine yol açan mekanizmaları, pratikleri ve politikaları izler ve bu ihlallerin yeniden üretilmesine katkıda bulunan toplumsal hafızaya müdahalelerde bulunur. Akevot ayrıca, kamu ve özel arşivleri tespit edip dijitalleştirerek, çatışma ile ilgili belgelerin kamusal erişilebilirliğini artırır, bireysel ve toplu bir hak olarak hakikat hakkını savunur.

* Akevot İsrail-Filistin Çatışmaları Araştırma Enstitüsü

ASSOCIATION FOR HISTORICAL DIALOGUE AND RESEARCH* (AHDR) // KIBRIS

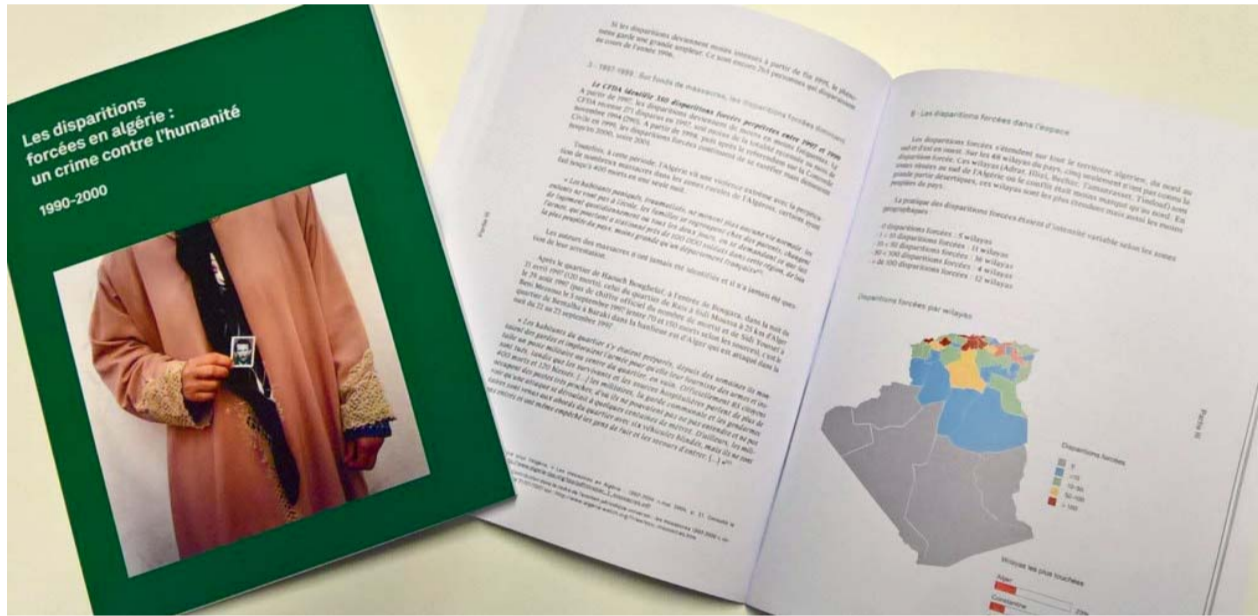
AHDR, tarih, tarih yazımı, tarih öğretmenliği ve tarih eğitimi konularında diyalogun mümkün olduğu, bunun eleştirel düşüncüyü geliştirmenin bir aracı olarak kabul edildiği bir toplum hayal eder. AHDR, kurulduğu 2003'ten bugüne çoğulculuğu kutlayan, karşılıklı saygı ve anlayışı destekleyen, çok dilli ve çok inançlı bir toplum inşasına yönelik faaliyet göstermektedir.

* Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği

HELSINKI CITIZENS' ASSEMBLY (HCA) – VANADZOR* // ERMENİSTAN

HCA demokrasi, tolerans, çoğulculuk ve insan haklarını evrensel değerler olarak benimseyen bireylerin bir araya geldiği bir sivil toplum kuruluşudur. HCA, sivil girişimleri, hakların korunmasını ve barış inşasına yönelik faaliyetleri destekler. HCA'nın faaliyet gösterdiği alanlar arasında insan hakları, sivil girişimler, savunuculuk ve barış inşası sayılabilir.

* Helsinki Yurttaşlar Derneği

IMAGINE // ABD, ERMENİSTAN, AZERBAJCAN, GÜRCİSTAN, TÜRKİYE

Imagine, çatışmaların kutuplaştırdığı toplumlarda tarafların ilişkilerini kalıcı ve sürdürülebilir barışa dönüştürmek amacıyla çalışmalar yürüten bir sivil toplum kuruluşudur. 2007'de Ermenistan-Azerbaycan diyalog projesi olarak faaliyetlerine başlayan Imagine, yıllar içinde büyüyerek çatışmaların bölüdüğü toplumlar arasında bağlar kurmaya çalışan yüzlerce bireyin üyesi olduğu bir ağ haline geldi. Merkez ofisi Washington DC'de olan Imagine'ın Yerevan, Bakü, İstanbul ve Tiflis'te ofis, temsilci ve ekip çalışanları var.

JUSTICE FOR IRAN (JFI)* // İNGİLTERE

JFI, Londra merkezli ve *Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu (FIDH)* üyesi bir insan hakları kuruluşudur. Kuruluş, İran İslam Cumhuriyeti devlet görevlilerinin yurttaşlarına yönelik işlediği ihlallerde onları koruyan cezasızlık pratiğinin sona erdiği ve bu kişilerin eylemlerinden dolayı sorumlu tutulduğu bir toplum vizyonu ile çalışır. JFI etnik ve dinî azınlıklar, LGBTİ'ler, kadınlar ve siyasi tutukluların haklarını savunmaya yönelik çalışır.

* İran için Adalet

KVINNA TILL KVINNA FOUNDATION* // İSVEÇ

Vakıf, savaş ve silahlı çatışma bölgelerinde kadınların kendi kendilerine yeterliliği, özgüveni, psiko-sosyal/fiziksel sağlıkları ve toplumsal hayata katılımları konularında desteklenmeleri için çalışır. Vakıf ayrıca,

savaş ve silahlı çatışmaların kadınlar üzerindeki etkisi üzerine araştırmaları destekler, çatışmaların barışçıl çözümü amacıyla bu konuda ortaya koyduğu verileri kamuoyunun dikkatine sunar.

*Kadın Kadına

PEACE DIALOGUE* // ERMENİSTAN

Peace Dialogue, demokratikleşme ve çatışmaların barışçıl çözümü süreçlerine sivil toplum aktörlerinin aktif katılımını destekler. Dernek, bu amaç doğrultusunda Kafkaslar, Rusya ve Avrupa (Doğru Ortaklığı) ülkelerinden deneyimli insan hakları ve barış aktivistlerini bir araya getirir. Peace Dialogue üç ana ekseninde çalışır: insan hakları ve demokratik değerlere saygı, barış hareketi ve barış kültürü, demokratik kurumların gelişmesi ve güçlenmesi.

* Barış Diyalogu

PRIO CYPRUS CENTER // KIBRIS

2005 yılında kurulan PRIO, bağımsız, iki toplumlu bir araştırma merkezidir. Merkezin iki temel odağı, araştırma ve diyalogdur. PRIO, Kıbrıs sorununun nihai çözümü için kilit konular üzerine yapılan kamusal tartışmaları bilgi üretip paylaşarak, yeni analizler ortaya koyarak ve diyalog ortamı yaratarak desteklemeyi hedefler.

SOLDIE – SUPPORT FOR LEBANESE IN DETENTION AND EXILE* // LÜBNAN

1990 yılında kurulan SOLDIE, Lübnan'da zorla kaybetme, keyfi gözaltı ve sürgün mağdurlarını

desteklemek için, tüm dünyadaki Lübnanlı topluluklarla beraber çalışır. 1975-1990 Lübnan iç savaşında yaşanan ihlaller insanlığa karşı suç teşkil ediyor. Özellikle bu dönemde yaygın ve sistematik bir şekilde uygulanan zorla kaybetme pratiği sonucu toplam 17 bin kişinin kayıp olduğunu biliyoruz. SOLDIE, bu suçla yüzleşmek amacıyla tüm toplu mezarların açılması ve kayıplar için DNA veritabanı kurulmasını talep ediyor.

* Lübnanlı Tutuklu ve Sürgünlere Destek

UMAM DOCUMENTATION AND RESAERCH* // LÜBNAN

UMAM, 2004 yılında Lübnan, Beyrut'ta kurulmuş bir sivil toplum kuruluşudur. UMAM, Lübnan'ın günümüzde tanık olduğumuz şiddet sarmalından kurtulabilmesi için 1975-1990 iç savaşının kanlı mirası ile yüzleşmesi gerektiğine inanıyor. Bu inançtan hareketle, kurum Lübnan'ın geçmişine dair çok çeşitli tarihî delillerin ve eserlerin toplanması, korunması ve kamusal olarak tanıtılmasına önemli destekler veriyor.

* UMAM Belgeleme ve Araştırma Merkezi

ZOCHROT // İSRAİL

Zochrot (İbranicede "hatırlamak"), Filistinliler açısından felaket olarak görülen *Nakba Günü* (Türkçe karşılığı "talihsizlik günü") ve sonrasında yaşanan adaletsizliklerin tanınması ve giderilmesi amacıyla 2002'den beri faaliyet gösteren bir STK. Kurumun vizyonu, yerinden edilen Filistinli mültecilerin ülkelerine döndüğü ve geçiş dönemi adaleti ilkelerine uygun bir şekilde zararlarının tazmin edildiği bir toplum.

DÜZENLENEN ETKİNLİKLER

Basın Açıklaması: Doğu Perinçek'in İsviçre'ye karşı AİHM'de açtığı davanın ilk duruşması öncesi *İnsan Hakları Derneği* (İHD) ve Hafıza Merkezi ortak basın açıklaması düzenledi, 23 Ocak 2015

Saha Ziyareti: Mardin ve Diyarbakır'a yapılan saha ziyaretleri kapsamında zorla kaybedilen 62 kişiye dair toplam 69 görüşme yapıldı, 3-10 Şubat 2015 ve 27 Şubat-6 Mart 2015, Mardin-Diyarbakır

Kampanya: 7 Haziran genel seçimlerine yönelik #90larlaYÜZLEŞMEKiçin sloganıyla 90'larla yüzleşme meselesini seçim gündemine sokmanın hedeflendiği bir Twitter kampanyası düzenlendi. Kampanya kapsamında AKP, CHP ve HDP'den 27 milletvekili adayına yüzleşme taleplerimize dair vaatleri soruldu, 8-29 Mayıs 2015

Toplantı: *Demokrat Yargıçlar Derneği*'nden hükümler, ceza ve insan hakları hukuku alanında çalışan akademisyenler ve avukatlarla "Cezasızlık Sorunu ve Geçmişle Yüzleşme" başlıklı bir çalışma toplantısı düzenlendi, 30 Mayıs 2015

Yaz Okulu: Tarihsel Diyalog ve Geçmişle Yüzleşme Bölgesel Ağı (RNHDP) kapsamında Kafkaslar ve Ortadoğu'dan STK çalışanlarına yönelik geçmişle yüzleşmenin kavram ve pratiklerine odaklanan yaz okulu düzenlendi. Bu RNHDP kapsamında düzenlenen birinci yaz okulu oldu, 9-15 Haziran 2015, İstanbul

Saha Ziyareti: Çatışma sonrası Cizre'de uygulanan birinci dalga sokağa çıkma yasakları ertesinde, ilçedeki baro, STK ve kayıp yakınları ziyaret edildi, 2-5 Ekim 2015, Şırnak

Konferans: *Johns Hopkins Üniversitesi Çağdaş Alman Çalışmaları Amerikan Enstitüsü* (AICGS) ve Hafıza Merkezi'nin ortak düzenlediği "Hafıza Mekanları, Alanları, Eylemleri ve Kurumları Aracılığıyla Geçmişle Yüzleşmek: Avrupa Deneyimini Karşılaştırmalı Düşünmek" isimli konferansa katılım sağlandı. Murat Çelikkkan burada bir sunum gerçekleştirdi, 18-21 Ekim 2015, Berlin

Kampanya: 1993-96 yılları arasında Şırnak'ın Cizre ilçesinde görev yapan emekli Yüzbaşı Cemal Temizöz'ün yargılandığı davanın 5 Kasım tarihli karar duruşması öncesi duruşmaya dikkat çeken bir kampanya düzenlendi, 20 Ekim – 5 Kasım 2015, İstanbul

Forum: *Düşünce Suçuna Karşı Girişim, İFEX, Bianet, Uluslararası Şeffaflık Derneği*, Hafıza Merkezi ve *İstanbul Bilgi Üniversitesi* işbirliğiyle "Uluslararası Cezasızlık Mücadele Günü" kapsamında "Cezasızlık Mücadele Forumu"nda sunum yapıldı, 2 Kasım 2015, İstanbul

Basın Toplantısı: Cemal Temizöz Davası karar duruşması öncesi 4 Kasım 2015'te insan hakları savunucuları ve mağdur yakınlarının katılımıyla bir basın toplantısı düzenlendi, 4 Kasım 2015, Ankara

Konferans: *Raoul Wallenberg Enstitüsü* tarafından düzenlenen "Türkiye İnsan Hakları Gündemi Konferansı" kapsamında, *Ortak Hafıza, Karakutu, Hafıza Kaydı, Hafıza Kolektifi* ve Hafıza Merkezi birarada, "Hafıza Çalışmalarından Türkiye'nin İnsan Hakları Gündemine" başlıklı bir atölye gerçekleştirdi, 11-13 Aralık 2015, Ankara

İzleme Raporu ve Sunum: *Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi*'ne, zorla kaybetmelerle ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarının ulusal yargıda nasıl uygulandığına dair izleme raporu sunuldu, 15 Ocak 2016, Strasburg

Atölye: Tarihsel Diyalog ve Geçmişle Yüzleşme Bölgesel Ağı (RNHDP) kapsamında Kafkaslar ve Ortadoğu'da geçmişle yüzleşme üzerine çalışan STK'larla "Hakikat ve Karşılaşmalar: Diyalog Mekanlarının Dinamiği" başlığıyla bölgesel katılımlı bir atölye düzenlendi, 15-16 Ocak 2016, İstanbul

Toplantı: *Birleşmiş Milletler Zorla Kaybetmeler Çalışma Grubu*'nun Türkiye ziyareti kapsamında bir bilgilendirme toplantısı yapıldı, 16 Mart 2016, İstanbul

Yuvarlak Masa Toplantısı: 1990'larda Kürt illerinde yaşanan insan hakkı ihlalleri hakkında haber yapmış gazetecilerin katılımıyla "1990'larda Gazetecilik Pratikleri ve İnsan Hakları" başlıklı bir toplantı düzenlendi, 12 Mayıs 2016, İstanbul

Söyleşi: Hukuk Çalışmaları Programı'ndan Melis Gebeş *Medyascope*'ta Burcu Karakaş'ın konuğu oldu. Gebeş, 1992 yılında zorla kaybedilen Hasan Güllü'nün dosyası ile ilgili Hafıza Merkezi'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği hukuki görüş (amicus curiae) hakkında bilgi verdi, 12 Mayıs 2016, İstanbul

Saha Ziyareti: *Şırnak Barosu* ile Hafıza Merkezi'nin ortak yürüttüğü "Cezasızlıkla Mücadelede Genç İnsan Hakları Savunucularını Destekleme" başlıklı Avrupa Birliği (AB) projesi kapsamında, Şırnak ve çevre illerden avukatlarla biraraya gelip kayıp dosyalarının durumunu tespit etmek amacıyla Cizre'ye 3 saha ziyareti gerçekleştirildi, 17-18 Mayıs 2016, 13-14 Temmuz 2016, 17-19 Ekim 2016, Şırnak

Basın Açıklaması: Demokratik Birlik Partisi (DBP) Şırnak İl Yöneticisi Hürşit Külter'den gözetim altına alındığı 27 Mayıs 2016 tarihinden beri haber alınmaması üzerine, Hafıza Merkezi'nin durumdan duyduğu endişeyi açıklayan bir basın açıklaması yayınlandı, 1 Haziran 2016

Yaz Okulu: Tarihsel Diyalog ve Geçmişle Yüzleşme Bölgesel Ağı (RNHDP) kapsamında Kafkaslar ve Ortadoğu'dan STK çalışanlarına yönelik geçmişle yüzleşmenin kavram ve pratiklerine odaklanan ikinci yaz okulu programı düzenlendi, 13-18 Haziran 2016

Panel: Yaz Okulu programına katılan eğitimciler Valeria Barbuto (Arjantin) ve Nelson Camila Sánchez (Kolombiya) ile "Güney Amerika'da Yüzleşme: Arjantin ve Kolombiya Deneyimleri" başlıklı bir panel düzenlendi, 16 Haziran 2016

KATILINAN ETKİNLİKLER

Yuvarlak Masa Toplantısı: *Hrant Dink Vakfı*'nın düzenlediği "Nefret Söylemi Laboratuvarı/ Araştırma Merkezi için I. Yuvarlak Masa Toplantısı"na katıldı, 9 Şubat 2015, İstanbul

Atölye: *Türkiye Ekonomi ve Sosyal Etüdler Vakfı*'nin (TESEV) organize ettiği ve kamu kurum temsilcileri, hükümler ve insan hakları STK'larının katıldığı "Türkiye'de Geçmişle Yüzleşme: Yargılama Karşılaşılın Sorunlar, Talepler ve Çözüm Önerileri" başlıklı toplantıya katıldı, 18 Şubat 2015, Ankara

Yuvarlak Masa Toplantısı: *Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu* tarafından düzenlenen "Missing Persons in Europe" başlıklı uzman toplantısına katıldı, 23 Şubat 2015, Strasburg

Atölye: *Adalet Bakanlığı Mağdur Hakları Daire Başkanlığı* tarafından düzenlenen ve ceza adalet sisteminde mağdurların güçlendirilmesi konusunda STK'ların görüşlerini almayı hedefleyen atölyeye katıldı, 25 Şubat 2015

Yuvarlak Masa Toplantısı: *TESEV*'in düzenlediği "Ermeni Diasporası-Türkiye İlişkileri" başlıklı toplantıya katıldı ve Ermeni Soykırımı ve geçmişle yüzleşme konulu bir sunum yapıldı, 5 Mart 2015, İstanbul

Söyleşi: *DEPO'da Saturdax 2015 Belgesel Buluşmaları* kapsamında gösterimi yapılan "Cennetin Bekçileri" belgeseli sonrası düzenlenen söyleşiye katılarak geçmişle yüzleşme konulu bir sunum yapıldı, 28 Mart 2015, İstanbul

Konferans: *Diyarbakır Barosu* tarafından düzenlenen "Yeni Anayasa Arayışları Konferansı"na katılım sağlanarak bir sunum yapıldı, 4-5 Nisan 2015, Diyarbakır

Konferans: *Devrimci Sosyalist İşçi Partisi*'nin (DSİP) ev sahipliğinde gerçekleştirilen Marksizm 2015'te Ermeni Soykırımı toplantılarından "Milliyetçilik: Egemen Sınıfın Geleneği" başlıklı toplantıya katılım gösterildi ve bir sunum yapıldı, 12 Nisan 2015, İstanbul.

Konferans: *Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği*'nin (TODAP) düzenlediği "Soykırımın 100. Yılında Psikoloji, Yüzleşme ve Toplumsal Adalet" başlıklı konferansta "Ermeni Soykırımı ve Geçmişle Yüzleşme" başlıklı sunum yapıldı, 18 Nisan 2015, İstanbul

Yaz Okulu: *İsveç Araştırma Enstitüsü* tarafından düzenlenen ve Türkiye ile İskandinav ülkelerinden 20 öğrencinin katıldığı İnsan Hakları temalı yaz okulunda Hafıza Merkezi ve zorla kaybetmeler anlatıldı, Mayıs 2015, İstanbul

Sempozyum: *Ege Üniversitesi Felsefe Bölümü*'nün düzenlediği 'Yas' başlıklı sempozyuma katıldı ve "Türkiye'de Zorla Kaybetmeler ve Yas" başlıklı bir sunum yapıldı, 8 Mayıs 2015, İzmir

Panel: *Demokratik Toplum Kongresi* tarafından düzenlenen "Toplumsal Hafızada Katliamlar" paneline katılım sağlandı ve sunum yapıldı, 9 Mayıs 2015, Van

Ders: *İstanbul Bilgi Üniversitesi*'nden Asu Aksoy'un çok kültürlülük dersine katılım sağlanarak Hafıza Merkezi'ni ve zorla kaybedilenleri anlatan bir sunum yapıldı, 15 Mayıs 2015, İstanbul

Toplantı: *Diyarbakır Barosu, Batman Barosu, Şırnak Barosu, TESEV, İnsan Hakları Ortak Platformu* (İHOP) ve Hafıza Merkezi'nden temsilcilerin katıldığı "Cezasızlıkla Mücadele Güçbirliği" grup toplantısı organize edildi, 23-24 Temmuz 2015

Sergi: "Türkiye'de Politik Sanat ve Direniş" sergisi etkinlik haftasında, "Fotoğrafi Kaldırmak: Eşi Zorla Kaybedilen Kadınların Deneyimleri" raporu kapsamında eşi kaybedilen kadınlarla yapılan görüşmelerden derlenen bir video gösterimi gerçekleştirildi ve rapora ilişkin bir sunum yapıldı, 24 Temmuz-1 Ağustos 2015, Berlin

Konferans: *Londra Ekonomi Üniversitesi*'nin düzenlediği "Encountering the Past in Turkey" başlıklı 3 günlük konferans kapsamında, "Büka Baranê (Bride of the Rain): A Documentary about the 90's Truth Telling in Divided Societies" başlıklı bir sunum yapıldı, 13 Mayıs 2015, Londra

Konferans: *İstanbul Politikalar Merkezi*'nin düzenlediği "Bekle(t)mek: Zamansallık, İktidar ve Öznellik Üzerine" isimli konferans kapsamında "İmkânsız bir Hayal olarak Adaleti Beklemek: Kaybedilenler ve Yakınları" başlıklı bir sunum yapıldı, 11 Haziran 2015, İstanbul

Konferans: *Youth Initiative for Human Rights* (Hırvatistan) tarafından Tunus'ta düzenlenen "Transitional Justice, Human Rights and Reconciliation" başlıklı konferansta, Tunus, Hırvatistan, Suriye ve Fas deneyimlerinin paylaşıldığı oturuma katıldı ve Türkiye'nin demokratikleşme sürecine dair sunum yapıldı, 12-15 Haziran 2015, Tunus

Eğitim: Kolombiyalı sivil toplum kuruluşu *De Justicia*'nın üçüncüsünü düzenlediği bir haftalık "Global Action-Research Workshop" eğitim programına Hafıza Merkezi'nden Enis Köstepen katıldı. Sivil toplum çalışanlarının eylem odaklı araştırma becerilerini geliştirmeyi amaçlayan programın tematik odağı geçiş dönemi adaletiydi, 15-22 Ağustos 2015, Bogota

Panel: *Yaşama Dair Vakıf*'ın düzenlediği "Sivil Konuşmalar" etkinlikleri kapsamında "Sivil Toplumun Daimi Gündemi: Kimlikler ve Ayrımcılıklar" başlıklı panele konuşmacı olarak katılım sağlandı, 2 Ekim 2015, İstanbul

Toplantı: *Açık Toplum Vakfı* tarafından düzenlenen "Stratejik Yargılamaların Gözetiminde Yaşanan İşkence Üzerindeki Etkileri" isimli toplantıya katıldı, 18-19 Kasım 2015, İstanbul

Ders: *İstanbul Bilgi Üniversitesi*'nden Ayşe Beyazova'nın "Sivil Toplumda Yenilikçi Uygulamalar" dersine katılarak Hafıza Merkezi'ni, veritabanını ve zorla kaybetmeleri anlatan sunum yapıldı, 11 Kasım 2015, İstanbul

Konferans: *Barış Meclisi* tarafından düzenlenen "Uluslararası Deneyimler Işığında Çözüm Süreci ve Krizi Aşmanın İmkânları" başlıklı konferansa katılım sağlandı ve sunum yapıldı, 12 Aralık 2015, İstanbul

Ders: *Sabancı Üniversitesi*'nde Ayşe Gül Altınay'ın verdiği "Gendered Memories of War and Political Violence" isimli yüksek lisans dersine katılan Özlem Kaya, Hafıza Merkezi ve Türkiye'de zorla kaybetme vakalarını anlattı ve "Fotoğrafi Kaldırmak" adlı raporunu sundu, 14 Aralık 2015, İstanbul

Atölye: *Sivil Düşün AB Programı*'nın 5. Danışma Kurulu Toplantısı kapsamında *Ortak Hafıza, Karakutu, Hafıza Kaydı ve Hafıza Kolektifi* ile ortak bir atölye düzenlendi, 25 Şubat 2016, Ankara

Yuvarlak Masa Toplantısı: *Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu* tarafından konsolosluk fonu kullanan kurumların katılımıyla düzenlenen "Fon Verenler

Açısından Sosyal Etki Ölçümlemesi" başlıklı toplantıya katıldı, 18 Mayıs 2016

Yuvarlak Masa Toplantısı: *Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu* tarafından düzenlenen "Missing Persons and Victims of Enforced Disappearance in Europe" başlıklı yuvarlak masa toplantısına katılarak, toplantının "Eradicating Impunity and Ensuring Reparation for the Victims" başlıklı oturumunda açılış konuşması yapıldı, 22 Haziran 2016

Yaz Okulu: *İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi*'nin düzenlediği "Hakikatleri Araştırma, Yüzleşme ve Adalet Yaz Okulu" programı kapsamında "Hafıza Çalışmaları" başlıklı bir sunum yapıldı, 30 Ağustos – 1 Eylül 2016, Diyarbakır

Konferans: *Avrupa İrçilik Karşıtı Hareketi'nin (EGAM)* düzenlediği "In the Face of Totalitarian Temptation in Turkey, How to Resist Democratically?" isimli konferansa katıldı ve sunum yapıldı, 20-21 Eylül 2016, Paris

Ders: *İstanbul Bilgi Üniversitesi*'nde verilen "Sosyal Projeler ve STK Yönetimi" yüksek lisans dersinde Hafıza Merkezi ve zorla kaybetmeleri anlatan bir sunum yapıldı, 26 Eylül 2016, İstanbul

Sunum: *Londra Metropolitan Üniversitesi*'nde "Forced into Unbeing: Enforced Disappearances and Mass Graves in Turkey and Iran" başlıklı panelde zorla kaybedilenlerin eşlerinin deneyimlerini aktaran bir sunum yapıldı, 14 Ekim 2016, Londra

Sempozyum: *TODAP* tarafından düzenlenen "Eleştirel Psikoloji Sempozyumu" kapsamında "Tanıklık ve Yüzleşme" panelinde zorla kaybetmeler ve tanıklık konulu bir sunum yapıldı, 14-16 Ekim 2016, Mersin

Konferans: *İstanbul Kadın Müzesi ve İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi*'nin ortak düzenlediği "Kadın Müzesi: Toplumsal Bellek Merkezi ve Kapsayıcı Mekân" isimli konferansa katıldı, 20-22 Ekim 2016

Sempozyum: İnsan hakkı ihlalleri alanındaki dokümantasyon için hazırlanan Tool Kit'in Washington'daki tanıtım toplantısında ağır insan hakları ihlallerinin belgelenmesi, bu alandaki sorunlar ve Hafıza Merkezi üzerine bir sunum yapıldı, 24-27 Ekim 2016, Washington

Ders: *Sabancı Üniversitesi* Toplumsal Duyarlılık Projeleri kapsamında seçilen "İnsan Hakları" dersi kapsamında geçmişle yüzleşme, Hafıza Merkezi ve zorla kaybetmeler üzerine sunum yapıldı, 9 Kasım 2016

Eğitim: *Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM)* tarafından düzenlenen "İyi Yönetişim için Dijital Araçlar Eğitim Programı"na katıldı, 19-21 Kasım 2016

Konferans: İnsan haklarının dünyada ve Türkiye'de karşı karşıya kaldığı sorunlar ve Türkiye'de OHAL döneminde yaşanan sorunların konuşulduğu "13. Türkiye İnsan Hakları Hareketi" Konferansına katılım sağlandı, 25-27 Kasım 2016, İzmir

Seminer: *Robert Bosch Stiftung*'un düzenlediği "Truth, Justice, Remembrance" başlıklı seminere katıldı, 26 Kasım – 8 Aralık 2016, Berlin

Ders: *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi*'nde Umut Tümay Aslan'ın Psikolojye Giriş dersine katılım sağlanarak Hafıza Merkezi ve kayıp yakınlarının anlatıları üzerine bir sunum yapıldı, Aralık 2016, İstanbul

Çalışma Ziyareti: *INGO's Conference of the Council of Europe* (Avrupa Konseyi'nin Uluslararası STK'lar Konferansı) tarafından düzenlenen çalışma ziyaretine katıldı, 1-2 Aralık 2016, Strasburg

Ders: *Sabancı Üniversitesi*'nde Ayşe Gül Altınay tarafından verilen derse katılım sağlandı ve "Fotoğrafi Kaldırmak, Eşi Zorla Kaybedilen Kadınların Deneyimleri" raporuna ilişkin sunum yapıldı, 12 Aralık 2016, İstanbul

Panel: "Maraş'ı Konuş(ama)mak: Katliam'dan Terolar'a" başlıklı panele katıldı, 18 Aralık 2016

Atölye: *İHOP* tarafından düzenlenen "Evrensel Periyodik İnceleme Tavsiyelerinin Uygulanmasını İzlenmesi" projesi kapsamında düzenlenen genişletilmiş koalisyon toplantısına katıldı, 23-24 Aralık 2016, İstanbul

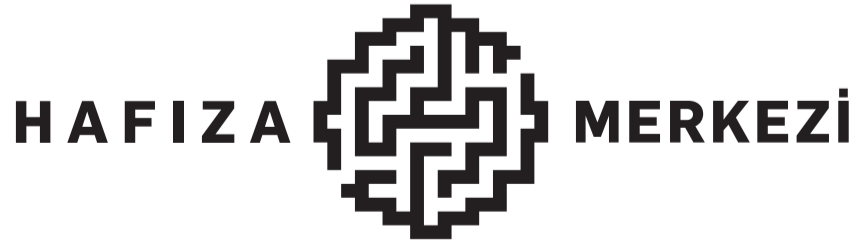
(01.01.2015 - 31.12.2015 DÖNEMİ) AYRINTILI GELİR TABLOSU			
HAKİKAT ADALET HAFIZA ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ			
Sayfa No : 1 / 1			
AÇIKLAMA	CARİ DÖNEM (2015)		
A - BRÜT SATIŞLAR		1.568.799,68	
1 - Yurtiçi Satışlar	0,00		
3 - Diğer Gelirler	1.568.799,68		
C - NET SATIŞLAR			1.568.799,68
D - SATIŞLARIN MALİYETİ (-)		(1.082.389,62)	
3 - Satılan Hizmet Maliyeti (-)	(1.082.389,62)		
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI			486.410,06
E - FAALİYET GİDERLERİ (-)		(352.585,02)	
3 - Genel Yönetim Giderleri (-)	(352.585,02)		
FAALİYET KARI VEYA ZARARI			133.825,04
F - DİĞ. FAAL. OLAĞAN GELİR VE KARLAR		66.960,59	
7 - Kambiyo Karları	66.960,59		
G - DİĞ. FAAL. OLAĞAN GİDER VE ZAR. (-)		(59,16)	
4 - Kambiyo Zararları (-)	(59,16)		
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR			200.726,47
I - OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR		22.840,81	
2 - Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar	22.840,81		
J - OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)		(0,68)	
3 - Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar (-)	(0,68)		
DÖNEM KARI VEYA ZARARI			223.566,60
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI			223.566,60

31.12.2015 TARİHLİ AYRINTILI BİLANÇO					
HAKİKAT ADALET HAFIZA ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ					
Sayfa No : 1 / 1					
AKTİF (VARLIKLAR)			PASİF (KAYNAKLAR)		
AÇIKLAMA	CARİ DÖNEM (2015)		AÇIKLAMA	CARİ DÖNEM (2015)	
I - DÖNEM VARLIKLARI			I - KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
A - HAZİR DEĞERLER		401.208,76	B - Ticari Borçlar		8.818,31
1 - Kasa	4.252,15		1 - Satıcılar	9.518,31	
3 - Bankalar	396.956,61		C - Diğer Borçlar		3.740,00
E - Stoklar		780,00	5 - Diğer Çeşitli Borçlar	3.740,00	
7 - Verilen Sipariş Avansları	780,00		F - Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler		31.378,20
M - Diğer Dönen Varlıklar			1 - Ödenecek Vergi ve Fonlar	18.438,82	
5 - İlg Avansları			2 - Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri	14.939,38	
DÖNEM VARLIKLAR TOPLAMI		401.988,76	KISA VADELİ YABANCI KAY. TOPLAMI		44.626,61
II - DURAN VARLIKLAR			II - UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI			UZUN VADELİ YABANCI KAY. TOPLAMI		
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI		401.988,76	III - ÖZKAYNAKLAR		
III - NAZİM HESAPLAR			D - Geçmiş Yıllar Karları		
NAZİM HESAPLAR TOPLAMI		401.988,76	1 - Geçmiş Yıllar Karları		
GENEL TOPLAM		401.988,76	E - Geçmiş Yıllar Zararları (-)		
			1 - Geçmiş Yıllar Zararları (-)		
			F - Dönem Net Karı (Zararı)		357.352,25
			1 - Dönem Net Karı	357.352,25	
			ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI		357.352,25
			PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI		401.988,76
			IV - NAZİM HESAPLAR		
			NAZİM HESAPLAR TOPLAMI		401.988,76
			GENEL TOPLAM		401.988,76

(31.12.2016 DÖNEMİ) AYRINTILI GELİR TABLOSU			
HAKİKAT ADALET HAFIZA ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ			
Sayfa No : 1 / 1			
AÇIKLAMA	CARİ DÖNEM (2016)		
A - BRÜT SATIŞLAR		1.773.565,69	
1 - Yurtiçi Satışlar	0,00		
3 - Diğer Gelirler	1.773.565,69		
C - NET SATIŞLAR			1.773.565,69
D - SATIŞLARIN MALİYETİ (-)		(1.351.695,70)	
3 - Satılan Hizmet Maliyeti (-)	(1.351.695,70)		
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI			421.869,99
E - FAALİYET GİDERLERİ (-)		(410.889,65)	
3 - Genel Yönetim Giderleri (-)	(410.889,65)		
FAALİYET KARI VEYA ZARARI			10.980,34
F - DİĞ. FAAL. OLAĞAN GELİR VE KARLAR		83.897,50	
3 - Faiz Gelirleri	1.000,43		
7 - Kambiyo Karları	82.897,07		
G - DİĞ. FAAL. OLAĞAN GİDER VE ZAR. (-)		(793,25)	
4 - Kambiyo Zararları (-)	(793,25)		
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR			94.084,59
I - OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR		29.268,08	
2 - Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar	29.268,08		
J - OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)		(7,61)	
3 - Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar (-)	(7,61)		
DÖNEM KARI VEYA ZARARI			123.345,06
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI			123.345,06

31.12.2016 TARİHLİ AYRINTILI BİLANÇO					
HAKİKAT ADALET HAFIZA ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ					
Sayfa No : 1 / 1					
AKTİF (VARLIKLAR)			PASİF (KAYNAKLAR)		
AÇIKLAMA	CARİ DÖNEM (2016)		AÇIKLAMA	CARİ DÖNEM (2016)	
I - DÖNEM VARLIKLARI			I - KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
A - HAZİR DEĞERLER		518.171,34	B - Ticari Borçlar		888,00
1 - Kasa	3.040,96		1 - Satıcılar	888,00	
3 - Bankalar	512.121,28		C - Diğer Borçlar		128,20
E - Stoklar		138,02	5 - Diğer Çeşitli Borçlar	128,20	
7 - Verilen Sipariş Avansları			F - Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler		36.965,34
9 - Gelecek Ay, Aylık Gelir ve Gelir Tahakkül			1 - Ödenecek Vergi ve Fonlar	18.732,43	
2 - Gelir Tahakkül	138,02		2 - Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri	18.232,91	
M - Diğer Dönen Varlıklar		3.365,59	KISA VADELİ YABANCI KAY. TOPLAMI		37.878,54
5 - İlg Avansları	3.365,59		II - UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
DÖNEM VARLIKLAR TOPLAMI		518.678,95	UZUN VADELİ YABANCI KAY. TOPLAMI		
II - DURAN VARLIKLAR			III - ÖZKAYNAKLAR		
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI			F - Dönem Net Karı (Zararı)		480.697,31
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI		518.678,95	1 - Dönem Net Karı	480.697,31	
III - NAZİM HESAPLAR			ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI		480.697,31
NAZİM HESAPLAR TOPLAMI		518.678,95	PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI		518.678,95
GENEL TOPLAM		518.678,95	IV - NAZİM HESAPLAR		
			NAZİM HESAPLAR TOPLAMI		518.678,95
			GENEL TOPLAM		518.678,95

HAKİKAT ADALET HAFIZA MERKEZİ

www.hakikatadalethafiza.org

 twitter.com/hakikatadalet

 facebook.com/hakikatadalet